

ECONOMIE **Bezuinigingstips voor premier Rutte en minister De Jager** PAGINA 7POLITIEK **Een wisseling van leider gaat bijna nooit goed** PAGINA 8BINNENLAND **Kledingverslaafden zetten zich een jaar op rantsoen** PAGINA 11REPORTAGE **Een kijkje achter de schermen van Weens Nieuwjaarsconcert** GULLIVER

9 771570 797003

NL

PETRA NOORDHUIS nd.nl/binnenland BEELD NOVUM / PEPIJN VAN DEN BROEKE EN NEDERLANDS DAGBLAD

Aan de Traansterweg in Midwolde worden zandzakken gelegd in verband met de hoge waterstand.

Het busje mag even op de dijk staan

... De Tolberger Pettenpolder stroomde gisteren vol hulpverleners, omdat een dijk het dreigde te begeven.

... Omwonenden maakten zich niet zo druk. 'Als we hier weg moeten, zal de politie wel aanbellen om dat te komen zeggen.'

► TOLBERT

De Noorderweg in het buitengebied Tolbert is veilig gebied. De huizen staan op een dekzandrug, dus als de dijk van de Matsloot overloopt of doorbreekt, blijven ze droog. De schuren en stallen van sommige huizen die wat lager liggen, kunnen wel onderlopen. Op de kruising met de Mensumaweg die de bedreigde polder in loopt, is het druk. In de snijdende wind staan politieagenten, brandweermannen, mensen van het waterschap, een handjevol omwonenden en vooral veel journalisten te blauwbekken. Politiehelikopters vliegen boven de Tolberger Pettenpolder. Veetrailers rijden af en aan. De politie houdt mensen tegen die niks in het gebied te zoeken hebben. Alleen bewoners en hulpverleners mogen erin en eruit. Dan komt opeens een oude man op een fiets met trapondersteuning de polder uit fietsen. Hij is gekleed op een fietstocht: hij heeft een muts op en handschoenen aan. De politie houdt hem aan, praat even met hem en laat hem dan door. 'Ze zeggen: u hoort hier niet', vertelt Andries Staphorst uit het verderop gelegen Marum glimlachend aan de journalisten. 'Maar ik ben hier wel, zei ik.' Hoe hij het gebied inkwam? 'Ik ken de

Piet Reitsema

weggetjes', zegt hij slim. Hij wilde zelf even poolshoogte nemen, vertelt hij. 'Ik heb ook kennissen wonen in het gebied, ik wilde weten hoe het met ze ging.' Het is hem niet gelukt ze te bereiken, maar daar lijkt hij niet erg mee te zitten. 'Hoe laat kom ik op de radio?', vraagt hij. Met zijn digitale camera maakt hij foto's van de politieafzetting. Er staan nog wat oudere mannen uit Tolbert op het kruispunt die de politie wisten te omzeilen door 'een ander weggetje' te nemen. Jongeren en kinderen uit de buurt die vakantie hebben, komen ook op de drukte af. Verder zijn er opvallend weinig omwonenden die even komen kijken. De meeste mensen zitten lekker binnen en volgen via de lokale omroep wel hoe het met de dijk gaat.

Zo ook Piet Reitsema, die aan de Noorderweg woont. Hij is vandaag thuis en maakt zich geen zorgen over het water. 'Ons huis staat hoog genoeg, net als de huizen in de dorpen. We hebben ook geen kruipruimte die kan vollopen', zegt hij nuchter. In het ergste geval zal het water tot aan het erf komen. Vrienden belden hem al, of hij nog droge voeten heeft. Die heeft hij gerust kunnen stellen. Zoon Gert maakt zich ook al geen zorgen. Hij bekijkt via internet een filmpje over een hobbyboer die om de hoek woont en die zijn dieren al heeft geëvacueerd. 'Je kunt er toch niks aan doen', zegt hij. 'Als de dijk overstroomt, dan horen we dat wel via de lokale omroep. En als we hier weg moeten, zal de politie wel aanbellen om dat te komen zeggen.' Wateroverlast is normaal in de omgeving, vertelt hij. Het natuurgebied dat nu onder water staat, is wel vaker drassig. 'In de herfst kun je er nauwelijks lopen.'

klotsende golven

Loco-burgemeester Ben Plandsoen van de gemeente Leek die op het drukke kruispunt de journalisten bibberend te woord staat, vond het allang goed, net als de politie, maar dan komt toch eindelijk het seintje van nog hogere hand dat er een politiebusje met journalisten naar de dijk mag, zodat zij met eigen ogen kunnen zien hoe hoog het water staat. De weilanden die wel vaker dienen als overloopgebied, zijn veranderd in een meer met klotsende golven. Als het water over de dijk loopt, komt het in de Matsloot en dat water heeft maar een

kleine dijk, dus dan is de kans groot dat de polder zal vollopen. Fotografen die te ver van het politiebusje zijn weggevloden, worden streng teruggefloten. Ze moeten de bus in, want voertuigen mogen maar eventjes op de dijk blijven staan, omdat die is verzadigd met water en daardoor is verzwakt. Ben Plandsoen is er trots op hoe de omwonenden reageren op de dreiging van het water. Hij vertelt dat tientallen boeren uit de buurt spontaan naar het coördinatiecentrum in Leek hebben gebeld om hun hulp aan te bieden bij het evacueren van dieren. Sommigen stelden hun veewagens beschikbaar, anderen een lege stal en dat ondanks het risico op besmetting. 'Dat is mooi burgerschap.' <

Verhagen komt de eer toe de aanzet te hebben gegeven tot wederopstanding van het CDA.

COMMENTAAR OP 9

DANIËL GILLISSEN nd.nl/geloof
BEELD FAMILIE VAN PUTTEN

Onbetaald aan de slag als predikant

... Ruilof van Putten gaat naast zijn werk als directeur van een bank aan de slag als onbetaald predikant.

... Hij is de eerste in de Protestantse Kerk, maar zijn verwachting is dat er meer zullen volgen.

► ZWOLLE

Het gaat Ruilof van Putten (44) aan het hart dat de Protestantse Kerk jaar in jaar uit leden verliest. Het doet hem pijn dat de kerk ooit in het midden van de samenleving stond, maar inmiddels aan de rand staat of zelfs over de rand is gevallen. 'In het denken van de moderne mens is God buiten beschouwing, de kerk is niet meer relevant.' Het bracht hem er een aantal jaren geleden toe theologie te gaan studeren naast zijn functie als directeur bij een bank in Zwolle. 'Ik ben opgegroeid in een traditie dat je niet wegloopt als het minder gaat. Ik wilde helpen ervan te maken wat ervan te maken valt.' Volgende week zondag treedt hij aan als deeltijd predikant van de protestantse wijkgemeente Sionskerk in Zwolle, waar hij ook stage liep. Dat is op zich niet zo opmerkelijk, wel dat Van Putten de eerste predikant is die voor zijn werkzaamheden geen traktement krijgt. 'Ik heb het geld niet nodig.'

[► vervolg op pagina 2](#)

Ruilof van Putten

WILLEKE

nd.nl/cartoons

YOLANDA BOBELDIJK nd.nl/geloof BEELD DUTCH CHURCH

Londen is bruisend én eenzaam

...Ruim twee jaar was Juup van Werkhoven-Romeijn predikant in de Nederlandse kerk in het financiële hart van Londen.

...Ze verruilt Londen nu voor Edam. 'In beide kerkgemeenten moet je de verbinding opzoeken.'

► LONDEN

Een koude, onaangename wind giert door de Londense City. Het Britse financiële stadshart is op deze zondagmiddag uitgestorven, op een enkele voetganger na die snel het metrostation Bank, pal naast de Bank of England, in duikt. Het lijkt onwaarschijnlijk dat er achter de statige gebouwen en imposante wolkenkrabbers op Austin Friars een historische Nederlandse haven verscholen ligt. Maar wie door het onopvallende stenen poortje loopt, komt toch echt bij de Nederlandse kerk in Londen terecht. 'Het is de oudste Nederlandse protestantse kerk ter wereld', zegt Juup van Werkhoven-Romeijn (58), sinds 2009 predikant in de Dutch Church. Veel Nederlandse protestanten vluchtten in de zestiende eeuw naar Londen. Engeland was een voor de hand liggend toevluchtsoord door Koning Henry de VIII, die zich vanwege zijn echtscheiding had afgekeerd van de Rooms-Katholieke Kerk en zichzelf tot hoofd van de Anglicaanse Kerk had benoemd. Zijn zoon Edward VI gaf in 1550 een deel van het klooster van de Augustijner monniken aan Nederlandse protestantse vluchtelingen. Dit werd vastgelegd in een koninklijke oorkonde. 'Sindsdien is dit een stukje Nederlands grondgebied.'

elke week

De historische kerk is echter gebombardeerd tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het huidige gebouw stamt uit 1954, waarvoor prinses Irene de eerste steen legde. Niettemin geldt de Dutch Church al 461 jaar als ontmoetingsplek voor Nederlanders in Londen. De locatie doet vermoeden dat de kerk vooral expats uit de City trekt, maar de gemeente is juist heel divers, aldus Van Werkhoven. 'Er komen Nederlanders die hier permanent wonen, maar ook studenten. Een tijdje terug was er een jongen uit Groningen die uit een orthodox-christelijk gezin kwam. Hij studeerde hier voor een paar maanden en kwam elke week naar de kerk.' Niet iedereen is zo trouw. Per week komen er maar zo'n dertig mensen naar de Dutch Church. 'Veel gezinnen komen ongeveer zes keer per jaar, omdat ze buiten Londen wonen en daar ook al naar de kerk gaan. Je weet eigenlijk nooit wie er komt. In dat opzicht is het een beetje een duiventil.' Om de historische locatie toch optimaal te benutten, wil de Dutch Church de

Juup van Werkhoven-Romeijn was ruim twee jaar predikant in de Nederlands Kerk in het financiële hart van Londen. Een bruisende, maar ook eenzame stad. Ze ziet uit naar de overstap naar Edam 'waar mensen echt betrokken zijn op elkaar'.

niet-kerkelijke activiteiten uitbreiden. Komend jaar zal in de hal onder de kerkzaal het Dutch Centre openen, dat een culturele ontmoetingsplaats moet worden voor Nederlanders in Londen. 'Het is belangrijk deze plek te behouden. In het land dat zoveel waarde hecht aan traditie moeten we hier als Nederlanders trots op zijn.' De verbinding zoeken tussen kerk en culturele activiteiten past bij de predikant. 'Ik kom uit een vrijzinnig gezin: wel gelovig, maar niet-kerkelijk. Poëzie en cultuur speelden altijd een belangrijke rol bij ons thuis. Ik ben bij de kerk gekomen door mijn echtgenoot.' Van Werkhoven, die jarenlang in het bedrijfsleven werkte, woonde vanwege het werk van haar man een aantal malen in het buitenland,

waaronder de Verenigde Staten. Daar studeerde ze theologie aan Yale University. Ze werd op latere leeftijd predikant met de Hervormde Gemeente van Zeist als eerste werkgebied.

financiële crisis

In Londen kwam ze middenin de financiële crisis terecht, die in haar gemeente duidelijk voelbaar is. 'Je hoort dat mensen hun baan kwijt zijn of dat ze *in between jobs* zitten, zoals de Britten dat noemen.' Ze probeert in haar preken de link naar de crisis te leggen. 'Vorig jaar zomer heb ik in een serie preken de zeven deugden behandeld, waaronder rechtvaardigheid, moed, matigheid, verstandigheid. Laatst heb ik uit Richters 9 voorgelezen, de parabel van de bomen die een

koning kiezen. Daarin gaat het over leiderschap en goed bestuur. Daarin kun je direct de occupybeweging en de opstanden in Noord-Afrika en het Midden-Oosten meenemen.' Ze gelooft echter niet dat mensen door de crisis meer steun zoeken in de kerk. Dat komt door een verkeerd beeld van de kerk, denkt Van Werkhoven. 'Er wordt gedacht dat je op een bepaalde manier moet geloven en dat we het allemaal zo zeker weten. Maar we zoeken samen in het Woord en delen juist twijfels en zorgen met elkaar.' Hoewel Van Werkhoven-Romeijn geniet van alle culturele mogelijkheden die Londen biedt, ziet ze in de wereldstad ook de minder goede kanten van de Britse samenleving. 'Londen is bruisend, maar tegelijk ook eenzaam.

Het is oppervlakkiger. Dat gegraai in de winkels voor de kerstinkopen is bedenkelijk. Het is hier heel kapitalistisch, nog meer dan in Amerika lijkt het. En de tweedeling tussen arm en rijk is enorm.' Ze kijkt er dan ook naar uit om volgende week zondag predikant in Edam te worden. 'Ik wil graag weer een gemeente dienen waar mensen echt betrokken zijn op elkaar.' De overgang zal ook niet heel groot zijn, denkt de predikant. 'Net als hier in Londen ben ik in Edam de enige predikant en mag ik verschillende stromingen samenbrengen. Als predikant moet je dan in het midden blijven, steeds de verbinding zoeken. Dat is denk ik het model van de kerk van de toekomst.' <

KERKNIEUWS

■ **PROTESTANTSE KERK**
BEROEPEN te Nieuwkoop: proponent H.J. Prosman te Woerden.

jubilea
EERSEL | 11 JANUARI | vijftiende jaar hervormd predikant: ds. M.J. Kreeft (1959).
BARCHEM | 14 JANUARI | vijftig jaar gereformeerd predikant: M. Berg (1930).

■ **GEREFORMEERDE GEMEENTEN**
BEDANKT voor Borssele: J. Schipper te Dirksland; voor Rilland-Bath: B. van der Heiden te Alblasserdam; voor Scheveningen: L. Terlouw te Barendrecht; voor Veen: A. Schot te Nunspeet; voor Vlaardingen: A.T. Vergunst te Carterton (N.-Zeeland).

■ **CHR. GEREFORMEERDE KERKEN**
BEROEPEN te Zeist: A. Huijgen te Genemuiden.

DANIËL GILLISSEN nd.nl/geloof

‘Er zijn meer studenten die dit willen’

◀◀ vervolg van pagina 1

Voordat het zover was, stroomde er heel wat water door de IJssel. Er was vanaf het begin sympathie voor het plan. Maar de kerkorde van de Protestantse Kerk is niet ingericht op predikanten die geen geld voor hun diensten willen ontvangen. Uiteindelijk heeft de kleine synode, die onder meer beslist over de financiën van de landelijke kerk, ingestemd met de regeling. Van Putten wilde graag predikant worden, maar niet fulltime. 'Toen we de derde keer verhuisden voor mijn werk, heb ik mijn kinderen beloofd te blijven wonen in 't Harde. Die stabiele gezinssituatie wilde ik graag behouden.'

Bovendien voelde de directeur zich op zijn plek bij de bank. 'Ik vind het werk leuk en het is mooi om elke dag heel natuurlijk te kunnen spreken over God omdat mensen nieuwsgierig zijn in je interesses.' In die keuze voelde hij zich bevestigd toen hij bij een grote reorganisatoronde zijn baan behield. In gesprekken met de kerkenraad van de Sionskerk, van confessioneel-evangelische signatuur, ontstond het plan daar in deeltijd aan de slag te gaan. En zo gebeurt het. Naast zijn vierdaagse werkweek bij de bank, gaat Van Putten 'hand- en spandiensten' verrichten in de kerk. 'Ik neem de coördinatie van het jeugdwerk op mij, zal beleidsmatig

actief zijn en een vaste zondag in de maand preek ik en neem rondom dat weekend het pastoraat op mij', aldus Van Putten, ook actief als voorzitter van het Evangelisch Werkverband, een vernieuwingsbeweging in de Protestantse Kerk.

geen luxe

Scriba Dick van Boven laat weten 'heel blij' te zijn met het aanbod van Van Putten. Het voelt als 'in de schoot geworpen'. Een jaar eerder onderzocht de gemeente de mogelijkheid een betaalde kracht voor het jeugdwerk aan te stellen. 'Dat konden we ons niet veroorloven en toen kwam Ruilof op ons pad.'

Het is geen luxe voor de Sionskerk, met zo'n 1600 leden, vindt Van Putten. 'Het is een gemeente waar het ledental niet meer afneemt. Dat kan ervoor zorgen dat de druk op de predikant toeneemt. Nu wordt de formatie eerder uitgebreid, dan anders mogelijk was.' Van Putten denkt dat zijn regeling toekomst heeft. 'Ik heb de weg geëffend voor anderen die dezelfde stap willen zetten.' Woordvoerder Jan-Gerd Heetderks van de Protestantse Kerk heeft geen signalen dat er nieuwe verzoeken komen om onbetaald predikant te worden, maar Van Putten verwacht dat er meer volgen. 'Ik weet dat er op de zaterdagopleiding meer studenten zitten die dit graag willen.' <

NL

REDACTIE BINNENLAND

nd.nl/binnenland

VARA: voogd SGJ fout bij spoedverzoek

► **AMERSFOORT**
EEN GEZINSVOOGD VAN SGJ JEUGDZORG HEEFT VERKEERDE INFORMATIE VERSTREKT AAN EEN KINDERRECHTER OM EEN SPOEDUITHUISPLAATSING VAN VIJF KINDEREN VOOR ELKAAR TE KRIJGEN. DAT STELT ALTHANS DE VARA-OMROEP. VOLGENS DE SGJ HEEFT DE VOOGD ZICH VOLLEDIG AAN DE REGELS GEHOUDEN.

Vanavond zendt de VARA het televisieprogramma *De Ombudsman* uit. Hierin vertelt Margreet de Wolff uit Apeldoorn hoe ze enkele jaren geleden scheidde van een predikant van de Christelijke Gereformeerde Kerk. Volgens haar ontstonden de problemen toen zij zich in een andere kerk wilde laten dopen. De vier oudste kinderen gingen bij de vader wonen; de vijf jongste bij de moeder. In 2009 werden de jongste kinderen plotseling uit huis geplaatst; volgens de gezinsvoogd omdat De Wolff zou lijden aan 'godsdiensdwanen'. Volgens *De Ombudsman* had de voogd, anders dan de regels stellen, geen contact met een kinderrechter vóór de uithuisplaatsing. Daarnaast staan er 'pertinente onjuistheden' in een verzoekschrift van de voogd aan de rechter. Zo zouden de huisarts en een crisisdienst 'ernstige psychische problemen' hebben geconstateerd bij De Wolff, maar die verklaren nooit een diagnose te hebben gesteld. In een verklaring laat de SGJ weten dat de gezinsvoogd juist gehandeld heeft. Volgens de jeugdzorginstelling was de vraag aan huisarts en crisisdienst 'niet relevant' voor de uithuisplaatsing. Ook is de maatregel volgens de SGJ binnen de wettelijke termijn van 24 uur behandeld door een rechter. 'Bovendien werd de uithuisplaatsing ook in hoger beroep goedgekeurd.' Wel heeft de gezinsvoogd 'na intern overleg' besloten de vijf jongste kinderen alvast 'bij de vader te laten, in afwachting van de officiële uithuisplaatsing', die de volgende dag zou worden uitgesproken. De Inspectie Jeugdzorg wil volgens de VARA dat de SGJ de zaak 'tot op de bodem' onderzoekt. 'Als ons dat niet bevalt, stellen wij zelf een onderzoek in.' Een woordvoerder van de SGJ laat echter weten dat de Inspectie zich nog niet heeft gemeld. 'Ze is welkom om alle dossiers in te zien.' <

€

NOVUM nd.nl/economie

Pauze acties schoonmakers

► **AMSTERDAM**
DE SCHOONMAKERS DIE DEZE WEEK HUN WERK HADDEN NEERGELEGD, GAAN VANDAAG VOOR EEN KORTE PERIODE WEER AAN HET WERK.

Hiermee willen zij de werkgevers en opdrachtgevers de tijd geven om te reageren op de stakingen van afgelopen week. Dat meldde gisteren bestuurder van FNV Bondgenoten Ron Meyer. Ook in het weekend zullen schoonmakers in het gehele land aan het werk gaan, mochten zij ingeroosterd staan. Maandag gaan de acties weer van start. 'Tenzij ik een telefoontje krijg van de werkgevers natuurlijk', zegt Meyer. De schoonmakers willen met de tijdelijke onderbreking van de acties laten zien dat ze redelijk zijn tegenover hun onderhandelingspartners. De werknemers eisen een hoger loon, doorbetaling bij ziekte en meer opleidingen. De acties begonnen afgelopen maandag op de treinstations van Eindhoven en Nijmegen. Dinsdag volgden nog meer stations, scholen, kantoren en overheidsgebouwen. <

NL

REDACTIE BINNENLAND

nd.nl/binnenland

Veteranen mikpunt cybercriminelen

► **DEN HAAG**
INTERNETCRIMINELN PROBEREN VIA FRAUDULEUZE E-MAILS PERSOONLIJKE GEGEVENS TE ONTFUTSELEN VAN NEDERLANDSE VETERANEN.

Het Veteraneninstituut (Vi) waarschuwt zo'n vijftienduizend oud-militairen, die via het instituut een eigen e-mailadres hebben gekregen, om niet te reageren op de valse berichten. Eind december kreeg een nog onbekend aantal veteranen het bericht dat hun opslagcapaciteit was overschreden. Om problemen te voorkomen en de capaciteit te verhogen, moesten ze binnen 48

uur op een speciale website hun mailadres, gebruikersnaam en wachtwoord invoeren. Hoeveel veteranen zich bij de neus hebben laten nemen is onduidelijk, aldus een Vi-woordvoerder. Hij benadrukt dat het instituut de oudgedienden nooit op deze manier zou benaderen: 'De situatie baart ons zorgen. Wij geven de adressen uit en veteranen hebben veel vertrouwen in ons instituut, dat moeten we goed bewaken.' Voor zover bekend is de lijst met duizenden adressen niet gehackt, maar er is volgens de zegsman wel sprake van een

terugkerend probleem. Sinds 2001 kunnen oud-militairen via het Vi een mailadres krijgen dat eindigt op @veteranen.nl. Op deze manier kunnen zij onderling beter contact houden en komt er meer zicht op de populatie oudgedienden. 'De eerste jaren was er niets aan de hand', zegt de woordvoerder. 'Maar de laatste jaren krijgen we jaarlijks vijf tot zes meldingen van meerdere kanten dat er iets niet klopt.' De gebruikte methode om persoonlijke informatie te bemachtigen wordt phishing genoemd en wordt doorgaans gebruikt om klanten van banken te ver-

leiden tot het geven van rekeningnummers, waarna cyberdieven hun slag kunnen slaan. Waarom zij nu veteranen in het vizier hebben, is lector cybersafety Wouter Stol van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden een raadsel. 'Hiervan worden ze niet meteen rijk, het zou een eerste stap in informatievergaring kunnen zijn. Ze kunnen de gegevens gebruiken om andere misdrijven te plegen, zoals het versturen van kinderporno via adressen van veteranen. Ook kunnen ze andere phishingmails versturen vanaf deze adressen, die er een stuk betrouwbaarder uitzien.' <

BEELD AP / KHALIL HAMRA
Egyptische anti-Mubarak demonstranten betoogden gisteren voor het gerechtshuis in Caïro. Aanklagers in het proces tegen de ex-president Hosni Mubarak van Egypte hebben de doodstraf geëist. Mubarak staat sinds 3 augustus in Caïro terecht en wordt beschuldigd van medeplichtigheid aan de dood van ruim achthonderd betogers in de protesten die hem uiteindelijk in februari dwongen af te treden. Mustafa Khater, een van de vijf aanklagers, heeft tevens de doodstraf geëist voor de voormalige veiligheidschef van Mubarak, Habib el-Adly, en zes hoge politieofficiëren. 'Vergelding is de oplossing. Elke eerlijke rechter moet de doodstraf uitvaardigen tegen deze verdachten', aldus Khater. Eerder op de dag zei hoofdaanklager Mustafa Suleiman dat Mubarak 'politiek en wettelijk' verantwoordelijk is voor de dood van de betogers. Hij zegt dat de voormalig president niets heeft gedaan om de moorden tegen te gaan. Hij was van de dood van de demonstranten op de hoogte door besprekingen met naaste medewerkers, regionale tv-zenders en verslagen van de inlichtingendienst, aldus de aanklager. Suleiman zei tevens dat El-Adly toestemming heeft gegeven om in opdracht van Mubarak met scherp te schieten. 'Hij (Mubarak, red.) kan nooit, als hoogste leider, beweren dat hij niet wist wat er gaande was', aldus Suleiman. <

REDACTIE MEDIA

nd.nl/media

KNEVEL VERLIEST VAN POLAK

► **NIJCKERK**
EO-presentator Andries Knevel is niet bijster geliefd bij geïnterviewden. Dat blijkt althans uit onderzoek door de site Vrouwenindemedia.nl. Dertig procent van de 1200 ondervraagden gaf aan liever niet door Knevel te worden geïnterviewd. Daarmee behaalt de presentator van onder andere *MoraalRidders* en *Knevel & Van den Brink* de laagste populariteitsscore van alle televisiepresentatoren. Volgens de website, die vrouwen een prominentere plek wil geven in interviews, vindt een kwart van de ondervraagden dat de EO-coryfee zijn eigen verhaal voorop stelt en niet dat van de geïnterviewde. Eén op de vijf vindt zelfs dat Knevel een negatieve houding heeft tegenover zijn studio gasten. Onder vrouwen is Andries Knevel nog net iets minder populair dan onder mannen. Andries Knevel liet weten het onderzoek ter kennisgeving aan te nemen en wil verder niet reageren. Volgens een woordvoerder van de EO heeft Knevel nu eenmaal een duidelijk profiel en komt hij uit voor zijn geloof. Niet iedereen is daar kennelijk van gecharmeerd. 'Maar Andries is hoffelijk voor zijn gasten, en zeker geen onprettig mens', benadrukt de woordvoerder. Clairy Polak en Matthijs van Nieuwkerk zijn wel populair. Beiden staan met bijna veertien procent van de stemmen bovenaan het lijstje van gewilde presentatoren. Na Andries Knevel is Paul de Leeuw met een kwart van de liever-niet-stemmen niet populair. Op de derde plaats eindigt Rutger Castricum van *Pow-News* met veertien procent. In beide gevallen wordt hen door de ondervraagden verweten dat zij willen scoren ten koste van de geïnterviewde personen.

✞

REDACTIE KERK EN RELIGIE

nd.nl/geloof

Zweden erkent kopimisme, internetpiraterij, als religie

► **STOCKHOLM**
ZWEDEN HEEFT HET KOPIMISME, DE GODSDIENST VAN INTERNETPIRATEN, ERKEND ALS OFFICIËLE RELIGIE.

Een overheidscollege heeft het kopimisme geregistreerd als religieuze gemeenschap. 'Het kopiëren en verspreiden van materiaal is een van onze belangrijkste overtuigingen', aldus opperpriester Isak Gerson, filosofiestudent uit Uppsala. Volgens hem is het ook een missionaire godsdienst omdat het doel is andere gelovigen te overtuigen van de zegeningen van het kopimisme. Gerson zegt in tien landen zo'n drieduizend aanhangers te hebben. Maar is het wel een religie? Ja, zegt Bertil Kallner van het zogeheten Kammarkollegiet dat religies erkent, in de Zweedse krant *Dagens Nyheter*. 'Het

beeld dat een gemeenschap van zichzelf heeft, is leidend voor onze beslissing. Autoriteiten gaan er niet over wat denominaties moeten geloven', aldus Kallner. De laatste jaren hebben in Zweden wel meer vreemde gemeenschappen zich laten registreren als religie, aldus Kallner. Die bleken echter niet allemaal een even lang leven beschoren.

piratenpartij
In Zweden bestaat ook een Piratenpartij, de politieke spreekbuis van de internetpiraten. Deze partij heeft twee afgevaardigden in het Europe Parlement. Volgens Gerson zijn veel van de aanhangers van het kopimisme lid van de Piratenpartij, maar zijn er geen formele banden tussen de twee organisaties. <

REDACTIE BUITENLAND nd.nl/buitenland

Prolife VS wil geldkraan dicht voor ‘abortusreus’

► WASHINGTON

DE AMERIKAANSE ABORTUSBEDRIJFSTAK IS ZO OMVANGRIJK, DAT HET NIET LANGER VAN BELASTINGGELD AFHANKELIJK HOEFT TE ZIJN. PROLIFE-ORGANISATIES IN DE VERENIGDE STATEN WILLEN DAT DE GELDKRAAN DICHTGAAT.

De federatie Planned Parenthood (‘gepland ouderschap’) ontving in het afgelopen boekjaar bijna een half miljard dollar uit belastinggeld. Het jaarverslag van de organisatie over 2010, dat begin dit jaar openbaar werd gemaakt, maakt melding van circa 330.000 abortussen. De cijfers zijn voor Marjorie Dannenfelser, directeur van de prolife-groepering Susan B. Anthony List, reden om stopzetting te eisen van de overheidsfinanciering van abortussen. Planned Parenthood (PP) is uitgegroeid tot een ‘abortusreus’ die niet met het geld van belastingbetalers in stand hoeft te worden gehouden, aldus Dannenfelser. ‘Ondanks een ongekende inspanning van

politieke leiders in den lande om de geldkraan dicht te draaien, de reeks getuigenissen van oud-werknemers tegen PP en de eensgezinde houding van Republikeinse verkiezingskandidaten, gaat Planned Parenthood op volle kracht door.’

minder donaties

De donaties van particulieren aan de proabortusorganisatie lopen fors terug: van 308 miljoen dollar in 2009 naar 224 miljoen vorig jaar. De organisatie gaf geen duidelijke verklaring voor de terugval, maar aangenomen wordt dat berichten over gelden voor abortus op zwarte baby’s en het toedekken van seksueel misbruik van kinderen parten heeft gespeeld bij de inkomstenderving. PP ontving tussen juli 2009 en juni 2010 voor 487 miljoen dollar aan subsidies en vergoedingen, een toename van 120 miljoen dollar ten opzichte van het boekjaar ervoor. Het aantal abortussen

steeg het afgelopen decennium gestaag, maar vlakke vorig jaar voor het eerst af. In 2006 verrichtte Planned Parenthood 290.000 abortussen, daarna steeg dat aantal met globaal tien- tot vijftienduizend per jaar. In 2010 werden 329.445 abortussen verricht, ongeveer tweeduizend minder dan in 2009. Planned Parenthood stuurt ongewenst zwangere vrouwen steeds minder vaak door naar adoptie-organisaties. Het aantal verwijzingen voor adoptie, als alternatief voor een abortusingreep, nam in de laatste vier jaar bij Planned Parenthood af van 4900 naar 841, een daling van meer dan tachtig procent. Predikant Rick Warren van de megakerk in Saddleback (Californië) reageerde gisteren geschokt op de half miljard overheidssteun voor honderdduizenden abortussen. ‘Er zijn onwettige ouders, maar geen onwettige baby’s. Je ouders hebben je misschien niet gepland, maar God wel’, twitterde hij. <

REDACTIE BUITENLAND
nd.nl/buitenland

Humanitaire situatie in Pibor blijft grimmig

► PIBOR

ENKELE DAGEN NA DE AANVAL OP HET ZUID-SUDANESE DORP PIBOR ZIJN DUIZENDEN LEDEN VAN DE MURLESTAM IN GROTE HUMANITAIRE NOOD.

‘De humanitaire situatie is grimmig’, zei Lise Grande, plaatsvervangend humanitair coördinator voor Zuid-Sudan, woensdag tijdens een persconferentie. Volgens Grande is de veiligheidssituatie in de plaats in het oosten van Zuid-Sudan onder controle en keren de aanvallers van de Lou Nuer stam terug naar hun gebieden. De inwoners van Pibor durven langzaam weer terug te keren naar hun woonplaats. Aangezien het dorp op het moment van de aanval ook duizenden vluchtelingen huisvestte, wordt met hun terugkeer een groot tekort aan voedsel en medicijnen verwacht. Grande: ‘Ze hebben de afgelopen dagen geen eten gehad, hadden geen toegang tot schoon drinkwater. In een aantal gevallen keren mensen gewond terug zonder dat ze behandeld zijn.’ De VN probeert in de eerste noodbehoeften te voorzien door goederen van het wereldvoedselprogramma in te vliegen. Ook andere hulporganisaties bereiden een ‘massaal noodhulpplan’ voor. Grande weersprak kritiek dat de VN te weinig heeft gedaan om de Lou Nuer tegen te houden. De VN zou alleen regeringsgebouwen hebben verdedigd en de burgers aan hun lot overgelaten hebben. Volgens Grande hebben de aanwezige VN-soldaten naar vermogen geprobeerd de bevolking te beschermen.

predikanten vermist

Grande spreekt van tientallen tot honderden doden, maar zegt dat het voor het noemen van een exact aantal te vroeg is. Leiders van de Murlestam spreken van een poging van de Lou Nuer tot ‘etnische zuivering’. De Lou Nuer zeggen zich alleen te ‘verdedigen’ na eerdere gewelddadigheden van de Murle tegen hun stam. Intussen bevinden zich nog duizenden Murle in de wildernis. Volgens plaatse-lijke dominee Orozu, die als een van de weinigen is geëvacueerd naar de hoofdstad Juba, zijn onder anderen nog zes predikanten vermist. ‘We blijven bidden voor hun terugkeer, al weten we niet of ze nog in leven zijn.’ <

NL

REDACTIE BINNENLAND nd.nl/binnenland

Politie kiest nieuw pistool van Duitse Heckler&Koch

► DEN HAAG

HET NIEUWE DIENSTPISTOOL VAN DE POLITIE WORDT GELEVERD DOOR DE FABRIKANT HECKLER&KOCH.

Het Duitse bedrijf was aanvankelijk tweede keuze in de aanbestedingsprocedure. Maar het ministerie van Veiligheid & Justitie verbrak de overeenkomst eind vorig jaar met de eerste keuze, fabrikant SIG-Sauer. Het bedrijf slaagde er niet in het pistool waarmee het de aanbesteding won, in grote hoeveelheden en met dezelfde kwaliteit te produceren. In een aanbestedingsprocedure wordt de order dan automatisch gegund aan de tweede keuze, in dit geval Heckler&Koch. De concurrerende fabrikant Beretta heeft bezwaar aangetekend. Maandag vindt er een rechtszaak plaats. Het leveren van dienstwapens aan de Nederlandse politie is een megaorder, die alle wapenfabrikanten wel willen binnen-slepen. Het gaat om meer dan 40.000

nieuwe pistolen. Nu zijn nog steeds steeds de verouderde Walther P5 en de Glock 17 in gebruik. Sinds 2005 is de politie al op zoek naar een nieuw dienstwapen. De pistolen van de fabrikanten die in de race waren voor het nieuwe dienstwapen ontlopen elkaar niet veel in kwaliteit, zegt wapenexpert Jas van Driel. Het zijn vaak details of een bepaald ontwerp dat de voorkeur heeft. Zo wil de politie in ieder geval pistolen met wisselstukken zodat het wapen lekker in hand ligt voor grote en kleine handen. Het huidige wapen, de Glock 17, is voor vrouwen vaak lastig te bedienen. Van Driel weet dat schietinstructeurs en politiemensen in de testfase een lichte voorkeur hadden voor de pistolen van Heckler & Koch. Waarom in eerste instantie dan toch voor SIG-Sauer werd gekozen, weet hij niet. ‘Dat kan een financiële reden hebben gehad.’ Van de rechtszaak verwacht hij weinig. <

BEELD NOVUM / BART MAAT

Een man loopt over het afgesloten havenhoofd van de haven van Scheveningen. <

NL

HANS HOPMAN nd.nl/binnenland BEELD EVANGELISCHE OMROEP

Boer Knol: ramp altijd

... Het anders zo rustige Midwolde werd gisteren overspoeld door journalisten en hulpverleners.

... Volgens boer Gerrit Knol grotendeels drukte om niks.

► MIDWOLDE

Boer Gerrit Knol (55) uit Midwolde, vlakbij het Groningse Tolbert, moet hartelijk lachen om alle mediadrukke bij hem in de omgeving. Hij woont midden in het gebied waar het gisteren erom zou gaan spannen. Volgens het waterschap dreigde een dijkdoorbraak. Die zou de polder Tolberter Petten onder water zetten. De landbouwer/vee-houder: ‘Al die journalisten staan te “gunteren” (begerig wachten) op zo’n ramp. Maar ik heb ze staan uitlachen, en dat vonden ze natuurlijk niet leuk. Bovendien laat het verleden toch zien dat een ramp altijd onverwacht komt? En tegen de ME die een kruispunt stond te bewaken, heb ik gezegd: “Julie zijn hartstikke gek”.’ Volgens Knol hoeft je alleen maar om je heen te kijken, om tot de conclusie te komen dat er ‘niets aan de hand’ is. Hij wijst door het raam van zijn boerderij naar buiten: er schijnt een mooi zon-netje en er valt geen spat regen. ‘Alleen

Gerrit Knol

staat het water in de sloot vrij hoog. Maar dat water moet nog 1,30 m stijgen, wil het een echte overstroming gaan worden.’ Maar heeft Knol niet gemakkelijk praten? Zijn boerderij aan de Traansterweg 7 staat immers op een terp van 1,60 tot 1,70 meter hoogte. Was het dan over-dreven dat de politie gisterochtend al

OVERDWARSS

PIET H. DE JONG nd.nl BEELD WFA / DIRK HOL

VAN DER STAAIJ WAARSCHUWT VVD VOOR SCHERP-SLIJPERIJ

Hoe komt het toch dat de SGP het zo goed kan vinden met de liberalen van de VVD? Voor een libertijnse liberaal als Alexander Pechtold is die samenwerking een gruwel. De liberalen zouden hun principes te grabbel gooien en hun oren voortdurend laten hangen naar de streng-gereformeerde SGP.

► DEN HAAG

Kees van der Staaij denkt heel anders over de band tussen zijn partij en de VVD. Voor een liberaal ge-hoor zette hij de overeenkomsten in het gedachte-goed uiteen. Het verslag van zijn lezing is gepubliceerd in het deze week verschenen nummer van *Liberaal Reveil*, een uitgave van de aan de VVD gelieerde prof. mr. B.M. Teldersstichting. Van der Staaij gaat ver terug in de geschiedenis om zijn punt te maken. Vóór de SGP’ers zich in 1918 verenigden in hun partij, voeren volgens een van de oprichters veel staatkundig-gereformeerden in ‘liberale wateren’. Van der Staaij, als verre nazaat van oprichter ds. G.H. Kersten, vermoedt dat het de ‘vrijheidszin’ is die liberalen en SGP’ers delen. De vrijheidszin komt tot uiting in een gezonde afkeer van een opdringerige en bemoeizuchtige overheid. Wantrouwen is nodig tegen een politiek die uitgaat van ‘maakbaarheidsdenken’ vanuit de gedachte dat de overheid de

Kees van der Staaij

wereld wel even zal verbeteren. VVD en SGP ‘staan voor een begrensde, een beperkte opvatting van de overheidstaak’, zegt Van der Staaij. Om die stelling te onderbouwen, gaat Van der Staaij te rade bij liberale grootheden als Alexis de Tocqueville, John Stuart Mill en Friedrich Hayek. De eerste waarschuwde in zijn studies voor de onjuiste opvatting dat de meerderheid niet slechts gelijk heeft, maar dat gelijk ook kan afdwingen. Doet die meer-

derheid dat dan brengt ze het ‘geestelijke en politieke leven in een democratie in gevaar’. Mill wees er ook op dat een publieke opinie zo dominant kan worden dat ‘de vrijheden van minderheden in gedrang komen’. De derde liberale kroon-getuige die Van der Staaij inzet is de Oostenrijkse econoom en politiek-filosoof Hayek. Hij stelde dat democratie een prachtige uitvinding is voor vreed-zame politieke besluitvorming, maar dat bij een ‘homogene meerderheid een democratisch regime net zo onderdrukkend kan zijn als een dictator’.

toepassing

Na deze gedegen liberale prediking was het voor Van der Staaij niet moeilijk om naar de toepassing te gaan. Je kunt principieel van mening verschillen over zoiets als het homohuwelijk, in de praktijk kun je best komen tot werkbare verhoudingen zonder een ‘heksenjacht te ontketenen op de ambtenaren die fundamenteel gehecht zijn aan de klassieke huwelijksopvatting’. Terwijl bij de kabinetsformatie van 2003 zelfs D66 nog die welwillendheid opbracht, lijkt die ‘wijsheid en tegemoetkomendheid’ vandaag ver te zoeken, stelt de SGP-voorman. Van der Staaij wil daarom de VVD aanmoedigen zich ‘niet op allerlei gevoelige ethische punten te laten inpakken door ideologische scherp-slijperij’.

STORMTWEETS

.....

Michael Sibjom *burgemeester Losser (Ov.):*
6:52 U – HULDE VOOR DE KRANTEN-
JONGEN DIE NET EEN KRANT DOOR
MIJN BUS GOOIT! #SLECHTWEER

NDvolgt *account Nederlands Dagblad:*
9:13 U – VERSLAGGEVER @PETRANOO
IS OP WEG NAAR HOOGWATERGEBIED
IN GRONINGEN. HEEFT U TIPS, LAAT
HET ONS WETEN. #NDNL #HOOGWA-
TER #TOLBERT

Edwin Landman *inwoner Groningen:*
9:16 U – @PETRANOO T VALT WEL
MEE. BEETJE OVERTROKKEN ALLE-
MAAL. MEDIA TE VROEG GEPIEKT.

Johannes van de Bank *NS:*
9:18 U – @NDVOLGT @PETRANOO
TIPS? LAARZEN, WINDJACK ÉN HOES
VOOR MOBIELE TELEFOON ;-)

Harald Doornbos *journalist Midden-Oosten:*
9:48 U – IS NL GEVAARLIJKE DAN
PAKISTAN? IK HEB NET VANUIT ISLA-
MABAD GEBELD MET M'N OUDERS DIE
IN #TOLBERT WONEN. #EINDELIJK-
EENSOMGEKEERDEWERELD

Reinier van den Berg *weerman:*
9:58 U – MET 6 WINDMOLENS OP ZEE
WEKTE C-POWER DINSDAG (STORM)
HET JAARVERBRUIK STROOM OP VAN
240 GEZINNEN!

Remy van Mannekes *journalist:*
11:57 U – BIJ DE VRIJWILLIGE EVACU-
ATIE VAN DE #TOLBERTERPETTEN
WORDEN 50 POLITIEMENSEN VAN DE
MÉ INGEZET TER ONDERSTEUNING.

Peter Brouwer *inwoner Groningen:*
12:30 U – CITAAT BOER IN TOLBERTER
PETTEN: "DE JOURNALISTEN STROMEN
DE POLDER SNELLER BINNEN DAN HET
WATER, WAT 'N DRUKTE"

Wouter Meijer *NOS-correspondent Berlijn:*
12:34 U – OOK IN DUITSLAND HARDE
STORM --> IN FRANKFURT ZIJN DE
BEGRAFENISSEN AFGELAST, WEGENS
GEVAAR VAN OMVALLENDE BOMEN.
#ROUWOPJEDAK

Cees Maas *journalist:*
13:17 U – DANKZIJ DE STORMBERICHT-
GEVING LEER JE NOG EENS EEN NIEUW
WOORD #BALGSTUW

Fred Omvlee *predikant:*
14:20 U – KUNNEN WE NIET BETER
MET DE MARINE KOMEN? #LEEK
#HOOGWATER

Carel Bruring *Groen Links Goes:*
14:30 U – IK VIND HET WEL HELDEN
IN GRONINGEN. DAAR ZETTEN ZE
GEWOON ZONDER DISCUSSIE POLDERS
ONDER WATER. #HEDWIGE"

RENÉ FRANSEN nd.nl/wetenschap

DOOR ZONNEPANELEN GROENE NIERDIALYSE VOOR AUSTRALIËRS

► **VICTORIA**
Nierdialyse belast de patiënt, maar ook het milieu. Voor het schoonspoelen van het bloed van nierpatiënten is onder meer een flinke hoeveelheid water en elektriciteit nodig. Australische artsen hebben daarom onderzocht of zonnepanelen de nierdialyse 'groener' kunnen maken. Zij plaatsten panelen die stroom opwekten voor de dialyse-apparaatuur. Overtollige stroom werd aan het energiebedrijf verkocht, wanneer extra stroom nodig was werd die ingekocht. Na twaalf maanden bleek dat de zonnepanelen voor ruim driekwart van alle benodigde stroom hadden gezorgd. Voor de komende jaren verwachten zij zelfs dat het systeem geld gaat opleveren. De investering in zonnepanelen was – in ieder geval in het zonnige Australië – kosteneffectief, schrijven zij in het tijdschrift *Clinical Journal of the American Society Nephrology*. Wereldwijd zijn ongeveer twee miljoen mensen afhankelijk van nierdialyse.

NL

BIJNSE DANKERT EN SANDER ZURHAKE nd.nl/binnenland

Geen veiligheidseisen kleine dijken provincie Groningen

► GRONINGEN

DE PROVINCIE GRONINGEN HEEFT ALS ENIGE NEDERLANDSE PROVINCIE NOG GEEN VEILIGHEIDSVORWAARDEN GESTELD AAN DE REGIONALE DIJKEN.

Hierdoor hebben de twee waterschappen in Groningen deze kleinere dijken, zoals de dijk bij Tolbert die door regen en hoge waterstand door dreigt te breken, niet kunnen toetsen volgens standaarden die andere provincies wel hanteren. Procesmanager waterveiligheid Ate Wijnstra van het Groningse waterschap Noorderzijlvest benadrukt dat het waterschap afhankelijk is van de provincie. 'Een voorschrift hebben wij nog niet gekregen. Ik weet niet waarom dat nog niet is gebeurd.'

De woordvoerder van de provincie Groningen geeft als verweer dat slechts één

provincie in Nederland de veiligheidsnorm heeft vastgelegd. Maar uit publieke stukken blijkt dat ten minste vijf provincies in Nederland veiligheidsnormen voor de regionale dijken hebben vastgelegd. Het Interprovinciaal Overleg (IPO), het overkoepelend orgaan van de provincies, geeft aan dat 'in principe alle provincies veiligheidsnormen hebben vastgesteld, maar niet in Groningen'. In 2008 gaf de Deltacommissie al aan om veiligheidsnormen van dijken wettelijk vast te stellen. Het is zeer belangrijk voor de veiligheid van Nederland dat deze wettelijke verankering er komt. Wetenschappelijk directeur Matthijs Kok bij adviesbureau HKV vergelijkt het controleren van de veiligheid van dijken met een APK-keuring van een auto. <

BEELD NOVUM / DENNIS BEEK

De situatie bij de polder Tolberter Petten was gisteravond onder controle. Woensdagnacht dreigde de polder onder te lopen. <

onverwachts

om vijf uur bij hem in de melkstal stond om te waarschuwen voor wat dreigde? De boer blijft bij zijn nuchtere standpunt. Hij is nog even wezen kijken naar het waterpeil van het dicht bijzijnde kanaal, om te moeten constateren dat dat niet extreem hoog stond. Bij hem dus 'geen paniekvoetbal', zoals hij het uitdrukt. 'Al die sensatie is door het Waterschap in gang gezet', kritiseert hij. 'Pas als de zeedijk op breken, zou staan, dan zou ik bang worden. Maar dit water komt gewoon vanaf Drenthe: regenwater dat afgevoerd moet worden naar de kust. En omdat het deze keer een beetje veel is, hebben de gemalen daar wat extra moeite mee.' Gerrit Knol heeft gisteren dus gewoon zijn werk kunnen doen. De polderwegen waren allemaal berijdbaar. De man die in zijn vrije tijd natuurwandelingen organiseert in een nabij gelegen 'ongerept' natuurgebied laat zich al met al niet gek maken door wat hij noemt 'de emotie van het moment.' Om er gekscherend aan toe te voegen: 'Maar ik kan u heus wel prachtige beelden laten zien van ondergelopen land, hoor. Om zagezegd aan te tonen hoe "ernstig" de situatie is. Alleen, die blank staande velden heb je hier iedere winter...'

GERHARD WILTS nd.nl/buitenland

Aan de pokertafel in Amman

... Een 'diplomatiek pokerspel' noemde commentator Dan Margalit de ontmoeting van Israëlische en Palestijnse onderhandelaars in Amman.

... Alle partijen houden de kaarten tegen de borst, maar een paar troeven zijn al gespeeld.

► AMMAN

Voor het eerst in vijftien maanden praten Israëliërs en Palestijnen weer met elkaar. Het informele overleg in de Jordaanse hoofdstad deze week, onder auspiciën van het Kwartet (Amerika, VN, Rusland en de Europese Unie) leverde geen concreet resultaat op. Maar de Jordaanse minister van Buitenlandse Zaken, Nasser Judeh, vond het met elkaar om tafel zitten al een succes. De Palestijnse onderhandelaar Saeb Erekat presenteerde dinsdag Palestijnse voorstellen voor de grenzen van een toekomstige Palestijnse staat en plannen over veiligheid in het gebied. De Israëlische onderhandelaar Yitchak

Molcho legde een document met '21 basisprincipes' op tafel. Wat die inhouden, is niet openbaar gemaakt. Eén daarvan is de toezegging dat Israël zich uit enkele Arabische wijken in Oost-Jeruzalem wil terugtrekken, meldde Arabische krant *Al-Quds Al-Arabi*. Een terugtrekking naar de grenzen van vóór 1967 zit er echter niet in; Israël zal militair aanwezig blijven in de Jordaanvallei, gaf een regeringswoordvoerder te kennen. En met een Palestijnse regering waarvan Hamas deel uitmaakt, onderhandelt Israël niet. Op hun beurt houden de Palestijnen vast aan stopzetting van de bouw van Joodse nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever. Vandaag gaat het overleg verder.

klap

President Mahmoud Abbas van de Palestijnse Autoriteit poogde meer druk op de ketel te zetten. Hij dreigt met een diplomatieke intifada, als het vredesoverleg niet vóór 26 januari hervat is. Dat is blufpoker, want zo veel kaarten heeft Abbas niet. Aan Palestijnse zijde is

eensgezindheid ver te zoeken. De voorzichtige toenadering in Amman vond geen genade in de ogen van Hamas. 'Dit is een klap voor de verzoening met Fatah', zei Hamasleider Ismail Radwan. Hij noemde de gesprekken een dekmantel voor Israël 'om Jeruzalem te judaïseren en Gaza aan te vallen'. De Israëlische premier Netanyahu is momenteel druk doende met verkiezingen binnen de Likudpartij; interne onenigheid over een tweestatenoplossing komt hem nu niet gelegen. Niet uitgesloten wordt dat een herbevestiging van Netanyahu's leiderschap de opmaat is naar vervroegde verkiezingen. De premier is populair, wat hem de kans geeft zich te ontdoen van coalitiepartner Israel Beiteinu, de nationalistische partij van Avigdor Lieberman. Netanyahu wil het liefst een stabiele regering vormen, nu Iran en de Arabische Lente voor een onzeker jaar zorgen. Een loos dreigement van Abbas, oordeelde commentator Dan Margalit van de Israëlische krant *Hayom* dan ook. Zelfs de Verenigde Staten zullen het

overleg op gepaste afstand volgen. President Obama moet zijn aandacht dit jaar vooral richten op zijn herverkiezing. 'Hij waagt het heus niet, nog eventjes het eeuwige conflict in het heilige land op te lossen', is Margalits inschatting. Israël heeft Abbas de bal teruggespeeld. Er gaan stemmen op om het niveau van het overleg omhoog te schroeven door rechtstreekse gesprekken tussen Abbas en Netanyahu, zonder voorwaarden vooraf. Die kaart durven de Palestijnen echter nog niet te spelen. 'Israël schendt de internationale regels door de bouw van nederzettingen in bezet gebied. Alleen als Israël onze voorwaarden accepteert, keren we terug aan de onderhandelingstafel.' Met die eis bestaat de kans dat gesprekken opnieuw zullen stranden, want in september 2010 stakte het overleg precies om deze reden. De kunst van poken is niemand geloven. Maar mogelijk toveren de betrokkenen nieuwe konijnen uit de hoed, om de hoop op vrede levend te houden. <

NL

André Kuipers voelt zich prima thuis in de ruimte

André Kuipers voelt zich prima thuis in de ruimte. Dat liet hij gisteren weten vanuit het internationaal ruimtestation ISS, in een gesprek met het NOS Journaal. 'Ik zou hier best lang kunnen wonen', zei hij. In het begin van de reis was de Nederlandse astronaut wel een beetje gedesoriënteerd, maar nu is hij eraan gewend. Kuipers en zijn collega's brengen hun tijd door met onder meer schoonmaken, reparaties en experimenten. De 53-jarige astronaut zit sinds 21 december in de ruimte. Hij zal in totaal bijna zes maanden in het ISS doorbrengen . <

BEELD GPD

Schmallenbergvirus bij 41 veebedrijven

Op veertig schapenbedrijven en een geitenbedrijf is op dit moment het Schmallenbergvirus aangetoond. Van 157 bedrijven is een melding ontvangen van verschijnselen die kunnen wijzen op een besmetting met het virus. Op 43 bedrijven is het virus niet aangetoond; het onderzoek bij 73 ondernemingen loopt nog. Dat schrijft staatssecretaris van Landbouw Henk Bleker (CDA) in een brief aan de Tweede Kamer. Het Schmallenbergvirus, dat nieuw is in Europa, leidt tot de geboorte van misvormde dieren. <

Rosenthal wil met Iran in gesprek kunnen blijven

Nederland en de Europese Unie moeten de gesprekskanalen met Iran openhouden. Daarom is de Nederlandse ambassadeur sinds begin deze week terug in Iran, aldus minister van Buitenlandse Zaken Uri Rosenthal (VVD). De PVV stelde woensdag dat Rosenthal de Nederlandse ambassadeur niet had moeten laten terugkeren naar Iran, nadat die begin december was teruggeroepen, toen de Britse ambassade in Teheran was bestormd. <

Bejaarde voetbalfan na schop alsnog overleden

De bejaarde toeschouwer die een maand geleden door een amateurvoetballer van Sporting Noord in Amsterdam in coma werd geschopt, is woensdag overleden. De 77-jarige voetbalfan was eerder bijgekomen uit zijn coma, maar heeft het ziekenhuis nooit verlaten. Het Openbaar Ministerie onderzoekt of het overlijden het gevolg is van de mishandeling. <

Groninger Museum gaat niet over tot ontruiming

Het Groninger Museum heeft gisteren, na overleg met het Waterschap Hunze en Aa's, besloten niet te ontruimen, maar gewoon open te blijven. Het waterschap had het museum woensdag gewaarschuwd voor de stijgende waterstand, maar het water steeg niet verder dan negentig centimeter. In 1998 moest het museum vanwege een hoge waterstand wel enkele dagen gesloten blijven voor het publiek. <

BEELD NOVUM

Campagne '144 red een dier' kost half miljoen

De campagne die het telefoonnummer 144 om dierenleed en -mishandeling te melden breed onder de aandacht moet brengen, kost een half miljoen euro. Dat heeft een woordvoerder van het minister van Veiligheid en Justitie gezegd. Zondag geeft minster Ivo Opstelten het startschot voor de campagne, die bestaat uit radio- en televisiespotjes, advertenties en de website 144redeendier.nl. <

Verpleger berispt wegens liefdesrelatie met patiënte

Een 49-jarige psychiatrisch verpleegkundige uit Gemert is door het Medisch Tuchtcollege in Eindhoven berispt omdat hij een liefdesrelatie was begonnen met een patiënte. De verpleegkundige had daarvan meteen melding gemaakt bij zijn leidinggevende, die er geen bezwaar in zag, hoewel het indruist tegen een intern protocol. <

OM in beroep na korte straf voor slaan agent

Het Openbaar Ministerie gaat in hoger beroep in een zaak waarin een man twintig uur werkstraf kreeg opgelegd voor het slaan van een agent in Utrecht. Het OM vindt dat geweld tegen politieambtenaren niet kan worden geaccepteerd en dat de beslissing van de rechter 'daaraan onvoldoende recht doet'. Politievakbonden en politici reageerden furieus op het lichte vonnis. <

CJP zet samenwerking met de Volkskrant stop

Het Culturele Jongeren Paspoort (CJP) werkt niet langer samen met de *Volkskrant*. De stichting achter de CJP-pas heeft het dagblad na achttien jaar vervuuld voor *nrc.next*, zo liet de jongerenorganisatie weten. Een van de redenen achter de nieuwe samenwerking is de gedeelde doelgroep, zeggen de krant en de stichting in een verklaring. CJP telt ruim een miljoen pashouders tussen de twaalf en dertig jaar. <

EU

Zweedse politie bezorgd om golf schietpartijen

De Zweedse politie is ernstig bezorgd over een golf schietpartijen in de stad Malmö. De autoriteiten vrezen dat de stad een aantrekkelijke plek begint te worden voor bendes, om moorden te plegen. In minder dan zes weken zijn in Malmö vijf mensen doodgeschoten, onder wie een 15-jarige jongen. De daders en hun motieven zijn onbekend. <

Duitser aangeklaagd voor branden in Los Angeles

Een Duitse man is in Los Angeles aangeklaagd voor het stichten van 37 branden rond de jaarwisseling. De 24-jarige Harry B. wordt er bovendien van verdacht nog 23 andere branden te hebben gesticht. De materiële schade wordt geschat op omgerekend 2,3 miljoen euro. B., die autistisch is en gebukt gaat onder een ernstige angststoornis, weigert mee te werken met het onderzoek. <

Justitie in Brussel wil criminelen laten lopen

Justitie in Brussel wil aangehouden auto- en winkeldieven, oplichters, geweldplegers en mensen die wapens bij zich dragen voortaan zonder verhoor naar huis sturen. Dit omdat er niet genoeg advocaten zijn, die bij een eerste verhoor aanwezig kunnen zijn. Het initiatief heeft in België tot grote commotie geleid.<

🌐

Tientallen sjiitische pelgrims gedood in Irak

Aanslagen op sjiitische pelgrims in Irak hebben gisteren aan zeker 72 van hen het leven gekost. Bij de gecoördineerde aanslagen op sjiitische wijken in de hoofdstad Bagdad en in Nasiriyah vielen verder tientallen gewonden. De aanslagen waren vermoedelijk het werk van soennitische extremisten. Ze werden gepleegd in aanloop naar Arbæen, een sjiitische feestdag. Volgens een woordvoerder van het Iraakse leger was het doel van de aanslagen 'het veroorzaken van beroering onder de Iraakse bevolking'.

Veroordeling Canadese bisschop om kinderporno

Een rooms-katholieke bisschop is in Canada tot vijftien maanden cel veroordeeld wegens het bezit van kinderporno. Bisschop Raymond Lahey heeft echter al acht maanden vastgezeten en de rechter heeft hem onder voorwaarden vervroegd vrijgelaten. De 71-jarige bisschop heeft toegegeven verslaafd te zijn aan porno en heeft het Vaticaan gevraagd hem uit zijn ambt te zetten. <

Partij Suu Kyi mag aan verkiezingen meedoen

De politieke partij van de Birmese oppositieleidster Aung San Suu Kyi mag in april meedoen aan de tussentijdse verkiezingen. Dat heeft de regering van Birma bepaald. Een woordvoerder van de partij zei dat Suu Kyi zich verkiesbaar zal stellen. Het is voor het eerst in twintig jaar dat de partij NLD meedoet aan verkiezingen. <

BEELD AP

Medewerker Rode Kruis ontvoerd in Pakistan

Gewapende mannen hebben gisteren een medewerker van het Britse Rode Kruis ontvoerd in de Pakistaanse stad Quetta. De man was per auto op weg naar een kantoor van het Rode Kruis in de stad, toen hij tot stoppen werd gedwongen. De ontvoerders sleepten hem in hun auto en gingen er vandoor. <

Britse minister William Hague op bezoek in Birma

De Britse minister William Hague is gisteren begonnen aan een bezoek aan Birma. Hij is de eerste Britse minister van Buitenlandse Zaken die het Aziatische land bezoekt sinds 1955. Hague zal aandringen op verdere democratische hervormingen in het land. 'We hopen op de vrijlating van alle politieke gevangenen, vrije en eerlijke tussentijdse verkiezingen, toegang voor hulpverleners tot conflictgebieden en geloofwaardige stappen richting nationale verzoening', zei Hague. <

Scholier doodgeschoten om luchtdrukpistool

De jongen die woensdag op een school in Texas door de politie werd doodgeschoten, had geen echt wapen bij zich, maar een luchtdrukpistool dat veel leek op een echt vuurwapen. Dat heeft de politie bekendgemaakt. De ouders van de 15-jarige Jamie Rodriguez eisen inmiddels een verklaring over waarom de agenten dodelijk geweld hebben gebruikt. <

BEELD AP

Legerstafchef Libië wil rebellen ontwapenen

De nieuwe stafchef van het Libische leger ziet het beschermen van de landsgrenzen en het ontwapenen van de duizenden rebellen in het land als zijn belangrijkste taken. Generaal Youssef Mangoush zei dat nadat hij woensdag was benoemd tot stafchef. Volgens Mangoush staat het leger voor enorme uitdagingen. <

Nieuwe aanklacht tegen Olmert wegens corruptie

De voormalige Israëliische premier Ehud Olmert is opnieuw aangeklaagd wegens corruptie. Hij zou in zijn tijd als burgemeester van Jeruzalem steekpenningen hebben aangenomen om de bouw van nieuwe huizen te promoten. Olmert stond al terecht wegens het aannemen van geld van een Amerikaanse zakenman en het laten betalen van buitenlandse reizen door joodse groepen. Olmert ontkent alle aantijgingen.<

€

Inflatie daalde licht in maand december

De inflatie in Nederland lag in december op 2,4 procent. Dat is lager dan de maanden daarvoor. Over heel 2011 is de inflatie uitgekomen op 2,3 procent, zo meldt het Centraal Bureau voor de Statistiek. In de maanden voor december lag de inflatie rond de 2,6 procent. De gemiddelde inflatie van 2,3 procent betekent een stijging ten opzichte van het jaar 2010. Toen was de inflatie 1,3 procent. <

Shell hervat productie olieveld Bonga in Nigeria

Shell heeft gemeld de productie van het Bonga-olieveld voor de kust van Nigeria te hebben hervat. Het olieconcern zag zich in december gedwongen de productie daar te staken vanwege een lek. Het onderzoek naar de oorzaak van het lek loopt nog. <

Ahold koopt zestien Amerikaanse winkels

Een Amerikaanse dochter van Ahold neemt zestien supermarkten over van het Amerikaanse Safeway. Ahold-dochter Giant Carlisle betaalt voor de overname van de winkels rond Philadelphia 106 miljoen dollar (83 miljoen euro). De overname is onderdeel van de nieuwe strategie van Ahold. Dit concern verwacht een jaarlijkse omzet van 400 miljoen dollar te behalen met de nieuwe winkels <

Japan gaat door met opkopen EFSF-obligaties

De Japanse overheid bereidt zich voor op de aankoop van aanvullende obligaties die uitgegeven zullen worden door het Europese reddingsfonds. Dat heeft een functionaris van de Japanse overheid gezegd. 'Gezien de inspanningen van Europa om tot een oplossing voor de schulden crisis te komen, zullen we doorgaan met het opkopen van schuld papier van de European Financial Stability Facility', zei de functionaris. <

Kadaster moet bedrijf HLA schadevergoeding betalen

Het Kadaster moet het ICT-bedrijf HLA uit Epe tien miljoen euro schadevergoeding betalen. Volgens de rechtbank in Zutphen heeft het Kadaster onrechtmatig gehandeld door HLA niet te informeren over een softwareaanbesteding. HLA had een vergoeding van 22 miljoen euro geëist. De aanbesteding ging uiteindelijk naar Arcadis <

Onderzoek prijsafspraken reisbranche stopgezet

De Nederlandse Mededingingsautoriteit stopt met het onderzoek naar verboden prijsafspraken in de reisbranche. Voorwaarde is dat branchevereniging ANVR de algemene agentuurvoorwaarden aanpast. Het onderzoek werd vorig jaar ingesteld toen touroperators en reisagenten afgesproken hadden geen kortingen te verlenen aan consumenten en enkele internetsites die wel korting gaven collectief te boycotten. <

BEELD GPD

Hongarije bereid over krediet te onderhandelen

Hongarije heeft onder toenemende druk van de financiële markten aangegeven open te staan voor onderhandelingen met het Internationaal Monetair Fonds (IMF) over een kredietlijn, zonder vooraf voorwaarden te stellen. De Hongaarse regering is ook bereid te spreken over een wet die volgens de Europese Unie en het IMF een bedreiging vormt voor de onafhankelijkheid van de centrale bank. <

Bouwsector verwacht jaar van krimp in 2012

De bouwsector gaat dit jaar met twee procent krimpen. Dat voorspelt het ING Economisch Bureau in een kwartaalbericht. Oorzaken zijn de stagnerende woningmarkt en de slechte vooruitzichten in het bedrijfsleven. Afgelopen jaar groeide de sector nog. In 2009 en 2010 kromp de bouwsector ook al. De krimp dit jaar komt vooral door minder vraag naar nieuwbouwwoningen. <

€
GERT VAN HARSKAMP nd.nl/ BEELD GPD / EVERT ELZINGA EN DAVID VAN DAM

Bezuinigingstips voor Rutte en De Jager

... Het kabinet moet waarschijnlijk extra gaan bezuinigen; ambtenaren hebben al twee jaar geleden de opties onderzocht.

... Tips van economen voor premier Rutte en minister De Jager.

► **DEN HAAG**
Het is erop of eronder voor het kabinet. De coalitie kan zich na de kerstvakantie direct buigen over de miljarden euro's die extra bezuinigd moeten worden. Premier Mark Rutte en minister Jan Kees de Jager (Financiën) zeggen dat zij de grootte van het nieuwe bezuinigingspakket laten afhangen van de cijfers die het Centraal Planbureau (CPB) in februari presenteert. Maar nu is al duidelijk dat er minimaal vijf miljard euro moet worden omgebogen. Het gevaar ligt op de loer dat door bezuinigingen de economie definitief de nek wordt omgedraaid. Daarom geven enkele economen een paar adviezen.

■ **SWEDER VAN WIJNBERGEN, HOGLERAAR ECONOMIE AAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM EN VOORMALIG SECRETARIS-GENERAAL OP ECONOMISCHE ZAKEN:**
'Het kabinet moet geen laaghangend fruit sprokkelen. Dat is al te veel gedaan en het zet geen zoden aan de dijk. Op de korte termijn levert dat misschien geld op, maar op de langere termijn kost het meestal geld. Dus geen verhoging van de eigen bijdrage in de zorg, want daardoor stellen mensen hun gang naar de dokter uit. Dan wordt de schade uiteindelijk groter en de zorg duurder. Niet bezuinigen op huisartsen, want dan stappen mensen direct naar de veel duurdere specialistenzorg. Ook geen bezuinigingen op het persoonsgebonden budget, want dan kunnen mensen minder lang voor zichzelf zorgen en zijn zij eerder aangewezen op duurdere instellingen. Als De Ja-

Sweder van Wijnbergen

ger het toch in dit soort korte termijn bezuinigingen zoekt, zou dat erg dom zijn. Nederland heeft op zich helemaal geen financieringsprobleem. We betalen een hele lage rente over onze schuld. Er zijn drie knoppen en aan twee daarvan moet gedraaid worden om de overheidsfinanciën op de lange termijn op orde te krijgen. De pensioenleeftijd moet al vanaf volgend jaar een maand per jaar omhoog, tot de 67 jaar. Niet pas vanaf 2020. Daarnaast moet het eigen huis naar box 3. Het eigenwoningforfait (0,6 procent van de woz-waarde die bij het inkomen wordt opgeteld, red.) moet in stappen naar 1,2 procent. Het tarief waartegen de hypotheekrente afgetrokken mag worden, moet tegelijkertijd worden verlaagd naar 30 procent. De studiefinanciering moet worden omgezet in een rentedragende lening met terugbetaling die afhankelijk is van het inkomen.'

Lans Bovenberg

■ **LANS BOVENBERG, HOGLERAAR ECONOMIE AAN DE UNIVERSITEIT VAN TILBURG:**
'Dit is de perfecte tijd om schoon schip te maken en met hervormingen te komen. Het gaat erom de kredietwaardigheid van Nederland op de lange termijn te behouden. Dat betekent dat Rutte en De Jager maatregelen moeten nemen om het verdienvermogen te verbeteren. De Nederlandse economie is kwetsbaar door onze hoge schulden. Schulden maken moet onaantrekkelijker worden en sparen moet worden gestimuleerd. Dus de hypotheekrenteaftrek moet aangepakt worden en aflossing van de hypotheekschulden moeten we stimuleren. De pensioenleeftijd moet gekoppeld worden aan de levensverwachting, zodat ouderen langer doorwerken. Dat kan door ouderen goedkoper te maken. Dus de looncurve moet veranderen, de top van het salaris zal liggen op het moment dat werknemers het productiefst

zijn – zeg maar tussen de 35 en 50 jaar. Daarna gaat het loon weer dalen. Dat is niet erg, want dan is het loon ook het hoogst op het moment dat mensen het meeste geld nodig hebben: als zij in de jonge kinderen zitten en hoge hypotheeklasten hebben. Ook moeten mensen meer betalen voor zorg, bijvoorbeeld een eigen bijdrage tijdens huisartsenbezoek en sparen voor sommige oudedagsvoorzieningen. Wat ik het kabinet absoluut afraad, is kortetermijnbezuinigingen en belastingverhogingen, zoals een hogere btw. Het zit er dik in dat dit toch gaat gebeuren, maar De Jager en Rutte moeten zich niet blindstaren op het begrotingstekort en de staatsschuld.'

■ **FLIP DE KAM, HOGLERAAR ECONOMIE VAN DE OVERHEIDSFINANCIËN AAN DE RIJKSUNIVERSITEIT GRONINGEN:**
'Het kabinet moet maatregelen nemen die het tekort verminderen. Niet alleen bezuinigingen, ook lastenverzwaringen helpen overigens mee om het tekort binnen de perken te houden. Voor de bezuinigingen kan worden geput uit de rapporten van de twintig heroverwegingswerkgroepen van 1 april 2010, die zijn opgesteld door rijksambtenaren en hoogleraren. Bij lastenverzwaringen denk ik vooral aan heffingen op vermogen. Zo kan de tijdelijke verlaging van de overdrachtsbelasting worden teruggedraaid, want die heeft geen enkel effect. Bovendien doet het kabinet er goed aan, maatregelen te nemen die niet al in 2012 of 2013 de bestedingen afremmen. De financiële markten blijven vertrouwen in de onze overheidsfinanciën houden, ook wanneer maatregelen in 2014 en daarna aan verbetering van de begroting bijdragen. De voorgenomen verhoging van de AOW-leeftijd kan naar voren worden gehaald, bijvoorbeeld van 2020 naar 2014 of 2015.'

gpd nd.nl/buitenland

Chili onder Pinochet geen dictatuur

► **DEN HAAG – SANTIAGO**
CHILI KENDE ONDER GENERAAL AUGUSTO PINOCHET GEEN DICTATUUR, MAAR EEN 'MILITAIR REGIME'. SCHOOBKINDEREN MOETEN DIE TERM OOK GEBRUIKEN.

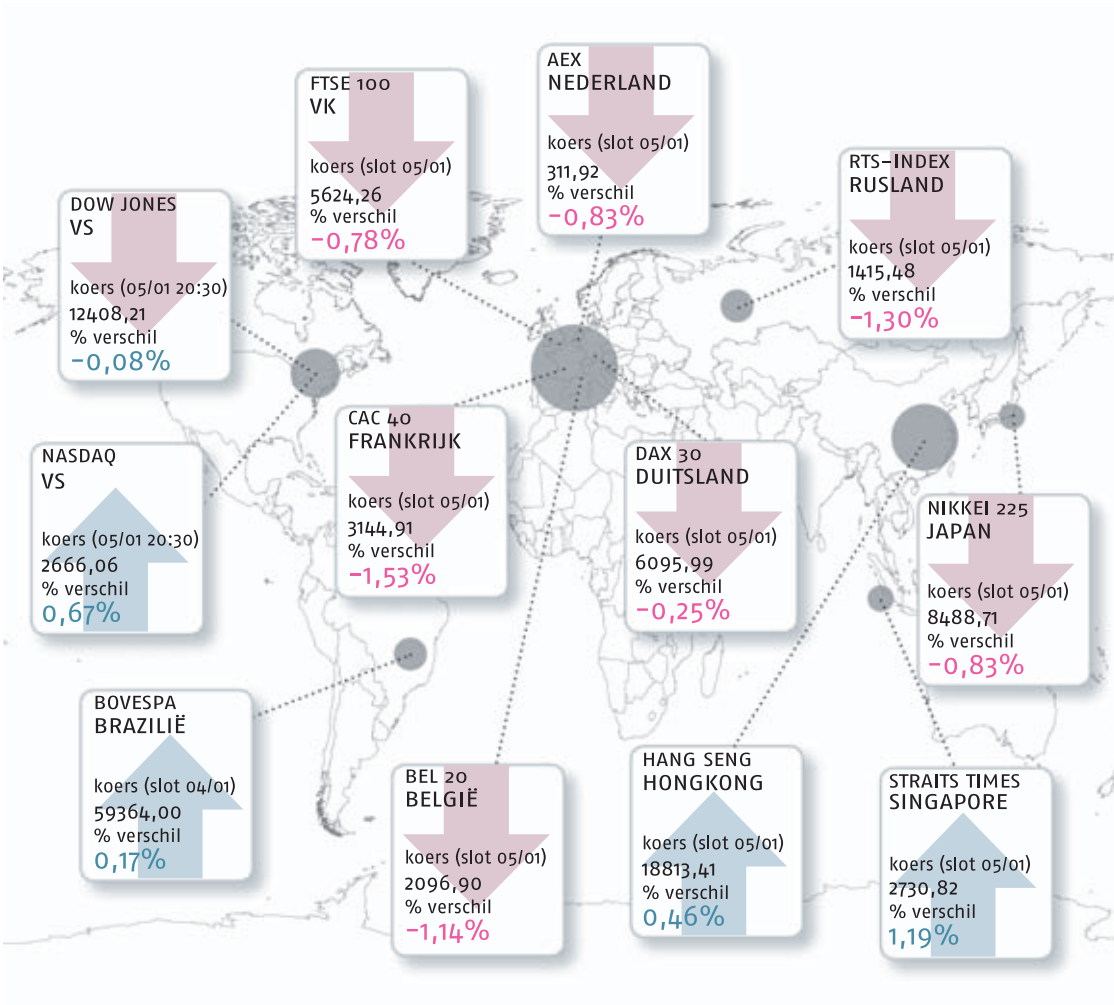
Dat heeft de Chileense regering in het geheim besloten, op advies van de Nationale Onderwijsraad. Dat advies was tot nu toe ook verzwegen. Pinochet was tussen 17 december 1974 en 11 maart 1990 president van Chili. Onder zijn regime werden naar schatting 3225 Chilenen van de oppositie vermoord, zo'n 37.000 anderen opgesloten en gemarteld. Pinochet en andere officieren pleegden in september 1973 een door de Verenigde Staten gesteunde coup tegen de linkse president Salvador Allende. Die beroofde zichzelf op 11 september in zijn presidentieel paleis van het leven. Isabel Allende, dochter van Salvador en nu senator in Chili, noemde het kabinetsbesluit 'onaanvaardbaar'. Oud-president Eduardo Frei (1994-2000), nu eveneens senator, zei: 'In het bewustzijn van de Chilenen en de wereld heerst er in Chili een beschamende dictatuur. Dat kan niemand door een tekst veranderen.' Volgens minister Harald Beyer (Onderwijs) is het besluit slechts bedoeld om een 'neutralere' term voor de periode Pinochet te gebruiken en gebeurt datzelfde elders in de wereld. Zelf zei Beyer geen moeite te hebben met de term 'dictatuur' voor het regime-Pinochet. Sinds januari 2010 regeert in Chili president Sebastian Pinera, de eerste conservatieve leider van het land sinds Pinochet. Hij wordt gesteund door de rechtse Onafhankelijke Democratische Unie, die in het parlement een meerderheid heeft. De Unie steunde Pinochet in het verleden. <

BEURS

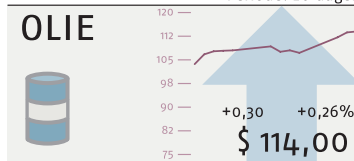
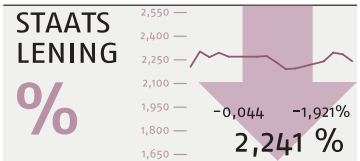
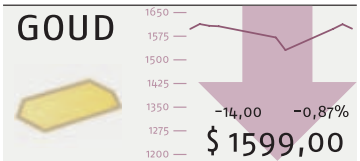
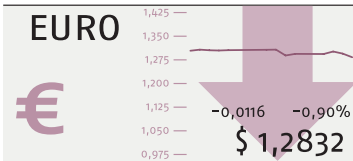
NOVUM nd.nl/economie

AEX lager door zorg over schulden

► AMSTERDAM
De Amsterdamse beurs werd met verlies gesloten, vanwege her-nieuwde zorgen over de Europese schulden in het algemeen en zorgen over de Europese banken in het bijzonder.
De AEX-index sloot 0,8 procent lager, op 311,92 punten, de Midkap verloor 1,3 procent, op 471,59 punten en de Smallcap eindigde 0,8 procent lager, op 376,58 punten.
'Sinds het begin van het nieuwe jaar waren er voortekenen dat de rally op het Damrak niet duurzaam is', aldus handelaar Tim Linger van Antaurus. Hij wijst daarbij op onder andere de aanhoudende stijging van de risico-opslagen op Italiaanse en Spaanse obligaties en de zorgen over de Europese banken. Hij doet daarbij bijvoorbeeld op de claim-emissie van het Italiaanse Unicredit. De handelaar sluit niet uit dat vele andere banken zullen volgen, in een poging om door middel van een emissie de kapitaalbuffer te verhogen, in het voortdurende onrustige marktklimaat. 'Waar voorheen de aandeelhouder centraal stond, zijn banken nu alleen maar bezig met het versterken van hun kapitaalbuffers', aldus Linger.

Bron: vwdgroup:

AEX FONDSEN			
	sk	vk	%
aegon	↓ 3,07	3,13	-1,92
ahold	↓ 10,20	10,22	-0,15
air france-klm	↓ 3,81	4,01	-5,01
akzo nobel	↓ 37,88	37,9	-0,09
aperam	↓ 10,98	11,24	-2,27
arcelor mittal	↑ 15,02	14,9	+0,54
asm holding	↓ 31,81	32,0	-0,59
boskalis westm., kon.	↓ 28,79	28,7	+0,24
corio	↓ 32,24	33,6	-4,26
dsm, kon.	↓ 36,84	37,0	-0,49
fugro	↓ 45,64	46,1	-1,16
heineken	↓ 36,83	36,8	-0,04
ing groep c.	↓ 5,50	5,70	-3,49
kpn	↓ 8,70	8,88	-2,10
philips, kon.	↓ 15,60	16,0	-2,71
postnl	↓ 2,56	2,69	-4,61
randstad	↓ 23,46	23,8	-1,53
reed elsevier	↓ 8,80	8,92	-1,38
royal dutch shell a	↓ 28,44	28,6	-0,58
sbm offshore	↓ 15,74	16,0	-1,96
tnt express	↓ 5,90	5,99	-1,57
tomtom	↓ 2,98	3,07	-2,80
unibail-rodamco	↓ 134,45	136,	-1,57
unilever c.	↑ 26,98	26,6	+1,43
wolters-kluwer c.	↓ 13,07	13,3	-2,32

MIDKAP FONDSEN			
	sk	vk	%
aalberts ind.	↑ 13,22	13,2	+0,19
amg	↓ 7,61	7,70	-1,22
arcadis	↑ 12,86	12,70	+1,26
asm international	↑ 23,00	22,6	+1,57
bam groep, kon.	↓ 3,14	3,29	-4,56
binckbank	↓ 7,84	8,14	-3,61
brunel international	↓ 23,22	23,8	-2,46
csm	↓ 12,53	12,5	-0,40
delta lloyd Groep	↓ 12,61	13,25	-4,83
eurocomm. prop.	↓ 23,70	24,6	-3,80
heijmans	↓ 7,90	8,23	-4,00
imtech	↑ 21,08	20,6	+2,18
logica	↓ 0,79	0,84	-6,27
mediq	↓ 11,32	11,63	-2,71
nutreco	↓ 51,35	51,8	-0,91
ordina	↓ 0,98	1,00	-1,90
pharming group	↑ 0,08	0,08	+1,22
sns reaal	↑ 1,62	1,70	-4,94
ten cate	↑ 22,80	22,3	+2,01
unit 4	↑ 18,40	18,6	-1,47
usg people	↓ 6,26	6,50	-3,69
vastned retail	↓ 32,41	33,6	-3,68
vopak	↑ 41,36	41,12	+0,58
wavin	↑ 9,42	9,40	+0,16
wereldhave	↓ 50,85	52,0	-2,32

Een wisseling van leider gaat bijna nooit goed

... Een politieke leider voor een partij vinden, is een proces waarbij zowel mensen als de partij beschadigd kunnen raken.

... Het gaat vaker fout dan goed.

► DEN HAAG

Zou Maxime Verhagen zijn boek hebben gelezen?, vraagt oud-politicus Ed van Thijn zich af. Dat boek, *Kroonprinsenleed* (2008), gaat over leiderschapswisselingen in de politiek. Rode draad: het gaat bijna nooit goed. 'Omdat leiders, omstreden of niet, te lang blijven zitten', zegt Van Thijn. Hij is verrast dat de CDA-voorman, vicepremier in het kabinet-Rutte, deze week heeft laten weten niet beschikbaar te zijn voor het lijsttrekkerschap bij de eerstvolgende TweedeKamerverkiezingen. 'Hier hebben we een politiek leider die op een achternamiddag zijn vertrek aankondigt. Zonder dat hij weet wie het dan wel moet worden. Een glanzend voorbeeld van hoe het zou moeten.' Van Thijn heeft zelf de nodige leiderschapswisselingen van nabij meegemaakt. Zoals die van Joop den Uyl, die zichzelf allang had overleefd, maar geen afscheid kon nemen. Intussen brandde de ene na de andere 'kroonprins' af. Uiteindelijk vond Den Uyl pas in 1986, na negentien jaar leiderschap,

Ed van Thijn

iemand goed genoeg om het stokje over te nemen. Dat was Wim Kok. Hoewel hij, als voormalig FNV-voorzitter, als zwaargewicht gold, kostte het hem moeite Den Uyl te doen vergeten. Hij werd pas succesvol toen hij in 1994, ondanks een enorme verkiezingsnederlaag, toch nog premier werd. Maar heel zelden blijken geregisseerde leiderschapswisselingen uit te pakken zoals beoogd. De meeste problemen, zegt Van Thijn, ontstaan als een opvol-

ger wordt aangewezen. 'Dan krijg je toch problemen, omdat de opvolger zich te vroeg gaat profileren.' Het bekendste voorbeeld hiervan is het 'koningsdrama' tussen CDA-leider Ruud Lubbers en zijn beoogde opvolger Elco Brinkman, in de aanloop naar de verkiezingen van 1994. De machtsstrijd leidde tot een ongekende nederlaag, die het CDA in een crisis stortte die tot 2002 zou duren. Twee politieke leiders, Enneüs Heerma en Jaap de Hoop Scheffer, liepen zich stuk in de oppositie.

improviseren

Vlak voor de verkiezingen van 2002 moest het CDA in allerijl een nieuwe lijsttrekker aanwijzen. Het werd – nipt – Jan Peter Balkenende. Juist die ongeregisseeerde machtsoverdracht bleek succesvol: Balkenende zou premier worden en bleef dat tot 2010. Begin 2010 moest ook de SP vlak voor de verkiezingen improviseren, toen Agnes Kant ineens opstapte. Ogenschijnlijk uit het niets werd Emile Roemer aangewezen als lijsttrekker en tot dusver lijkt dit een gouden greep. Toch zullen partijen daar niet snel de conclusie uit trekken dat ze een leiderschapswisseling aan het toeval kunnen overlaten. De neiging is toch, deze tot in de puntjes te regelen. Lang van tevoren worden al denkbeeldige lijstjes ge-

maakt, worden mensen voorzichtig gepolst en worden procedures bedacht om het toeval uit te sluiten. Zo dacht VVD-leider Frits Bolkestein dat hij het helemaal goed deed door vlak na de succesvolle verkiezingen van 1998 (38 zetels) Hans Dijkstal als opvolger aan te wijzen. Het verwijt van kiezersbedrog nam hij voor lief. Maar Dijkstal werd in 2002 verpletterd door Pim Fortuyn. Net als PvdA-lijsttrekker Ad Melkert, die acht maanden voor de verkiezingen door Wim Kok was aangewezen, zich al premier waande, maar na de verkiezingen kon vertrekken. Femke Halsema (GroenLinks) overviel bijna iedereen, door eind 2010 ineens het stokje aan Jolande Sap over te geven. Sap zou zo, aan het begin van een kabinetsperiode, alle tijd hebben om zich te profileren. Maar amper een jaar later lijkt Halsema alweer spijt te heb-

ben, want in een interview met *NRC Handelsblad* bekritiseert ze haar opvolger, die het in de peilingen maar matig doet. Fout, vindt Van Thijn. 'Je moet altijd je mond houden over je opvolger.' Het illustreert het misschien wel belangrijkste probleem bij leiderschapswisselingen, zegt Van Thijn: 'De gaande leider kan moeilijk de controle loslaten.' De verslaving aan de macht of het gevoel dat 'de missie' nog niet is voltoerd, maken dat iemand te lang blijft zitten. Is eenmaal de knop om, dan wil de vertrekkende leider zijn stempel drukken op de opvolger. Als er al gulden regels zijn voor een goede leiderschapswissel, dan zou Van Thijn er drie kiezen: 'Maximaal tien jaar aanblijven. Er zelf een punt achter zetten. Je niet met je opvolger bemoeien.' Of Verhagen dat laatste kan? 'Dat moeten we nog maar eens zien.' <

'VERHAGEN GEEN PARTIJLEIDER DOOR PEETOOM'

Ruth Peetoom heeft persoonlijk verhinderd dat Maxime Verhagen partijleider van het CDA zou worden. De Eerste Kamerfractie schoof de minister van Economische Zaken in oktober naar voren, maar de partijvoorzitter weigerde in te gaan op dat verzoek. Dat schrijft *NRC Handelsblad*

donderdag. Verhagen liet woensdag weten dat hij geen partijleider wil worden. Die ambitie had hij eerder wel, zeiden bronnen tegen de krant. Peetoom vindt dat het CDA eerst zelf moet weten waar de partij voor staat. Daarna kan pas een leider worden gezocht.

FAMILIEBERICHTEN tarief € 0,89 per mm, per kolom (incl. btw); bij opgave via www.nd.nl/adverteren 15% korting; over telefonisch opgegeven advertenties kunt u niet reclameren

Maar in dit alles zijn wij meer dan overwinnaars door Hem, die ons heeft liefgehad. Rom. 8: 37

Met ontroering ontvingen wij het bericht van het overlijden van onze zwager en oom

Jan Knol

Geliefde echtgenoot van **Hilligje Petter**

Terwee 10-08-1922 Wijhe 04-01-2012

Mount Vernon, USA: R. PETTER-v.d. HORST

Hasselt: L.T.A. PETTER-KOOIKER

Emmeloord: G. v.d. WAL-PETTER

neven en nichten

De samenkomst die zal worden gehouden in verband met het overlijden van

Gijsbert Marius Emmus van der Beek

vindt plaats in de Immanuëlkerk, Heerestraat 30 in Baflo. Aansluitend zal de begrafenis plaatsvinden op de Algemene begraafplaats aan de Tinallerweg. Daarna is er gelegenheid tot condoleren in kerkgebouw "Het Anker", Lewestraat 8 in Baflo.

Thuisgehaald door de HERE, onze broer, zwager en oom

Bert van der Beek

We bidden om troost en kracht voor Gé en de familie.

Families Van der Beek, Griffioen, Van der Meulen

De HERE is mijn herder

In verwachting van de wederkomst is op 3 januari 2012 ontslapen mijn geliefde vrouw, onze dierbare moeder en onze allerliefste oma

Anna Scheltens-Doornbos

Geboren 30 maart 1925 Overleden 3 januari 2012 te Maasland te Zwolle

We gedenken met dankbaarheid wat ze voor ons heeft betekend in liefde en zorg, zelfs tot het laatste moment.

Kampen: Jan Scheltens

Wezep: Renny en Jan Michiel de Groot

Anne-Mary Charlotte

Den Haag: Klaas-Jan

IJsselstein: Hans Scheltens

Dordrecht: Klazien en Geoffrey Koma

Elian Hanan

Op zaterdag 7 januari willen we haar gedenken in een samenkomst en de HERE danken voor wie ze voor ons is geweest. Voorafgaand hieraan is er gelegenheid tot condoleren van 10.45 tot 11.15 uur in de Nieuwe Kerk, Broederweg 34, Kampen. De samenkomst vindt plaats om 11.30 uur eveneens in de Nieuwe Kerk. Aansluitend gaan we haar begraven op de Nieuwe Algemene Begraafplaats aan de Bovenbroeksweg in Kampen. Daarna is er ook gelegenheid tot condoleren en bij elkaar te zijn in de Bazuinkerker, Cello 1, Kampen (tegenover de begraafplaats).

Correspondentieadres: Familie De Groot, Ruitersveldweg 94, 8091 HX Wezep

In Christus ontslapen onze geliefde schoonzus en tante

Anneke Scheltens-Doornbos

Wij bidden onze broer Jan en de kinderen van harte Gods zegen en nabijheid toe.

Ermelo: Miep en Nico Troost-Scheltens

Krommenie: Ina en Abram Leguyt-Scheltens

Apeldoorn: Joop en Coby Scheltens-Lakerveld

Bunschoten: Coby en Roel Huisman-Scheltens

Neven en nichten

Met droefheid ontving de gemeente van de NGK van Zalk en Veecaten het bericht dat op 3 januari 2012 is overleden mevr.

A. Scheltens-Doornbos

echtgenote van onze emeritus predikant ds. J. Scheltens.

Met dankbaarheid denken wij terug aan de periode van 1970 tot 1993 waarin zij naast haar man veel voor de gemeente betekend heeft. Wij bidden voor allen die haar in liefde moeten loslaten en tot de dag van de wederkomst van Jezus Christus mogen toevertrouwen aan onze Here.

Namens kerkenraad en gemeente, G. van Raalte, preses

Tot onze grote droefheid overleed op nieuwjaarsdag 2012 onze geliefde jongste broer en zwager, onze gewaardeerde oom

Arie de Vries

Zuidlaren Cor de Vries

Lethbridge (Can) Adriaan en Bertha de Vries

en neven en nichten

Wij gedenken onze broers en zussen, onze schoonzussen en zwager die ons reeds voorgingen.

Wij willen u allen hartelijk bedanken voor uw warme liefde en belangstelling tijdens het leven en ook zeker na het sterven en bij de begrafenis van onze lieve tante

Janna Sturing - Jonkers

* 4-2-1916 † 7-12-2011

Wiecher en Coba Sturing

Hooghalen, januari 2012

Overlijdensberichten uit andere bladen:

Reformatorisch Dagblad: 28 dec: Gerrit Sieffers te Apeldoorn (87); 29 dec: Ibeling Meijer te Berkel en Rodenrijs (66); 30 dec: Willem Arend van den Berg te Gouda (79); Geert Jan Helder te Alphen aan den Rijn (91); Dirk de Rooij te Papendrecht (86); Willem Johan van der Steen (71).

Friesch Dagblad: 26 dec: Jacob L. Greidanus te Franeker (78); 27 dec: Douwe Amels te Makkum (87); 28 dec: Libbe Hendrik Wijbenga te Groningen (74); 29 dec: Fokje Sijens-Gemeraad te Berltsum (66); Aaltje Stoelwinder-de Boer te Franeker (74); Janke Bijlstra-van der Land te Dokkum (83).

Trouw: 30 dec: Jan Berghoef te Boliqueime, Portugal (64); 31 dec: Abraham Drop te Ermelo (88); Wietske Maria Kloosterhof-Boomsma te Bemmelen (66); Jaap Deckwitz te Amstelveen (78); 01 jan: Jacob Karman te Bodegraven (90); 02 jan: Toon Overwijn te Nijmegen (85); Arend Jan Voortman te Ruurlo (81); 03 jan: Johannes Jacob Koch te Den Haag (92); Pieter van der Stoep te Brielle (95).

commentaar nd.nl/commentaar
Koert van Bakkum

OMHOOG

Het CDA heeft de weg omhoog gevonden. En niemand minder dan vicepremier Maxime Verhagen komt de eer toe, daartoe de definitieve aanzet te hebben gegeven. Die conclusie dringt zich op, nu Verhagen publiek heeft verklaard niet beschikbaar te zijn als partijleider.

Er zijn stemmen die het tegendeel beweren. Verhagen wordt geen partijleider en dus zijn er straks twee CDA's, stelt *NRC Handelsblad*. De kiezer zou niet begrijpen dat de CDA'ers in de regering een ander geluid laten horen dan de mensen die met de toekomst van de partij bezig zijn. Publicist Bart-Jan Spruyt uitte zich in een soortgelijke richting: 'Gaan CHU'ers en KVP'ers na het vertrek van Verhagen nu een conservatieve partij oprichten?'

Het antwoord is glashelder: natuurlijk niet. Peetoom is wel vrijzinnig, maar niet vanzelfsprekend links.

Daarbij heeft de vicepremier zich inderdaad de hondstrouwe CDA'er betoond die hij anderhalf jaar geleden beweerde te zijn. Als het klopt dat Ruth Peetoom in oktober het voorstel van Eerste Kamerfractievoorzitter Elco Brinkman torpedeerde om Verhagen alsnog tot partijleider te bombarderen, is hij helemaal grootmoedig. Hij neemt zijn verlies en verdedigt de lijn die voordien al was gekozen: pas als zich nieuwe verkiezingen aandienen, kiezen de partijleden een lijsttrekker. Verhagens argumenten daarvoor zijn sterk. Het is haar verkiezing die Ruth Peetoom als partijvoorzitter onomstreden maakt. Zoals het uiteindelijk ook Wouter Bos en Mark Rutte goed deed dat ze rechtstreeks door de PvdA en WD-leden als partijleider waren aangewezen. Uiteraard kan het nog spannend worden als het Strategisch Beraad van het CDA 21 januari a.s. wat betreft de grote onderwerpen van de toekomst – pensioenleeftijd, ontslagrecht, hypotheekafrek, en de vergroening van Nederland – anders kiest dan het huidige kabinet. Maar het zegt iets, dat nu het laatste struikelblok is weggenomen om de eenheid in het CDA te herstellen en dat de partij alle ruimte neemt, opnieuw te bezien waar de christendemocratie anno 2012 voor staat.

Kiezers houden niet van politieke bewegingen zonder leider en zonder profiel. Tegelijk bestaat in tijden van polarisatie en crisis grote behoefte aan een partij die een duidelijk geluid koppelt aan het vermogen mensen en standpunten bij elkaar te brengen. Het CDA is zo'n partij. De christendemocratie staat voor een betrokken christelijke bijdrage aan de maatschappij en voor de glans van het gewone schipperen, zoals onlangs nog verwoord door politiek filosoof Govert Buijs – tevens lid van de commissie-Geel, die de CDA-beginselen opnieuw moet verwoorden. Lukt het de partij dat weer uit te stralen, dan komt de lijsttrekker die dat belichaamt ook wel en volgt de wederopstanding van het CDA wellicht sneller dan velen voor mogelijk hadden gehouden.

... Het liberale rookbeleid van het rijk laat rokers teveel aan hun lot over. Door minder te investeren in rokers die willen stoppen, zal hun aantal weer toenemen. Hoewel het geen direct publiek belang is, is het wel degelijk een overheidstaak om deze groep verslaafden te helpen om van de sigaret af te komen.

Van mij hoeft niemand te stoppen met roken, maar om rokers toch te bereiken hebben ze wel wat extra stimulans nodig. Het is tenslotte meestal een verslaving. Bij het aansteken van het vuurwerk nog één laatste sigaret en dan... stoppen. Rond de jaarwisseling doet ongeveer een op de zeven rokers een poging om van zijn verslaving af te komen. Dat komt neer op zo'n half miljoen. In totaal proberen jaarlijks 800.000 rokers te stoppen. Makkelijk is dat niet. Een van de grote misverstanden is dat je als roker een slappeling bent als je op 3 januari alweer een trekje van andermans sigaret neemt, er een dag later vijf bij elkaar biest en dan ten slotte toch maar weer een eigen pakje koopt.

niet reëel

Stoppen met roken is niet moeilijk, als je maar niet denkt dat het in één keer moet lukken. Na twintig of dertig jaar roken is dat eenvoudigweg niet reëel. Je verwacht toch ook niet dat iemand met een depressie ineens opknapt als iemand één keer zegt: 'Kop op, kijk die zon eens stralen...' Eén poging is niet proportioneel met de ernst van de verslaving. Maar liefst 50 à 70 procent van de mensen die willen stoppen, lukt. Het is voor de motivatie van de aspirant-niet-roker dan ook desastreus als men hem toeroept dat het eigenlijk onbegonnen werk is. Altijd wordt simpelweg benadrukt hoe moeilijk het is om te stoppen. Pfizer, dat een antirookmiddel verkoopt, zegt op zijn site dat het maar 3 à 5 procent van de rokers lukt. Ja, met een enkele stoppoging. Dat moet je niet tegen rokers zeggen. Dat is het meest deprimerende cijfer dat je kunt opvoeren. Rokers hebben toch al vaak een motivatieprobleem. Ze zijn nu eenmaal niet meer geheel toerekeningsvatbaar wat hun roken betreft. Het moet juist benadrukt worden dat stoppen met roken een leerproces is, met vallen en opstaan.

rookbeleid

Vooropgesteld: van mij mogen mensen doorgaan met roken. Er is geen enkel publiek belang mee gemoeid dat ze hun peuk voorgoed doven. Sterker nog, onderzoek laat zien dat niet-rokers per persoon over hun hele leven tienduizenden euro's duurder zijn voor de gezondheidszorg. Maar dat laat onverlet dat de overheid het stoppen met roken zou moeten stimuleren. Bovendien wil je als overheid dat de kwaliteit van het leven wordt verhoogd. Dat is niet alleen een economische keuze. Ik maak me daarom zorgen over het liberale rookbeleid van het huidige kabinet, dat de verantwoordelijkheid om te stoppen geheel bij de roker legt. De overheid heeft de tabaksindustrie tientallen jaren zijn gang laten gaan. Rookwaar is nog steeds makkelijk verkrijgbaar, dat heeft de overheid laten sloffen. Dat had niet hoeven als je kijkt naar andere Europese landen. In vergelijking daarmee hebben we wat antirookbeleid betreft vele jaren lang achtergelopen.

In Nederland is het aandeel rokers gedaald tot onder de 30 procent. Maar aan die daling zou een eind kunnen komen. Nu de overheid zich heeft teruggetrokken, is de verwachting dat het percentage rokers snel weer omhooggaat.

Dat een bezoekje aan de stopshop niet meer in het pakket van de verzekering zit, daar lig ik niet wakker van. Relatief weinig rokers maakten bijvoorbeeld gebruik van de effectieve 'stoppen met roken' cursus die door Stivoro werd aangeboden en die werd vergoed. Maar voorlichting is bij uitstek een publieke taak die ook daadwerkelijk effect blijkt te hebben. Het gaat om het ondersteunen van de zelfzorg. Dat rokers kunnen stoppen als ze dat willen. Ik hecht minder waarde aan maatregelen tegen het meerroken, zoals dat rookverbod in de horeca. Dat zijn vaak bottebijmaatregelen.

gelen. Dat kun je nou juist wel aan de markt overlaten; voor dat meerroken zijn hele goede andere oplossingen mogelijk.

deprimerend

Goede voorlichting is essentieel, maar er zijn wel meer effectieve maatregelen te treffen. Zo zijn er landen die de sleutel zien in de verpakking van de sigaretten. Daar zie ik ook wel wat in, hoewel de deprimerende afbeeldingen op pakjes sigaretten ook wel eens averechts zouden kunnen werken. Nee, je zou ze juist grijs moeten maken. Dat is mijn

meest favoriete maatregel. Daarmee laat je de rokers in vrijheid, maar het is voor de jeugd en jongere rokers veel minder aantrekkelijk. In Nederland is het aandeel rokers gedaald tot onder de 30 procent. Maar aan die daling zou een eind kunnen komen. Nu de overheid zich heeft teruggetrokken, verwacht ik dat het percentage rokers snel weer omhooggaat. Tenzij andere krachten, zoals het KWF Kankerbestrijding, het stokje overnemen. Dat zie ik ook gebeuren. Maar dat verhuult wel dat dit wel degelijk een taak van de overheid is. <

JAN VAN BENTHEM • *commentator buitenland* nd.nl/opinie BEELD AP / MOHAMMAD ALI MARIZAD

STEVIGE STRAATTAAL NODIG TEGEN IRAN

Een Iraanse militair neemt tijdens een oefening zijn positie in aan de Straat van Hormuz.

... De dreigementen van Iran om de Straat van Hormuz af te sluiten, vragen om een gezamenlijk antwoord van de VS en Europa. In stevige straattaal, gezegd.

Blufpoker, zelfs de ayatollahs zijn als het er op aankomt niet zo gek om de confrontatie aan te gaan, het gaat om stoere taal rond de verkiezingen in eigen land – het zijn een paar van de reacties na de aankondiging van Iran dat het de Straat van Hormuz hermetisch zal afsluiten als de VS en Europa nieuwe sancties tegen het regime in Teheran dŭrven te nemen. Bovendien moeten de Amerikanen het niet proberen, via deze zeeverbinding de Perzische Golf weer binnen te varen met een vliegdekschip. Blufpoker of niet, het is gevaarlijke bluf van Iran. Want in het verleden hebben de ayatollahs bewezen wel degelijk gek genoeg te zijn, het gevecht met de Amerikanen aan te gaan. Van 1986 tot in 1988 hebben snelle boten van de Iraanse Revolutionaire Garde in de Perzische Golf tientallen vrachtschepen, tankers en uiteindelijk ook Amerikaanse oorlogsbodems aangevallen. In 1986 waren er alleen al 43 aanvallen, waarbij onder meer het vrachtschip Norman Atlantic tot zinken werd gebracht. In 1987 liep de olietanker Bridgetown op een Iraanse mijn. In een poging een grootschalige escalatie te voorkomen, reageerden de Amerikanen met onconventionele tegenaanvallen vanaf twee aangepaste olieplatforms, zodat er een vreemd soort beperkte oorlog op zee ontstond. Tot op 14 april 1988 het geleide wapenfregat USS Samuel B. Roberts op een Iraanse mijn liep en bijna zonk. Toen was voor Washington de maat vol. Op 18 april 1988 volgde de operatie Bid-sprinkhaan. Aan het eind van die dag waren praktisch alle schepen van de Iraanse marine gezonken of zwaar beschadigd en waren tientallen Iraanse marinemensen omgekomen.

zinloos
Dat de kans op herhaling groot is, blijkt uit de zorgen van militairen uit de regio, als oud-commodore Abdulateef al-Mulhim van de Saudische marine. In zijn column in de *Arab News* van dinsdag, beschrijft hij hoe hij tot 1980 samen met Iraanse marineofficiëren een opleiding volgde in het Amerikaanse Pensacola. Veel van zijn vroegere Iraanse klasgenoten verloren hun leven door zinloze Iraanse militaire acties, herinnert hij de Arabische lezers. 'Het trieste is: deze Iraanse officieren waren werkelijk 'officers and gentlemen'. Ze hadden niet hoeven te sterven'. Zo gevoelig als de Saudische commodore is de Iraanse legerleiding beslist niet. De brallige straattaal is niet van de lucht: ze zullen de VS en de rest van

de wereld wel eens een lesje leren. Dat kan, even. De Straat van Hormuz kunnen ze afsluiten, met mijnen, aanvallen op zee, raketten. Even. Genoeg om de olieprijs vijftig procent omhoog te jagen, heeft de *New York Times* gisteren becijferd. Maar daarna zullen de VS toch echt en hard terugslaan. Dat de Iraanse marine dan eraan gaat, is vrijwel zeker. Maar wat het Iraanse regime verder van plan is, niet. De Arabische zender al Jazeera meldde begin deze week in dit verband nog bezorgd dat Iran er naar eigen zeggen in is geslaagd een eerste werkende nucleaire brandstofstaaf te maken – een enorme stap in het glorierijke atoomprogramma verzekert het Iraanse staatspersbureau IRNA. En een gevaarlijke volgende stap in het nu al jaren slepende nucleaire conflict tussen Iran en de VN, de VS en Europa.

knippen
Het gebrul van Iran heeft nog een reden: de sancties van de VN en de veel hardere sancties van de VS en de EU beginnen nu echt te knippen. Bovendien tekende president Obama zaterdag een wet die betalingen via de Iraanse centrale bank verbiedt. In de drie dagen die volgden, verloor de Iraanse munt, de rial, 12 procent van z'n waarde – na de zestig procent die de rial het afgelopen jaar al verloor. Daarnaast bereikten de lidstaten van de EU eergisteren ook overeenstemming over strengere Europese sancties. Voldoende redenen, volgens het gebrul uit Teheran, om de Straat van Hormuz af te sluiten zodra die sancties echt in werking treden. Om een nieuw conflict met vele onnodige doden en enorme economische schade te voorkomen, moeten de VS maar ook de EU nu duidelijke straattaal gebruiken. Het bestaat eenvoudig niet dat Iran de straat dichtgooit, die toegang geeft tot de Perzische Golf en alle staten die daarin liggen. Niet alleen het Amerikaanse vliegdekschip USS Stennis, maar ook Europese oorlogsbodems moeten 'met vliegende vaandels' de Golf invaren, om Teheran ondubbelzinnig duidelijk te maken dat het absolute waanzin is, een militaire blokkadeactie te beginnen. Dit is niet alleen een Amerikaanse aangelegenheid, hier hebben wij evengoed mee te maken – al was het alleen al omdat twintig procent van alle olie in de wereld door deze Straat van Hormuz wordt vervoerd. En om bij Nederland te blijven: het is, ondanks de felle kritiek van Wilders, goed dat de Nederlandse ambassadeur teruggaat naar Teheran. Dan kan hij, mede namens Engeland en de VS, deze boodschap duidelijk aan Ahmadinejad en de zijnen overbrengen. Wie weet, zijn er in het regime nog verstandige mensen die op tijd bij zinnen komen. <

COLUMN

Dr. Govert Buijs is bijzonder hoogleraar politieke filosofie aan de Faculteit Wijsbegeerte van de Vrije Universiteit in Amsterdam.Hij schrijft op deze plaats maandelijks een column.

GOVERT BUIJS • nd.nl/columns

VREEMDELINGENBELEID

Mensen hebben de neiging om in moeilijke tijden vreemdelingen het land uit te gooien en plotseling een einde te maken aan lange jaren van gezamenlijke handel en bedrijvigheid. Deze mensen weigeren hen een aandeel te geven in alles wat we met elkaar produceren en zij willen de samenwerking tussen mensen die allang op allerlei manieren gaande is, verbreken. Zij weigeren, als de nood aan de man komt, om anderen ook de gezamenlijke rechten te laten genieten die zij zelf hebben. Dieren in de vrije natuur gooien andere dieren er niet uit, maar mensen sluiten wel andere mensen uit. Dieren in het wild en ook vee beschouwen het voedsel dat de aarde geeft als gemeenschappelijk. Ook assisteren zij hun soortgenoten waar mogelijk. Alleen de mens, die zou moeten beseffen dat andere mensen ook mensen zijn, vecht tegen zijn eigen soort.

Het kan ook heel anders en beter. Ik herinner me de situatie van een al wat oudere regeringsleider. Toen ons land het erg moeilijk had, en het volk, zoals zo vaak gebeurt in dat soort omstandigheden, hoe langer hoe meer er op aan begon te dringen om vreemdelingen er uit te gooien, riep hij alle hoge ambtenaren en ministers bij elkaar, en bovendien de belangrijkste vertegenwoordigers van het bedrijfsleven. Hij zei toen het volgende: 'Het is volgens mij net zo wreed om vreemdelingen er uit te gooien als wanneer iemand een ander mens die hij ziet doodgaan, afpoeiert en voedsel weigert. Honden gooien we nog wat brokjes toe van de tafel, maar mensen keren we de rug toe. Wanneer door een grote epidemie veel mensen het land der levenden moeten verlaten en sterven, wordt niemand daar beter van. Evenzo wordt niemand er beter van als veel mensen het land moeten verlaten, mensen die hier gewoonlijk een constructieve rol vervulden, door belasting te betalen en door hun bijdrage aan de economie. Niemand wordt er beter van als een bepaalde groep er buiten valt. Daarom helpt het ook niet als we maatregelen zo ver mogelijk voor ons uitschuiven en niets doen om mensen hier een bestaan te kunnen laten opbouwen. Sterker nog, als zovelen van de mensen die het echte werk doen, zo veel arbeiders, er niet meer zouden zijn, zou de economie in de toekomst gevaar lopen. Kijk bovendien ook naar de bijdrage die ze nu, op dit moment, al leveren. Ze maken deel uit van ons leven, er zijn inmiddels ook al allerlei familierelaties ontstaan. Misschien zijn we bang dat er straks niet genoeg is voor iedereen. Ik denk dat dat wel meevalt, want als je met elkaar wilt samenleven, word je daar ook creatief in. Laten we wat we nu hebben goed verdelen

en zo investeren in de toekomst. Want over een korte tijd hebben we weer mensen nodig. Het is nu veel goedkoper om de mensen die hier al zijn te onderhouden, dan straks weer heel veel moeite te moeten doen om andere mensen te vinden. Waar haal je die dan weer zo snel vandaan? En als je dan al mensen vindt, moet je die weer helemaal opnieuw opleiden en scholen omdat ze niet weten hoe het hier toegaat.'

Wat zal ik er nog meer over zeggen? Politiek en bedrijfsleven sloeg de handen ineen, geld kwam op tafel, problemen werden aangepakt, de vreemdelingen konden hun plaats behouden. Zowel God als mensen prezen dit verstandige beleid.

Deze oplossing was veel beter dan wat men een tijdje geleden in Italië, in Rome, heeft gedaan. Daar werd in de wijde omgeving iedereen eruit gegooid, ook al had men daar het grootste deel van het leven doorgebracht. In tranen vertrokken ze, met hun kinderen, die, omdat ze toch staatsburger waren, er helemaal niet uit gegooid hadden mogen worden. Ook was er groot verdriet over alle afgebroken relaties, het einde van veel vriendschappen. Maar het jaar daarop ging het economisch ineens een stuk beter. Ineens waren er weer allemaal mensen nodig. Men had toen natuurlijk weer een beroep kunnen doen op de mensen die men net bezig was er uit te gooien. Maar het is wel een grote afgang als je iemand er als vreemdeling uit gooit, en dan ineens weer zijn diensten nodig hebt alsof er niets gebeurd is. Dit is echt verknipt en bovendien volstrekt inefficiënt. Want wat moreel niet door de beugel kan, levert ook helemaal geen voordeel op. Rome had vaker te maken gehad met economische stagnatie, bijvoorbeeld omdat de internationale scheepvaart gestremd was. Maar het domste wat de stad toen had kunnen doen, was de schepen dan maar meteen van de hand te doen.

Kortom: de eerste oplossing is zowel moreel beter als ook veel voordeliger. Want het is goed als we in moeilijke tijden voor elkaar in de bres springen, maar het is ook heel voordelig als we voldoende arbeidskrachten houden. Wat moreel goed is, is in dit geval ook economisch voordelig en omgekeerd.

(Uit: Bisschop Ambrosius van Milaan, Over de plichten, boek III, hoofdstuk 7, geschreven rond het jaar 385 na Christus. Mijn vertaling is bewust enigszins vrij. Ik spreek bijvoorbeeld over 'moeilijke tijden' waar Ambrosius feitelijk te maken had met een situatie van honger).

INGEZONDEN MARGREETH BRUMMELKAMP, AMERSFOORT BEELD NOVUM

Rollators

D66 schrijft over de rollators voor ouderen die de prijs van de ziektekosten nodeloos opdrijven (ND 5 januari). Wat denkt D66 van al die jongeren die in het ziekenhuis terechtkomen door comazuipen, gehoorschade door te harde muziek, vuurwerkslachtoffers? Ze veroorzaken ongelukken door te sms'en en

geen licht te voeren op hun fiets. Als ik in het donker fiets, kom ik op mijn tochtje minstens tien jongeren (helaas ook ouderen) tegen die geen licht voeren en een mobieltje in de hand hebben, waardoor ze niet op het verkeer letten. Dat drijft de ziektekosten onnodig op en daar is wat aan te doen. <

INGEZONDEN L.E.O. BOERSMMA, WINSUM

Psychiatrisch zieken

Het artikel van Floor Ligetvoet (ND 4 januari), is op zichzelf juist. Bezwaar heb ik tegen de zinnen 'Wie nu geplaagd wordt door demonen, vanwege een psychose enz.' Dit wordt vaker beweerd en evenzoveel keren word ik hier boos over. In mijn lange loopbaan als docent heb ik vaak te maken gehad met ouders, collega's en jongeren die deze mening waren toegedaan. Het getuigt niet alleen van onbegrip en ondeskundigheid, maar ook van een totaal verkeerd beeld van psychische ziekten. Waar het om gaat, is de onuitroeibare misvatting dat psychiatrische ziekten anders zouden zijn dan lichamelijke. Men begrijpt het niet, verklaringen zijn er niet veel en daarom haalt men de demonen erbij. Epilepsie, diabetes en nog meer van dat soort aandoeningen kunnen verklaard worden, maar de werking van hersenen en de ingewikkelde stofwisseling daarvan, dat weten we gewoon nog niet allemaal. Daarbij kwetst zo'n opmerking over demonen allen die betrokken zijn enorm, omdat zij juist weten en geloven dat ook in psychische nood God nabij is en niet de demonen.Laten we ons druk maken over de zorg die psychiatrisch zieken niet krijgen, ook niet in de kerk, omdat men niet weet ermee om te gaan. <

NL
MAAIKE BOERSMA nd.nl/binnenland BEELD GPD / RENEE DE GROOT EN MARCEL ANTONISSE

Kledingverslaafden jaar op rantsoen

... Een jaar lang geen kleding kopen.
... Dit initiatief van Laura de Jong krijgt steeds meer navolging.

► DEN HAAG
Kopen, kopen en nog eens kopen. Dat is wat kledingverslaafden het liefste doen. Terwijl de kledingkast thuis helemaal uitpuilt. Laura de Jong, studente aan de modeacademie, wilde er iets aan doen. Ze besloot op 11 november 2010 (duurzaamheidsdag) een jaar lang geen kleding te kopen en vond 29 medestanders in binnen- en buitenland die hetzelfde proberen. Free Fashion Challenge noemde ze haar initiatief, letterlijk: 'bevrijd van kleding'. Dit jaar zijn er 350 shopverslaafden die hetzelfde proberen via www.freefashionchallenge.com. 'Ik kwam op het idee toen ik stage liep in Stockholm, waar mensen veel stijlgevoel hebben en daardoor kleding kopen die bij hen past. Ik ben afgestudeerd op mode en duurzaamheid en bedacht de Free Fashion Challenge als afstudeerproject. Het is geen anti-modestatement, maar ik wil mensen inspireren om creatiever met de inhoud van hun kledingkast om te gaan. We zijn zo gewend om voor bijvoorbeeld een feestje iets nieuws te kopen in plaats van iets uit onze kledingkast te kiezen die al vol hangt met leuke jurkjes.' Het is voor veel vrouwen een vorm van verslaving, zegt De Jong. 'Dan ben je in Barcelona en als je dan niet mag shoppen vraag je jezelf af: wat moet ik dan wel gaan doen?' 'Juist de dingen die mij "gered" hebben waren de duurdere kleren. Die trok ik aan naar een sollicitatie of een feestje.' Makkelijk was het niet om een jaar lang niks te kopen. 'Vooral met bijzondere gelegenheden als feestjes of een sollicitatie voelde ik me onzeker en vroeg ik me af of mijn eigen kleding wel goed genoeg was. Maar ik kreeg juist heel veel complimenten.' Twaalf van de dertig deelnemers konden de verleiding niet aan en vielen halverwege af omdat ze hadden 'gezonddigd'. De Jong: 'Ze schaamden zich heel erg en durfden me het haast niet te vertellen.'

► ANNEMIEK VAN DEN HEUVEL (21) STUDENT MODE ACADEMIE
► KOCHT IN 2011 EEN JAAR LANG GEEN KLEDING

'Ik denk wel dat ik verslaafd was, ja. Ik kocht zeker drie dingen per maand, terwijl ik student ben. Ik kocht ook nooit heel dure dingen, maar gewoon heel veel dingen. Het was voor mij een leuke uitdaging om te zien of ik het kon, een jaar lang niks kopen. Ik ben namelijk heel prikkelbaar voor het kopen van nieuwe dingen hoewel ik het niet nodig heb. Als ik in de stad liep en wat leuks zag, dacht ik meteen: dat moet ik hebben. Nu, een jaar later (de einddatum was 11 november 2011) kan ik zeggen dat ik er veel van geleerd heb. Ik ben er echt achter gekomen hoe ik, en anderen met mij, met kleding omga. Namelijk zo veel mogelijk consumeren. Maar nu ik niks mocht kopen, gaf me dat een bepaalde rust. Als ik voorheen iets leuks zag, wilde ik het direct ook hebben. Nu denk ik: dat zou ik wel willen hebben, maar als ik het niet heb is het ook goed. Ik denk er nu

meer over na voor ik iets koop. Ik vind het nu ook echt weer spannend om iets te kopen. Ik heb ook gesorteerd, alles wat ik bijna of niet droeg heb ik weggegeven aan mijn zus, zeker een kwart van mijn kleren. Ik bewaarde altijd alles omdat je dan denkt dat je het ooit nog wel aan gaat doen. Nu kan ik er veel makkelijker afscheid van nemen. Bovendien leer je creatief te zijn met wat je hebt. Wat ik gemist heb dat jaar waren panty's en leggings. Ik draag bijna geen broeken en na dat jaar had ik geen legging meer waar geen gat in zat. Toen op 11 november de uitdaging erop zat, ben ik niet meteen naar de winkel gerend. Daar heb ik een paar dagen mee gewacht. Toen heb ik een paar schoenen en twee leggings gekocht. Iets was ik echt nodig had. En ik was er wel blijer mee dan vroeger.'

► PATRICIA VAN DEN BROEK (33) CHEF REPORTAGE BIJ VIVA
► GAAT IN HEEL 2012 GEEN KLEREN KOPEN

'Dan zag ik een leuk meisje in de stad fietsen met rode pumps en dan dacht ik meteen: "Ik heb nog helemaal geen rode pumps in mijn collectie, die moet ik ook hebben." De onrust ging dan pas weg als ik ook daadwerkelijk een paar rode pumps had gevonden en gekocht. Maar meteen daarna was er wel weer wat anders dat ik wilde hebben. Terwijl ik al zoveel kleren had. De laatste maanden van vorig jaar, toen ik echt heel veel heb gekocht omdat ik wist dat ik straks een jaar niet zou mogen shoppen, verstopte ik zelfs dingen voor mijn vriend. Ik gaf minimaal 300 euro per maand aan kleren uit, soms wel meer. Nooit hield ik aan het einde van de maand geld over. Sterker nog: ik sta altijd rood. Zelfs op vakantie had ik de drang om te shoppen. Dan was ik in een prachtige stad als Malaga en wilde ik het liefst zo snel mogelijk naar de Zara. Ook in New York was ik

alleen maar bezig met winkelen. Ik heb Central Park niet eens gezien. Best gênant achteraf. En oppervlakig. Ik denk dat het wel een beetje een verslaving is. Ik word altijd heel blij als ik iets koop. Maar die bevrediging is maar heel kort. En het gevoel steeds weer iets nieuws te willen hebben, houdt eigenlijk nooit op. De ommekeer kwam toen ik laatst voor tien euro een ontzettend leuk galajurkje had gekocht bij de H&M. Toen voelde ik me wel een beetje slecht. Want zo'n goedkoop jurkje kan natuurlijk nooit op een eerlijke manier tot stand zijn gekomen. Ik heb in de zomer mijn kast uitgemest, en alles eruit gehaald wat ik bijna niet draag. Dat waren maar liefst acht vuilniszakken. Twee ervan heb ik bij mijn vriend op het werk staan. Als ik komend jaar iets nieuws wil, ga ik daarin 'shoppen'. Verder denk ik dat ik veel tijd ga overhouden!'

NL
MICHEL PHILIPPART nd.nl/binnenland

Schippers verbiedt e-sigaret

► DEN HAAG
DE ELEKTRONISCHE SIGARET VERDWIJNT OP KORTE TERMIJN UIT DE HANDEL. MINISTER EDITH SCHIPPERS VAN VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT BESLOOT VORIGE WEEK DE 'E-SIGARET' TE VERBIEDEN, NADAT HET PRODUCT DOOR HAAR ALS MEDICIJN IS AANGEMERKT.

In de toekomst mag de tabaksvervanger eventueel wel weer worden verkocht, maar dan moet er wel een speciaal aangevraagde handelsvergunning van het College Beoordeling Geneesmiddelen (CBG) zijn uitgevaardigd. De e-sigaret bestaat uit een batterij, een vulling, een verstuiver en een ledlampje. De vulling kan verschillende hoeveelheden zuivere nicotine afgeven. Omdat het via een inhalator wordt toegediend, en er vervolgens 'een kalmerend of opwekkend' effect optreedt, merkt het ministerie het aan als medicijn. 'Hierdoor voldoet het aan het toedieningscriterium.'

consensus
Verder is van belang geweest dat vergelijkbare producten 'als nicotinepeisters, -kauwgom en -zuigtabletten bij het CBG zijn geregistreerd als geneesmiddel', aldus Schippers. 'Dus niet de stof nicotine is aangemerkt als medicijn, maar het eindproduct.' In 2007, bij de introductie van het product, besloot het toenmalige

kabinet de elektronische sigaret ook al als medicijn aan te merken. Een definitieve beslissing zou echter pas volgen als er meer consensus over de e-sigaret zou zijn binnen Europa. In oktober bleek dat het beleid van Nederland overeen kwam met landen als Duitsland, Engeland, België en nog enkele grote Europese landen. E-sigaretten zonder nicotinevullingen mogen overigens wel gewoon verkocht worden, omdat deze niet onder de Geneesmiddelenwet vallen, maar onder de Warenwet.

medicijn
Stivoro, het expertisecentrum voor stoppen met roken, zegt geen enkel probleem te hebben met de elektronische sigaret, zolang het als medicijn wordt aangemerkt. 'We zijn blij met het voorlopige verbod, omdat nu de veiligheid gegarandeerd kan worden', benadrukt directeur Lies van Gennip. 'Als blijkt dat het mensen helpt om te stoppen met roken, dan zien wij geen enkel probleem. Het zal nu alleen gaan blijken of een bedrijf geld en energie wil steken in het onderzoek van de e-sigaret als medicijn.' Het College Beoordeling Geneesmiddelen (CBG) laat weten nog geen aanvraag binnen te hebben. 'Een particulier persoon moet een aanvraag bij ons doen. Pas dan kan er een handelsvergunning

worden afgegeven', aldus een woordvoerder van het CBG. 'Het is kostbaar en tijdrovend. Hoe lang het duurt en hoeveel geld het kost, is moeilijk te zeggen en per geval afhankelijk. Het College gaat in ieder geval niet over een nacht ijs.'

somber
Jarno van Galen van Esmoking.nl ziet de toekomst van zijn e-sigaret zeer somber in. 'Ruim 85 procent wordt met nicotine verkocht, dus dit (de uitspraak van de minister, red.) is dodelijk voor de verkoop van de elektronische sigaret', stelt Van Galen, die maandelijks zo'n 1500 stuks verkoopt. 'Als het verbod wordt ingevoerd, zullen wij de producten niet meer verkopen. Wij zijn een van de grootste verkopers van e-sigaretten van Nederland. Zelfs voor ons is het commercieel totaal niet aantrekkelijk om een aanvraag te doen bij het CBG. Veel te duur en veel te tijdrovend.' Gezien de tienduizenden euro's kosten en de ellenlange procedures, lijkt er weinig behoefte aan een beoordeling van het CBG. In combinatie met het direct ingevoerde reclameverbod in 2007, waardoor het enthousiasme onder de bevolking werd getemperd, lijkt de elektronische sigaret als een nachtkaaars uit te gaan in Nederland. <

advertenties

Sabel, Kawai, Yamaha, Schmidt Flohr, Rippen
uw speciaalzaak van het Noorden

Hoofdstraat 18b, Leens, tel. 0595-571531
www.kuipersmuziekhuis.nl

Nieuwjaarsconcert
ORGAN MUSIC IN THE NIGHT
Herman van Vliet
Marco den Toom
Wybe Kooijmans
MET IMPROVISATIES VAN KLAAS JAN MULDER
Zaterdag 7 januari 2012 | 20.15 uur | Laurenskerk Rotterdam

BEZORGING
nd.nl/bezorging

Geen krant ontvangen?
Stuur ons een bericht en binnen 10 minuten heeft u de krant in digitale vorm in uw mailbox.
Ga naar nd.nl/bezorging of bel 0342 411711.
Mailen kan ook: service@nd.nl.

Abonneeservice nd®

Een zanger moet Senegal redden

... Zanger Youssou N'dour bestormde ooit de hitlijsten – ook in Nederland – maar doet nu een gooi naar het presidentschap van Senegal.

... De aanloop naar de verkiezingen is tot nu toe onrustig en gewelddadig in het doorgaans stabiele land.

► NAIROBI

Senegal ziet zijn reputatie als stabiel en democratisch West-Afrikaans land snel afbrokkelen. In de aanloop naar de presidentsverkiezingen in februari is het land in de ban van toenemende spanningen en gewelddadige onlusten en een prominent politicus is zelfs van moord beschuldigd. Belangrijkste oorzaak is de poging van president Abdoulaye Wade de grondwet ten gunste van zijn herverkiezing aan te passen. Ook het feit dat hij voor een derde ambts-termijn gaat – volgens de oppositie ongrondwettelijk – heeft veel kwaad bloed gezet.

Wade (85), sinds 2000 president van Senegal, stelde in juni vorig jaar voor dat bij toekomstige verkiezingen niet langer meer dan 50 procent van de stemmen nodig is om in de eerste ronde al te winnen, maar dat ruim 25 procent al voldoende is. Hij wilde zo zijn eigen kansen op een derde, controversiële, termijn vergroten. Bovendien wilde hij de post van vicepresident instellen, volgens critici bedoeld voor zijn zoon Karim.

De voorstellen zorgden in het hele land voor gewelddadige protesten en botsingen tussen aanhangers van de regeringspartij en de oppositie. Zanger Youssou N'Dour (52), die zich deze week zelf kandidaat stelde voor het presidentschap, wierp zich op als een van de meest felle oppositiewoordvoerders. Op verkiezingsbijeenkomsten trok hij van leer tegen de 'verwerpelijke' plannen van de president. Ooit waren de twee goede vrienden –

Youssou N'dour tijdens de opening van een van zijn tv-stations. De popster was vroeger een vriend van de zittende president Wade, maar is nu zijn belangrijkste tegenstrever.

N'Dour componeerde en zong zelfs speciale liedjes voor Wade – maar in 2005 kwam er een eind aan de relatie. Boze tongen beweren dat de zanger, die ook eigenaar is van radio- en tv-stations, de president toen niet langer nodig had voor de uitbreiding van zijn zakenimperium.

boodschappen

Vanuit de culturele hoek zijn het afgelopen jaar meer politieke boodschappen gekomen. Zo lanceerde een aantal rappers vorig jaar augustus de campagne 'genoeg is genoeg', waarin ze zich

tegen Wades grondwetswijziging keerden en opriepen voor meer democratie en betere leefomstandigheden in Senegal. Het land heeft een stabiele economie (landbouw, toerisme) en politieke structuur – is als enige land in West-Afrika nooit door een staatsgreep geplaatst – maar is straatarm en kent een hoge werkloosheid. Bovendien sluimert er, ondanks een in 2004 gesloten vredesakkoord, in de zuidelijke Casamanceregio nog altijd een afscheidingsstrijd. Inwoners van de regio beweren achtergesteld en onderdrukt te worden door de Wolof, de be-

langrijkste stam in Senegal. De rappers roepen ook de jeugd op zich massaal te registreren zodat ze volgende maand mogelijk voor een doorslaggevende stem kunnen zorgen in de presidentsverkiezingen. De relatief jonge Youssou N'Dour zal daar zeker van profiteren, alleen de mate waarin is moeilijk te voorspellen. Hij is immens populair als zanger en is een succesvol zakenman, maar heeft weinig politieke ervaring en nauwelijks enige opleiding genoten. Zijn radio- en tv-stations zullen hem echter goed van pas komen tijdens het campagnevoe-

ren. De zanger ziet het als zijn 'patriotische plicht' de strijd aan te binden met de 'oude, ondemocratische Wade, die nu echt met pensioen moet'. Analisten betwijfelen echter of hij in de eerste ronde al in staat is de huidige president te verslaan. Ze verwachten wel dat zijn kandidatuur voor 'verdeelde stemmen' zullen zorgen, waardoor een tweede ronde noodzakelijk wordt. Voor de rappers is er echter geen twijfel mogelijk: 'Youssou N'Dour is de enige man die Senegal z'n goede naam weer kan teruggeven', aldus een woordvoerder. <

NL

REDACTIE BINNENLAND

Bovag verwacht meer motorexamens

► DEN HAAG

Meer jongeren onder de 24 gaan in 2012 hun motorrijbewijs halen, omdat de eisen in 2013 worden aangescherpt. Dat verwacht brancheorganisatie Bovag. Nu kunnen jongeren als ze 21 jaar oud zijn een motorrijbewijs halen voor alle typen motoren. In 2013 kunnen jongeren pas in een keer een motorrijbewijs voor de zwaarste motoren behalen als ze 24 jaar oud zijn. Wel kunnen ze op hun achttiende een examen halen voor een lichte motor (tot125cc), het A1 rijbewijs. <

advertentie

JOH.DEHEER WENST U EEN HEEL GOED 2012

EN VOOR EEN GOED BEGIN: BALANSOPRUIMING!

facebook.com/johdeheer
twitter.com/johdeheer

Joh.deHeer
méér dan muziek, sinds 1898.
Leeghwaterstraat 101 • 3364 AE Sliedrecht
Tel : (0184) 419 611 • www.johdeheer.nl

NL

DICK HOFLAND nd.nl/binnenland BEELD GPD / RON PICHEL

Lege kantoren zijn grootste ergernis

...Nederlanders vinden lege kantoren de grootste misstand.

...Dat blijkt uit een gisteren gepubliceerd rapport van het Sociaal Cultureel Planbureau.

► DEN HAAG

Lege kantoren, daar ergeren Nederlanders zich kapot aan, blijkt uit onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP). Maar volgens SCP-onderzoeker Josje den Ridder gaat het hier niet om de grootste ergernis in de gehele samenleving. 'Als je vraagt wat ze vinden van de inrichting van de leefomgeving en de natuur, dan komt dit het sterkst naar voren. Bovendien is het een primaire reactie. Het is geen onderwerp waar men zich constant mee bezig houdt, er zit geen dieper liggende emotie achter. Maar vooral als mensen lege kantoren langs de snelweg zien, ergeren velen zich, omdat ze vinden dat daar beter huizen hadden kunnen staan. Bijvoorbeeld omdat ze zelf geen leuke woning kunnen vinden of betalen. Of hun kinderen. Mensen hebben bovendien het gevoel dat er ondanks de leegstand nog altijd veel kantoren worden gebouwd. Het is vooral een opwelling, even later denken ze er vaak niet eens meer aan.'

Maar daarom vindt twee derde van de bevolking wel dat het land de verkeerde kant op gaat?

'Dan heb je het over maatschappelijke thema's als verharding, verhuftering, criminaliteit, integratie, veiligheid en Europese integratie. Over die onder-

Nederlanders storen zich aan lege kantoorroimte, aldus het SCP

werpen maakt de overgrote meerderheid zich steeds meer zorgen. Vergeleken met een jaar geleden blijkt uit ons onderzoek dat Nederlanders veel somberder zijn geworden over de maatschappij en de manier waarop de politiek deze problemen aanpakt. We denken ook negatiever over de Europese Unie en over financiële steun aan landen die het moeilijk hebben.'

We trekken ons verder terug achter de dijken?

'Dat zou ik zo niet zeggen, want het onderzoek geeft vooral de sfeer in het land weer. Het is een algemene indruk, men is bezorgd over de toekomst, maar Nederlanders zijn beslist niet alleen maar met zichzelf bezig. Zeker als je vraagt naar de leefomgeving gaat het eerst over mensen en dan pas over de omgeving. Leuke burens, een prettige en veilige omgeving vinden mensen veel

belangrijker dan de manier waarop de buurt of wijk is ingericht, of er bomen en planten staan. De sociale omgeving, andere mensen, is veruit het belangrijkste. Daar zijn we veel meer bij betrokken dan bij wegen, dijken en water. Al vinden drie op de vier Nederlanders uit nostalgische overwegingen wel dat de polders niet bebouwd moeten worden.'

De natuur vinden we niet zo belangrijk?

'We hebben naast een enquête ook groepsgesprekken gehouden met bewoners van Amsterdam en Den Bosch, die zijn geselecteerd door enquêtebureaus. Die mensen gingen dieper in op de algemene vragen en konden daarnaast ook zelf onderwerpen aandragen. Dat zijn vier groepen van acht mensen, twee van hoger opgeleiden en twee van wat lager opgeleiden. Als je hoger en

lager opgeleiden bij elkaar zet, hebben hoger opgeleiden de neiging de groep te domineren en dan krijg je een vertekend beeld. Van 32 mensen uit twee steden krijg je natuurlijk geen representatief beeld zoals uit een enquête, maar wel een inkleuring. Het wordt iets duidelijker waarom bepaalde zaken mensen bezighouden. Bijvoorbeeld dat vooral mensen met lagere inkomens en aanhangers van de coalitiepartijen VVD, CDA en PVV vinden dat economische belangen voorrang moeten krijgen boven natuurbelangen. Hieruit zou je kunnen afleiden dat aanhangers van de regering het zo vaak bekritiseerde natuurbeleid van CDA-staatssecretaris Henk Bleker steunen, omdat daarin ook de economie belangrijker is dan de natuur.'

Rentmeesterschap is niet meer het zo goed mogelijk doorgeven van de aarde maar van de economie?

'Zeker voor de CDA'ers die er nog zijn. Degenen die er anders over denken, hebben de partij misschien tijdelijk verlaten.'

Hoe dan ook: economie is allesoverheersend geworden?

'Mensen maken zich momenteel veruit de meeste zorgen over over de economische ontwikkelingen, de rest is daar toch ondergeschikt aan. Vorig jaar dachten acht op de tien Nederlanders dat de economie niet zou verslechteren, nu is dat nog maar amper een op de drie. En over de eigen financiële toekomst is men nog nooit zo somber geweest.' <

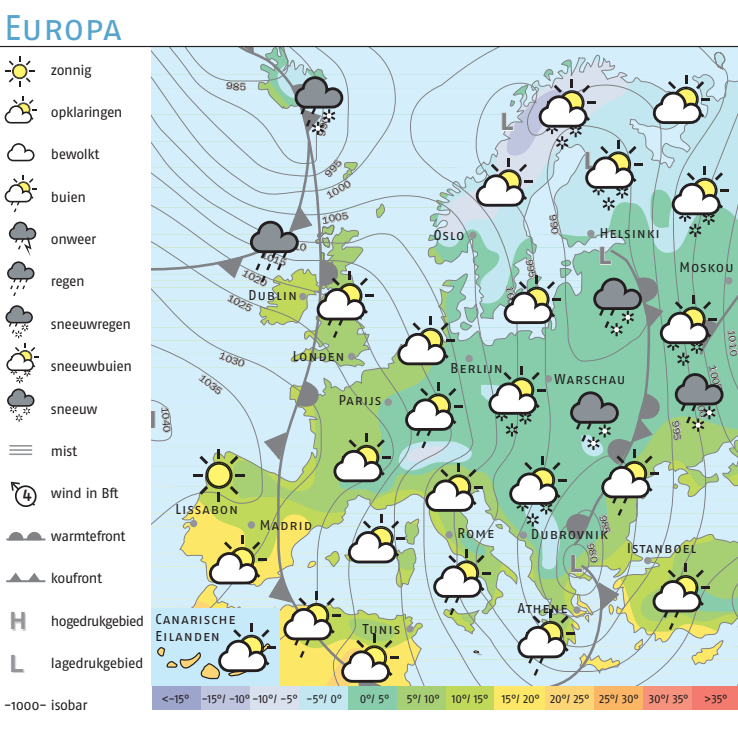
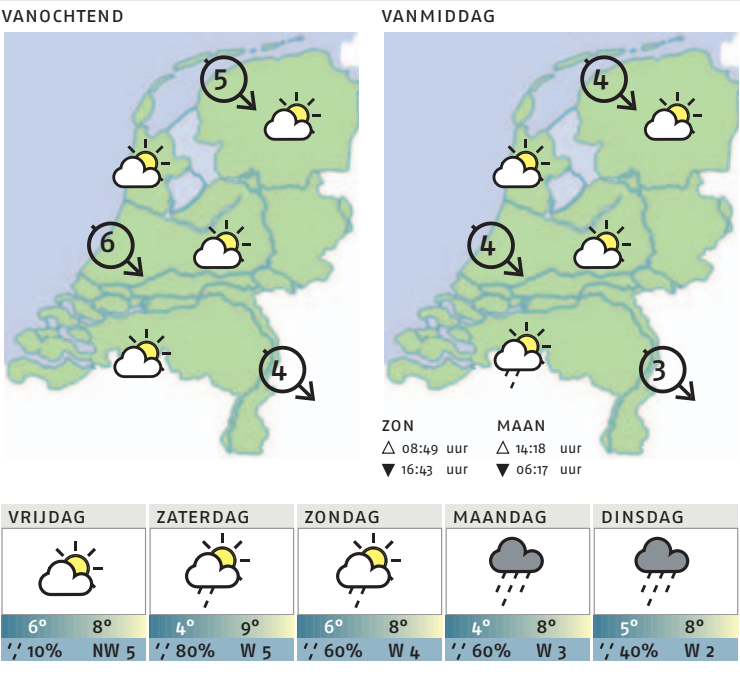
WEER NEDERLAND

MICHEL SEVERIN

Rustiger

Het onstuimige weer van de afgelopen drie dagen is voorbij. Een hogedrukgebied komt dichterbij Nederland te liggen en zorgt ervoor dat de atmosfeer tot rust komt. De wind waait vanochtend aan zee nog hard, windkracht 7, maar draait vanmiddag van noordwest naar west en neemt dan af tot windkracht 5. Ook in het binnenland wordt het aanmerkelijk rustiger. Daar staat vanmiddag slechts 3 Bft. Helemaal droog blijft het nog niet, maar de wolken en buien domineren niet meer het weerbeeld. Geregeld schijnt de zon en de temperatuur ligt rond 7 of 8 graden. Vannacht koelt het in het oosten af tot een graad of 3. Langs de westkust is de wind naar zuidwest gedraaid en neemt weer toe naar 6 tot 7 Bft. Tegen middernacht begint het aan zee te regenen. Later in de nacht is het overal nat. Zaterdagochtend trekt de regen naar Duitsland weg en breekt vanuit het noordwesten de zon opnieuw geregeld door. Een enkele bui blijft de hele zaterdag mogelijk, vooral in het noorden noordoosten. Het wordt 8 of 9 graden. Zondag blijft de wind uit het westen tot noordwesten waaien, aan zee nog steeds met windkracht 6. Buien en wolken drijven vanaf zee het land binnen, maar de zon schijnt ook van tijd tot tijd.

weerplaza.nl

NEDERLAND	VANDAAG	MORGEN	NEDERLAND	VANDAAG	MORGEN
stad	weer	°C	stad	weer	°C
Amsterdam	regenbui	9	Leeuwarden	regenbui	8
Arnhem	half bewolkt	9	Maastricht	regenbui	7
Breda	regenbui	8	Saba	regenbui	28
Den Haag	regenbui	8	Utrecht	half bewolkt	8
Enschede	regenbui	7	Vlissingen	regenbui	9
Groningen	regenbui	7	Zwolle	zonnig	9

WERELD	VANDAAG	MORGEN	EUROPA	VANDAAG	MORGEN
stad	weer	°C	stad	weer	°C
Bangkok	half bewolkt	34	Athene	regenbui	19
Delhi	onweer	20	Berlijn	half bewolkt	5
Dubai	zonnig	24	Brussel	half bewolkt	9
Kaapstad	zonnig	27	Kopenhagen	zonnig	4
Mexico City	half bewolkt	19	Londen	half bewolkt	11
New York	half bewolkt	11	Madrid	half bewolkt	17
Paramaribo	regenbui	32	Moskou	neerslag	4
Peking	zonnig	2	Parijs	half bewolkt	9
Sydney	neerslag	20	Rome	half bewolkt	11
Tel Aviv	regenbui	18	Stockholm	helder	0
Vancouver	neerslag	5	Wenen	half bewolkt	7

NEDERLAND

ALPEN VEEL SNEEUW

Niet alleen in Nederland is het al enige tijd wisselvallig. Ook in de Alpen trekt de ene na de andere storing over de bergen. Hierdoor is er inmiddels al zeer veel sneeuw gevallen. In diverse skigebieden ligt op de hoge pistes meer dan 2,5 meter sneeuw en in het dal vaak meer dan 1 meter. Sinds afgelopen nacht sneeuwt het bovendien weer hard. In Oostenrijk wordt het pas in de loop van maandag droog. Op veel plaatsen valt 50 tot 100 cm verse sneeuw. Bovendien stormt het ook nog eens. Slecht weer dus.

EXTREMEN

Warmst: 13,1 °C in 1999
Koudst: -17 °C in 1979
Natst: 24,3 mm in 1932

VORIG JAAR

Maximum: 5,2 °C
Minimum: 3,3 °C
Aantal mm: 15,5 mm

HOOGWATERSTANDEN

Delfzijl 09:25 / 21:54
Den Helder 04:50 / 18:20
Scheveningen 01:06 / 13:20
Vlissingen 12:16

FEUILLETONS

OPGELICHT

66. Hij tikt www.steenrijkbeleggingen.nl in. Meteen verschijnt de foto van het echtpaar op de site, met de tekst eronder, over het beleggen van geld. Eduard heeft het al eerder gezien, en laat Joris het rustig doorlezen. 'Dat ziet er niet slecht uit', vindt Joris, 'wat kan daar nou mis mee zijn?' Eduard leest voor van de website: 'Wie gaat beleggen, kan risico's nooit helemaal uitsluiten. In verleden behaalde resultaten geven namelijk geen garantie voor de toekomst. Als je belegt, maak je bij andere bedrijven de kans dat je de inleg kwijtraakt. Bij Steenrijk Beleggingen is dat niet zo. Bij ons krijgt u altijd uw inleg weer terug. En natuurlijk veel meer. Niet voor niets heten wij Steenrijk Beleggingen.' 'Ik snap het niet', zegt Eduard. 'Het lijkt er juist op dat mijn vader de mensen meer geeft dan andere bedrijven doen. Waarom zouden mensen dan boos

worden?' 'Ik begrijp van deze website dat je vader het geld van mensen ergens in investeert, zodat ze later nog meer geld kunnen krijgen. Waar zeuren die mensen dan over, iedereen wil toch meer geld?' Joris haalt zijn schouders op. Eduard klikt nog wat door op de site. Onder het kopje 'Onze beleggingsproducten' staat van alles, maar hij snapt er niets van. Bij 'contact' staat alleen het adres van de postbus. 'Ik heb niet het idee dat we via internet meer te weten komen. We moeten er op een andere manier achter komen.'

WORDT VERVOLGD

DE VERLOREN ZUS

287. 'Het spijt me het te moeten zeggen, maar je ziet er bepaald niet uit als een goede ruiter.' 'Wat wil je?' Haar stem was kil. Ze moest omzichtig te werk gaan. Vince kwam naar binnen. Hij was voor zijn doen ongewoon gekleed – een waterdichte broek, sneeuwlaarzen, een gewatteerde parka. 'En je manieren zijn altijd al afschuwelijk geweest.' 'Je bent hier niet welkom', zei Christy, de teugels van Spirit nog steeds stevig in haar linkerhand. Hij ritste langzaam zijn parka open. 'Kan een man het meisje van wie hij houdt niet bezoeken?' Ze kniep in Spirits teugels tot het leer in haar hand drong. Zou ze hem lang genoeg kunnen bezighouden tot Jim en de anderen terug zouden komen van de kerk? 'Laten we gewoon ieder met ons leven verder gaan, jij met het jouwe en ik met het mijne.'

'Weet je, je flat is momenteel een ruïne.' Hoewel Christy al wist dat hij hem in brand gestoken had, voelde ze zich bij het horen hiervan misselijk worden. Ze voelde een grote woede opkomen en keek langs hem heen naar de deur. Hij kwam naar haar toe. 'Het lijkt erop dat hier niemand is, hè? Zo te zien zijn we maar met ons tweeën.' Ze voelde zich warm worden door de vergissing die ze gemaakt had. Ze had geweten dat Vince haar hierheen gevolgd was. Het was dom geweest om hier alleen terug te komen.

WORDT VERVOLGD

PUZZEL

SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

De oplossing van deze puzzel komt in het ND van dinsdag 10-1-2012

© Puzzelland 120106

3					6	1	
			9				
			6			2	
4					5		6
			8				
		6	1			3	7
	1		9				
			5			4	
5			3	6	2		

OPLOSSING CRYPTOGRAM VAN GISTEREN

Horizontaal: 1. Zeelui; 7. tapijt; 8. reuze; 9. poema; 10. iris; 11. zeerob; 12. katjes.

Verticaal: 2. Extra; 3. lesuur; 4. ineens; 5. stop; 6. opgewekt; 10. ibis; 11. zak.

COLOFON

Uitgever van Nederlands Dagblad B.V.
Hermesweg 20, 3771 ND Barneveld, tel. 0342 411 711
Postbus 111, 3770 AC Barneveld, www.nd.nl
ABONNEMENTEN
tel. 0342-411711, e-mail abonneeservice@nd.nl; www.nd.nl/abonneeservice
ADVERTENTIES
tel. 0342 411711, Ma. t/m vr. 8.30-17.00 uur; e-mail advertentie@nd.nl; fax 0342- 411612
FAMILIEBERICHTEN € 0,89 per mm (incl. btw.), per kolom. RUBRIEKS- EN ZAKELIJKE ADVERTENTIES zie nd.nl/adverteren
SLUITINGSTERMIJN rubrieksadvertenties één dag voor plaatsing vóór 12.00 uur; zakelijke advertenties reserveren vóór 09.00 uur, aanleveren vóór 11.00 uur; familieberichten vóór 13.00 uur; geboorte- en overlijdensadvertenties vóór 16.00 uur. Advertenties voor maandageditie: zakelijke advertenties vrijdags tot 12.00 uur; rubrieksadvertenties vrijdags tot 13.00 uur; familieberichten e-mail of fax zaterdags tot 17.00 uur.
REDACTIEADRESSEN
ALGEMEEN Postbus 111, 3770 AC Barneveld; tel. 0342 411711; e-mail redactie@nd.nl; fax 0342 411611. POLITIEKE REDACTIE postbus 20018, 2500 EA Den Haag; tel. 070 3183180; e-mail politiek@nd.nl; fax 070 3453101
AUTEURSRECHTEN
Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van de inhoud van deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij Nederlands Dagblad B.V., c.q. de desbetreffende auteur.
BANK
ING-bank, Zwolle, rek.nr. 65.94.41.144, – IBAN NL21 INGB0659441144 – BIC code INGBNL2A
BEZORGING
Informatie over bezorging tijdens kantooruren: 0342 411711. Op zaterdag van 8.30 tot 10.30 uur. Mailen kan ook: service@nd.nl of ga naar onze site nd.nl/bezorging. Of SMS 222 naar 1008 (55 cent per bericht) wanneer u vandaag geen krant hebt ontvangen. Wanneer u voor het eerst gebruik maakt van deze service vermeld dan uw e-mailadres, postcode en huisnummer.

ONGEWOON

NOVUM-AP • BEELD PRODUCTIEHUIS ROTTERDAM

Ter voorbereiding op een nieuwe productie verbraken twee leden van theatercollectief Schwalbe in Rotterdam deze week twee wereldrecords. Het ging om het aantrekken van de meeste kledingstukken over elkaar: 242 onderbroeken (voormalig record: 231) en de meeste stropdassen (141 stuks, foto). Er werd ook nog geprobeerd om zoveel mogelijk T-shirts over elkaar aan te trekken, maar een record werd daarbij niet gebroken. Bij de officiële recordpogingen waren twee getuigen aanwezig, een notaris en een arts. De laatste omdat het dragen van zoveel kledingstukken de bloedcirculatie en de ademhaling ernstig belemmert. De gedragen kledingstukken worden geschonken aan een tehuis voor daklozen. De nieuwe productie 'Schwalbe speelt vals' gaat volgende week in première bij Productiehuis Rotterdam.

■ STUDENT HANGT EIGEN KUNST OP IN MUSEUM

Een student aan een kunstacademie heeft in het geheim zijn eigen schilderij opgehangen in een toonaangevend Pools museum voor moderne kunst. Hij wilde aandacht vragen voor het gebrek van werk door jonge kunstenaars in galerieën en musea. De directeur van het nationale museum in Wroclaw zei deze week dat hij de stunt zag als een 'geestige artistieke gebeurtenis'. Hij laat het schilderij in het museum hangen, maar dan wel in het museumcafé. Het zal te koop worden aangeboden in een veiling voor het goede doel. De student, Andrzej Sobiepan, hing zijn schilderijtje vorige maand op. Hij zei dat hij aandacht wilde vragen voor jonge kunstenaars waarvan het werk geweigerd werd in expositieruimten van musea. Sobiepan liet zich naar eigen zeggen inspireren door de anonieme straatkunstenaar Banksy.

■ NIEUWE AMBTSKETEN VOOR BURGEMEESTER

Burgemeester Bernt Schneiders van Haarlem, wiens ambtsketen eind vorig jaar werd gestolen, krijgt een nieuwe ambtsketen van het Haarlems Zilvermidgilde. De ketting van de stad Haarlem wordt maandag in het stadhuis aan de burgemeester overhandigd, meldt de gemeente. De vorige keten werd in november gestolen bij een inbraak in de werkkamer van Schneiders en is vooralsnog niet opgedoken. De reserveketen die Schneiders tijdelijk te leen kreeg van burgemeester van Amsterdam Eberhard van der Laan wordt teruggestuurd naar de hoofdstad.

■ BURGEMEESTER WIL GELD LENEN VAN INWONERS

De gemeente Veurne, een stadje in Zuidwest-Vlaanderen tegen de Franse grens, wil sportvoorzieningen en een muziekacademie gaan financieren met obligaties – 'stadsbonds' – die de inwoners kunnen kopen. Burgemeester Jan Verfaillie (CD&V, christendemocratische partij) vindt het lenen bij een bank te duur. 'Omdat de risicopremies van de banken zo hoog zijn, kwam ik op het idee om me rechtstreeks tot de bevolking te richten.' De gemeente heeft elf miljoen euro nodig. De Belgische

staat haalde met een staatsbon begin december zes miljard euro op, een record. 'Ook dat speelde mee', aldus Verfaillie.

De burgemeester geeft toe dat hij met 11.500 inwoners in zijn gemeente niet zoveel mogelijkheden heeft als de staat. 'Ik reken op het maatschappelijk draagvlak voor deze investeringen. Maar daarnaast moeten de stadsbonds ook aantrekkelijk zijn voor burgers die niet in Veurne wonen. Dat moet met de lage rente op spaarboekjes haalbaar zijn. Het verschil is dat je het geld op je spaarboekje onmiddellijk kunt opvragen en een belegging in stadsbonds vijf of tien jaar vastligt. Maar toch meen ik dat we concurrerend zijn.'

■ WAPENS BONNIE EN CLYDE ONDER DE HAMER

Twee wapens die waarschijnlijk ooit van het misdaadduo Bonnie en Clyde waren, worden binnenkort geveild. De wapens werden volgens de verhalen in 1933 in beslag genomen tijdens een inval in de schuilplaats van het moordkoppel in Joplin, Missouri. Het machinepistool en het dubbelloops jachtgeweer zijn in bezit van de achterkleinkinderen van een politierechercheur die ze kreeg van een politiemann die bij de inval betrokken was. De vuurwapens lagen de afgelopen veertig jaar in een politiemuseum. 'Mensen krijgen geen genoeg van Bonnie en Clyde', zegt Robert Mayo van het veilinghuis in Kansas City waar de wapens later deze maand worden geveild. 'We zijn gefascineerd door mensen die slechte dingen doen.' Bij de inval in het appartement van Bonnie en Clyde en het daarop volgende vuurgevecht vonden twee politieagenten de dood. Alle leden van de bende van Clyde Barrow ontsnapten. De politie vond wel een camera waarop kiekjes van het verliefde criminele koppel te zien waren. Beiden vonden een jaar later de dood bij een politieachtervolging in Louisiana. Hoeveel de wapens gaan opleveren, durft het veilinghuis niet te voorspellen. Het is niet met zekerheid te zeggen of ze ook echt in bezit waren van Bonnie en Clyde.

ALEXANDER WIELEMAKER nd.nl/economie

Mannen krijgen meer dan vrouwen

... De Commissie Gelijke Behandelingen (CGB) voert campagne tegen discriminatie van vrouwen op de werkvloer.

... In minder dan een maand zijn er enkele honderden klachten binnengekomen.

► DEN HAAG

Een Zeeuwse school heeft een vrouwelijke leerkracht ongelijk behandeld in het toekennen van salaris. Dat heeft de Commissie Gelijke Behandeling (CGB) geconcludeerd naar aanleiding van een klacht van een docente Frans die daar werkzaam is en minder verdient dan twee mannelijke collega's. De school ontkent dat er sprake is van discriminatie op grond van geslacht. De scholengemeenschap Nehalennia in Middelburg heeft bij de toekenning van het salaris een hogere beloningsschaal gehanteerd bij twee mannelijke collega's, stelt de CGB. De docente verricht werkzaamheden die qua functie en niveau inhoudelijk niet verschillen van die van haar collega's. Toch besloot de school de twee mannelijke docenten te promoveren naar de zogenaamde LD-schaal, een beloning die past bij een ervaren leraar. De docente is ingedeeld in de lagere LB-schaal. Zij stelt dan ook dat zij en andere vrouwelijke collega's worden gediscrimineerd bij de bevordering van de twee mannen naar de LD-schaal.

loonkloof

Volgens onderzoek van de CGB uit april 2011 is er sprake van een loonkloof tussen mannen en vrouwen. Die conclusie werd getrokken in een studie naar de beloning in de ziekenhuissector. 'Vrouwen hebben twee keer minder kans op een hogere beloning dan mannen', aldus Marysha Molthoff, woordvoerder van de CGB. Volgens haar zijn er allerlei redenen waarom vrouwen minder verdienen, omdat ze bijvoorbeeld parttime werken of minder hoge functies bekleden. 'Maar als je deze aanleidingen wegneemt, verschilt het salaris van vrou-

wen nog steeds zo'n vijf tot negen procent van dat van mannen', zegt Molthoff.

In december startte de commissie de campagne 'Flauwekulexcuus' tegen de ongelijke behandeling van vrouwen op werkvloer. Volgens Molthoff werd de uitspraak over de docente uit Middelburg al ingediend voor de start van de campagne en bevestigt het daarmee het belang ervan. Er is ook een ander geval bekend uit de sector onderwijs waarbij een vrouw eveneens minder betaald kreeg dan haar mannelijke collega's. Dit was het gevolg van een regeling in de cao. Enkele mannen die werden aangenomen kwamen uit het bedrijfsleven en kregen naar gelang de cao eenzelfde hoge beloning. De vrouw verdiende weliswaar minder bij haar vorige werkgever, maar 'het is de verantwoordelijkheid van de school dat docenten gelijk betaald worden', zegt Molthoff.

meldingen

Niet alleen in ziekenhuizen en in het onderwijs worden dergelijke gevallen geconstateerd. 'Het oordeel van de CGB staat natuurlijk op zichzelf en zegt niets over de situatie in het hele onderwijs', aldus Molthoff. Het onderzoek constateerde al 'een gat' bij de ziekenhuizen en er is een indicatie dat de situatie in andere sectoren hetzelfde is, zo niet erger. De commissie heeft sinds het begin van de campagne al honderden meldingen binnen gekregen. Volgens Molthoff gaat het daarbij niet alleen om gediscrimineerde vrouwen. 'Er is ook een geval van een man die minder betaald kreeg dan zijn vrouwelijke collega's.' De scholengemeenschap Nehalennia betwist de aanklacht. Zij is van mening dat het verschil in salaris niet gebaseerd is op een onderscheid op grond van geslacht en ontkent dat de docente Frans werkzaamheden verricht op een gelijkwaardig niveau als dat van haar mannelijke collega's. De docente moet nog besluiten of ze met deze uitspraak van de CGB naar de rechter wil stappen. <

RENÉ FRANSEN nd.nl/wetenschap BEELD CURRENT BIOLOGY

HOND LUISTERT ALS PEUTER

Een hond kijkt naar een filmpje terwijl z'n oogbewegingen worden gevolgd.

► BOEDAPEST

Veel hondeneigenaren behandelen hun huisdier als een – jong – lid van het gezin. Honden luisteren immers naar hun baasjes, en er lijkt regelmatig echt contact te zijn tussen mens en dier. En dat is ook echt zo, ontdekten Hongaarse onderzoekers. Honden luisteren niet alleen naar commando's, ze letten ook op wat de bedoeling van hun 'gezinsleden' is. De Hongaren lieten de honden kijken naar filmpjes op een scherm dat is uitgerust met een 'eye-tracker', een systeem dat meet waar de hond naar kijkt. Vervolgens kregen de dieren twee filmpjes te zien. Een waarin een persoon direct naar de hond kijkt en met een hoge stem contact legt door 'hallo hond' te zeggen, en een waarin de persoon wegstijgt en 'hallo hond' zegt met een lage stem. Vervolgens loopt de persoon naar een pot in de ruimte en bekijkt die. Wanneer er eerst contact is gelegd met de hond, kijkt het dier langer en intensiever naar de pot dan wanneer er geen contact is gelegd. De hond lijkt te overwegen dat de persoon in de film door contact te leggen zijn aandacht wil vestigen op de pot. De onderzoekers maken een vergelijking met de manier waarop jonge peuters, tot een jaar of twee, reageren op mensen in hun omgeving. Die reageren ook op het leggen van contact door meer interesse te tonen in wat de mensen vervolgens doen. Het onderzoek is gisteren verschenen in het tijdschrift *Current Biology*.

TIPS / VAKANTIE tarief € 10,17 voor de eerste drie regels en voor elke volgende regel € 4,17 (incl. btw); tekst wordt achter elkaar doorgezet; maximaal drie woorden vetgedrukt; opgave via www.nd.nl/adverteren.

TIPS

■ ACTIVITEITEN

Populair Nieuwjaarsconcert hasselt grote kerk 7 jan www.harmhoeve.nl

■ TE KOOP

Nieuw op de Veluwe!!! Orgelcentrum Emined, Baron van Nagellstraat 2 (de Punt) te Voorthuizen houdt dv zaterdag 7 januari weer een spectaculaire verkoop van Eminent Orgels!! Grandioze aanbiedingen en hoge inruilprijzen! Elke zaterdag geopend met doorlopende demonstraties door Gert van Hoef. Tevens inkoop van gebruikte orgels. Tel 0651-368647. www.orgelcentrumemined.nl

Stolk Orgels heeft momenteel een grote **BALANSOP-RUIMING**. Ongekende aanbiedingen op showroommodellen van Eminent, Johannus, Monarke, Domus en Cantilena. Tevens grote collectie inruilorgels van alle bekende merken. Stolk Orgels bv, Vrijheidslaan 55, Nieuwerkerk ad IJssel 0180-315652. Filialen in Krabbendijke, Nederhemert en Papendrecht. Voor openingstijden zie www.stolkorgels.nl

■ DIVERSEN

Verwarmingselement droger stuk? Kijk op WWW.DATREPAREERIKZELFWEL.NL

VAKANTIE

■ FRIESLAND

Iets te vieren? .tig jaar getrouwd? Hoopt oma/opa binnenkort 80 te worden? Reserveer nu alvast een weekend in de prachtige omgeving van Appelscha. www.deboerkeri-j.nl tel.: 0516-513915.

■ FRANKRIJK

T.h.: **vak.w. Fr. Pyreneeën**, Arles sur Tech, 6-8 pers. 40 km v.a. Middellandse zee. Vrij t/m wk 23, wk 27 en na wk 32. €300,-/wk. Tel. 038- 3764940.

■ DIVERSEN

Bezoek D.V. zaterdag 14 januari van 12.00 tot 16.00 uur de **Bijbelse Landendag** van Beter-uit Reizen in de Triomfatorkapel, Molenwerfstraat 1, te Alphen aan den Rijn. Toegang is gratis. Meldt u snel aan via beter-uit.nl of bel 0172-484848.

TV VOORKEUR

NOS, NED. 1, 15.50–18.55 UUR
EK Schaatsen
Live verslag van de eerste dag van het EK Schaatsen Allround. Ccommentaar bij de ritten (ook op NOS.nl) wordt verzorgd door Frank Snoeks, Herbert Dijkstra en Martin Hersman. Presentator Mart Smeets is in het ijsstadion in de Hongaarse hoofdstad en wordt geflankeerd door de voormalige schaatskampioenen Rintje Ritsma en Anni Postma-Friesinger. Vandaag worden de 500 meter en de 3000 meter voor vrouwen gereden.

NED. 2, NCRV, 17.05–17.30 UUR
Schepper&Co in het land
Ieder jaar verruilt een vaste groep Nederlanders de kille Hollandse winter voor de Spaanse zon. Het levensbeschouwelijke programma wijdt een special aan de protestantse overwinte-

raars in Benidorm. Twee van hen zijn Jan van Penthum en Irene Anneveldt. Van Penthum was troosteloos na de dood van zijn vrouw, tot hij in Benidorm de weduwe Irene Anneveldt ontmoette. Albert en Coby Haijink vertrekken elk jaar in oktober met een volgeladen caravan richting Costa Blanca.

NED. 3, NTR, 21.20–22.00 UUR
Pavlov
Bekende Nederlanders gaan te rade bij de wetenschap. Deze keer Vincent Bijlo, cabaretier, columnist, muzikant, schrijver. Al vanaf zijn geboorte is hij blind. Wat heeft dat voor gevolgen? Kan hij beter horen dan iemand die wel kan zien, zoals wel wordt gedacht? Wat is er gebeurd met het deel van de hersenen waar je normaal mee ziet?

NGC, 17.00–18.00 UUR
How hard can it be?
Deze driedelige serie heeft als doel te ontdekken of het mogelijk is buitengewone prestaties te leveren met eenvoudige materialen en technieken. Hoe moeilijk is het bijvoorbeeld om een huis de lucht in te laten vliegen met ballonnen? De ambitieuze presentatoren Vin, Paul en Eric bouwen al jaren wonderlijke machines en geweldige uitvindingen. In de eerste aflevering richten ze hun aandacht op het creëren van een vliegend huis, zoals in de film *Up* van Disney/Pixar, met gebruik van materiaal en kennis waarover iedereen beschikt. Er kunnen zich een aantal problemen voordoen, maar één ding is zeker: het levert in ieder geval een heleboel plezier op.

BBC 2, 20.00–21.00 UUR
Great Barrier Reef
Driedelige serie over het Australische Barrier Reef, een van de mooiste en grootste natuurgebieden ter wereld, van ruim tweeduizend kilometer lang. In de eerste aflevering staat de complexe structuur van het koraalrif centraal en de dieren die er leven. Met behulp van de modernste technieken laat het programma zien hoe de dieren zowel tegen elkaar strijden als moeten samenwerken om te overleven.

RADIO VOORKEUR

RADIO 1, NCRV, 00.02–02.00 UUR
Casa Luna
Komende nacht zijn de documentairemaker van de film *Treinramp Harmelen* Erwin Raasveld én de passagier van die trein Wouter Ruberg te gast. Zondag is het vijftig jaar geleden dat in Harmelen 92 mensen omkwamen bij de grootste treinramp in Nederland.

► 3Doc: life in a day

► Kruispunt: jonge nonnen

ZA NED. 3, 19.55–21.35 UUR ZA NED. 3, 20.25–22.35 UUR ZO NED. 2, 23.00–23.55 UUR
► Herman Finkers: na de pauze

NEDERLAND 1

06.00 NOS Tekst tv. 06.20 MAX Geheugen-trainer. 06.35 Nederland in Beweging! 07.00 NOS Journaal. 08.00 NOS Journaal. 09.00 NOS Journaal. 09.15 Nederland in Beweging! 09.30 NOS Journaal. 09.40 MAX Geheugentrainer. 10.00 NOS Journaal. 10.30 Lingo. 11.00 Koffie-MAX. 12.00 NOS Journaal. 12.15 André Kuipers, de ruimtereis. 12.45 NOS Journaal. 13.00 NOS Journaal. 13.30 NOS Sportjournaal. 13.40 NOS Journaal. 13.50 NOS Sportjournaal. 14.00 NOS Journaal. 15.00 NOS Journaal. 15.15 De sterrenparade. 15.50 NOS Studio Sport – Schaatsen EK Allround. 16.50 NOS Studio Sport – Schaatsen EK Allround. 17.50 NOS Studio Sport – Schaatsen EK Allround. 18.55 EenVandaag. 19.25 We zijn er bijna... 20.00 NOS Journaal. 20.30 KRO Detectives: Silent witness. 22.20 Blik op de weg. 22.55 5 jaar later. 23.50 NOS Journaal. 00.10 KRO Detectives: A touch of Frost. 01.55 NOS Journaal. 02.53 NOS Tekst tv.

RTL 4

06.00 Woningwijs. 06.25 Car tracks. 06.45 RTL Nieuws. 09.05 As the world turns. 10.00 Koffietijd. 11.00 Goede tijden, slechte tijden. 11.30 The bold and the beautiful. 12.00 Hermans passie voor eten. 12.05 RTL Travel. 13.00 De nieuwe mama. 14.05 Dubbel geboekt. 15.05 The Dr. Oz show. 16.00 RTL Nieuws. 16.05 Wie is de chef? 16.35 Pluijm op pad. 17.05 As the world turns. 18.00 RTL Nieuws. 18.15 Editie NL. 18.35 RTL Boulevard. 19.30 RTL Nieuws. 19.55 RTL Weer. 20.00 Goede tijden, slechte tijden. 20.30 The voice of Holland. 22.30 De TV kantine. 23.05 The voice of Holland: The results. 23.35 RTL Nieuws. 23.45 RTL Weer. 23.50 RTL Boulevard. 00.45 Teleshop 4. 00.46 Cupido TV. 05.00 Woningwijs. 05.30 Car tracks.

EEN

09.00 Winterbeelden. 12.20 Dagelijkse kost. 12.35 Blokken. 13.00 Het journaal. 13.30 Het weer. 13.35 Man bijt hond. 14.00 CPH Lufthavnen. 14.25 Thuis. 14.50 Tatort: Inspector Lindholm. 16.20 The restaurant inspector. 17.11 Clips. 17.35 Buren. 18.00 Het journaal. 18.12 Het weer. 18.15 Dagelijkse kost. 18.30 Blokken. 19.00 Het journaal. 19.40 Man bijt hond. 20.05 Het weer. 20.10 Thuis. 20.35 Midsomer murders. 22.10 Hotel Babylon. 23.05 Het journaal laat. 23.25 KENO-uitslagen. 23.26 EuroMillions. 23.28 Het weer. 23.35 Sleep with me. 01.05 Dagelijkse kost. 01.20 Man bijt hond. 01.40 Doorlopende herhalingen van Het journaal laat en Het weer.

NEDERLAND 2

06.00 NOS Tekst tv. 07.00 NOS Journaal met gebarentolk. 07.10 NOS Journaal. 08.00 NOS Journaal met gebarentolk. 08.10 NOS Journaal. 09.00 NOS Journaal met gebarentolk. 09.10 Mahler 6. 11.00 NOS Journaal. 11.10 De vijfde dag. 12.00 That's the question. 12.25 Man bijt hond. 13.00 NOS Journaal. 13.20 Spoorloos. 14.10 Twee voor twaalf. 14.50 De kist. 15.10 Twelve Irish tenors. 16.00 NOS Journaal. 16.05 Man bijt hond. 16.30 50p2. 17.00 NOS Journaal. 17.05 Schepper & Co in het land. 17.30 MAX Maakt Mogelijk Extra. 18.00 NOS Journaal. 18.20 Life is beautiful. 18.30 That's the question. 18.55 Man bijt hond. 19.30 Life. 20.25 Met het mes op tafel. 20.50 VARA's Ombudsman. 21.20 Reporter International. 22.00 Nieuwsuur. 22.45 One night stand: Lang zal ze leven. 23.40 Film op 2: Little children. 01.45 Nachtzoen. 01.55 Nieuwsuur. 02.35 EenVandaag. 03.05 NOS Tekst tv.

BBC 1

11.00 Homes under the hammer. 12.00 Saints and scroungers. 12.45 Britain's empty homes. 13.15 Bargain hunt Australia. 14.00 BBC News. 14.30 Regionaal nieuws en weerbericht. 14.45 Doctors. 15.15 Escape to the country. 16.00 BBC News. 16.05 Deadly 360. 16.35 Splatalot. 17.00 ROY. 17.30 Horrible histories. 17.55 The owl. 18.00 Newsround. 18.15 Pointless. 19.00 BBC News. 19.30 Regionaal nieuws en weerbericht. 20.00 Mastermind celebrity special. 20.30 A question of sport. 20.57 BBC News. 21.00 EastEnders. 21.30 The one Lenny Henry. 22.00 Hustle. 23.00 BBC News. 23.25 Regionaal nieuws en weerbericht. 23.32 Weerbericht. 23.35 The Graham Norton show. 00.20 The National Lottery Friday night draws. 00.30 The Infidel. 02.10 Weerbericht.

CANVAS

12.00 De kleine prins. 12.25 Disney's Kim Possible. 12.50 Mijn pestfamilie. 13.17 MFL song 2011. 13.20 Disney's Lilo & Stitch. 13.45 Oma en oma. 13.55 AbraKadabra. 14.10 Team Kwisntenbiebel. 14.20 De Smurfen. 14.45 The jungle book. 14.55 De kleine zeemeermin. 15.17 MFL song 2011. 15.20 Modderland. 15.35 Mega Mindy. 16.00 Mooiste sprookjes van Grimm. 17.00 Dierendetectives. 17.25 Mega Toby redt de race. 17.55 Disney Phineas and Ferb. 18.05 Karrewiet. 18.15 Uncle Max. 18.27 MFL song 2011. 18.30 Mijn monsters & ik. 18.55 De pretroulette. 19.20 Karrewiet. 19.30 Mr. Bean. 19.54 . 19.59 CANVAS. 20.00 Terzake. 20.40 AB Fab 20th anniversary christmas specials. 21.10 Ricky Gervais stand-up show. 22.25 The Killing. 23.25 True blood.

NEDERLAND 3

06.28 Z@pp. 06.29 Z@ppelin. 06.30 Pororo. 06.35 Dip & Dap. 06.40 Angelina Ballerina. 06.50 Sesamstraat. 07.15 KRO Kindertijd. 07.16 Juna en Luna geven de geitjes de fles. 07.18 Martin morning. 07.30 De post. 07.33 Abi. 07.45 De BZT show. 08.40 De avonturen van Kruiemeltje. 09.00 Z@PPbios: Dunya & Desie in Marokko. 10.30 Tien torens diep. 10.55 Het beste van Z@PP Kids Top 20. 11.25 Buurman en Buurman. 11.30 Buurman en Buurman. 11.40 Olivia. 11.50 Olivia. 12.00 Teletubbies. 12.25 De avonturen van Bert en Ernie 2. 12.30 Conni. 12.40 Angelina Ballerina. 13.00 K3 en het to-verhart. 14.15 Jungle book. 14.25 Jungle book. 14.35 SpangaS Marathon. 15.29 Z@pp. 15.30 Z@ppbios: Misa en de wolven. 16.45 Wie is de Mol? 17.45 Te land, ter zee en in de lucht. 18.00 De Daltons, de jongensjaren. 18.23 Het Klokhuis. 18.45 NOS Jeugdjournaal. 18.55 13 uur: Race tegen de klok. 19.29 Nederland 3. 19.30 Evenblij het nieuwe jaar in. 20.25 College Tour. 21.20 Pavlov. 22.00 Little Britain USA. 22.30 NOS op 3. 22.45 Breaking bad. 23.35 Evenblij het nieuwe jaar in. 00.35 NOS op 3. 00.50 NachteGiel. 04.00 Ekdom in de nacht.

ZDF

09.00 Heute. 09.05 Volle Kanne – Service täglich. 10.30 Die Rosenheim-Cops. 11.15 SOKO Kitzbühel. 12.00 Heute. 12.10 Drehscheibe Deutschland. 13.00 ARD-Mittagsmagazin. 14.00 Heute – in Deutschland. 14.15 Die Küchenschlacht. 15.00 Heute. 15.05 Topfgeldjäger. 16.00 Heute – in Europa. 16.15 Die Rettungsflieger. 17.00 Heute. 17.10 Hallo Deutschland. 17.50 Ein guter Grund zu feiern. . 18.00 SOKO Kitzbühel. 19.00 Heute. 19.20 Wetter. 19.25 Forsthaus Falkenau. 20.15 Der Staatsanwalt. 21.15 SOKO Leipzig. 22.00 Heute-journal. 22.27 Wetter. 22.30 Der Atem des Himmels. 00.30 Heute nacht. 00.45 Der Adler – Die Spur des Verbrechens: Codename: Kalypso. 02.25 Der Staatsanwalt. 03.25 Heute. 03.30 SOKO Leipzig. 04.15 Heute. 04.20 SOKO Kitzbühel.

NGC

06.00 Megastructures. 07.00 Known universe. 08.00 The dog whisperer. 09.00 Nat Geo's most amazing photos. 09.30 Mystery files. 10.00 How hard can it be? 11.00 Everyday things. 12.00 The dog whisperer. 13.00 Air crash investigation. 14.00 Inside. 15.00 The border. 16.00 Clan of the meerkat. 17.00 How hard can it be? 18.00 Everyday things. 19.00 The dog whisperer. 20.00 Locked up abroad. 21.00 Breakout. 22.00 The dog whisperer. 23.00 The dog whisperer. 00.00 The dog whisperer. 01.00 Locked up abroad. 02.00 The dog whisperer. 03.00 The dog whisperer. 04.00 The dog whisperer. 05.00 Locked up abroad.

►► kijk voor het complete programmaoverzicht op www.nos.nl of op Teletekst pagina 200 ►►

NADER BEKEKEN

HARCO PLOEGMAN nd.nl/media BEELD AP / GEERT VANDEN WIJNGAERT

Het probleem België

540 dagen duurde de formatie van een nieuwe regering in België. Een wereldrecord. Het programma *Reporter* reisde door België en vroeg een aantal deskundige Belgen: zijn de problemen in het land nu voorbij?

Al jarenlang is *Reporter* het onderzoeksjournalistieke televisieprogramma van de KRO. Met ingang van dit jaar gaat het programma verder als KRO Reporter International. 'Onderzoeksjournalistiek is bij uitstek een kerntaak van de publieke omroep. We zijn opgetogen dat we de expertise die we hebben opgebouwd op dit vlak, nu kunnen combineren met onze ambitie om internationaal onderzoeksjournalistiek te bedrijven', zegt mediadirecteur Taco Rijssenmus over de verandering. In de eerste aflevering in de nieuwe vorm blijft het programma nog dicht bij huis. Het bezocht het land van onze zuiderburen om te kijken hoe de verhoudingen liggen na de langste regeringsformatie ooit. In een soort 'roadtrip' trekt het programma door België, wat een aardige dwarsdoorsnede van het land oplevert. Rode draad daarbij zijn de zogenoemde 'nutteloze werken', oftewel onvoltooide infrastructurele projecten die, uiteraard, wel veel geld gekost hebben. Ondertussen zijn er gesprekken te zien met diverse Belgen. De meest onderhoudende is met Jo-

nathan Vandenbroeck, beter bekend als zanger Milow. Vandenbroeck is tevens afgestudeerd politicoloog. Maar veel verder dan roepen dat het 'een schande' is wat er gebeurd is en zeggen dat België 'een van de ingewikkeldste landen' in de regio is, komt de zingende politicoloog niet. Andere geïnterviewden zijn oud-minister en vice-premier en nu burgemeester van Leuven, Louis Tobback, econoom Paul de Grauwe, actrice en presentatrice Francesca van Thiele, medeoprichtster en woordvoerder van de G1000-beweging. Deze volksbeweging wilde een alternatieve regeringsverklaring leveren toen het aantreden van de nieuwe regering te lang op zich liet wachten. De gesprekken maken inzichtelijk hoe problematisch de situatie is. Maar over de vraag of met het aantreden van de nieuwe regering de problemen nu echt aangepakt gaan worden zijn de meningen verdeeld. Leuke andere rode draad door het programma is de verwoede poging van programmamaker Bart Nijpels om Bart de Wever, van de Vlaamse nationalistische partij N-VA te spreken te krijgen, waarbij hij stuit op een muur aan voicemails. Het onderzoeksprogramma is mooi en met zorg gemaakt. Het is afwisselend, meeslepend, onderhoudend en interessant. Journalistieke televisie zoals het bedoeld is.

►► Reporter International, KRO, Ned. 2, 21.20–22.00 uur.

STILGEZET

Prediker 2:16

Dwaas

Want zowel de wijze als de dwaas zal snel worden vergeten, beiden worden ze voorgoed vergeten. Hoe bitter dat de wijze sterft, niet anders dan de dwaas.

Wat zou het mooi zijn als wijze mensen langer leefden dan losbollen. Wat zou het mooi zijn als ze langer gezond bleven en langer fit. Maar kijk, ze hebben hun hele leven niet gerookt, toch treft hun de kanker. Ze hebben altijd gesport en toch krijgen ze diabetes. Ze hebben hun hersens ook lenig gehouden – en toch raken ze dement. Ook zij kunnen een benauwd sterfbed krijgen... Prediker vindt het niet eerlijk. Het zou toch anders moeten zijn! Maar de heilige Geest dwingt hem en dus ook mij tot de conclusie: mijn wijsheid biedt geen houvast. En zo dwingt Hij mij naar het kruis te gaan. En mijn handen machteloos uit te strekken naar Hem die zo dwaas was om voor mij dood te gaan.

LIMERICK

KEES VAN EGMOND

Vee geëvacueerd

Twee varkens uit Koufunderigge verzamelen snel alle biggen en gaan dan op weg. Knort zij opeens: 'Zeg, weet jij nu die ark nog te liggen?'

UW LIMERICK HIER? achterop@nd.nl

Zo maak je je eigen Kort en Kleinboek

Drie keer per week vind je op de achterpagina de rubriek Kort en Klein, speciaal voor kinderen van de basisschool. We vertellen iets over het nieuws van de afgelopen week.

Onder aan het stuk vind je een stelling die je in de klas of thuis kunt bespreken.

Kort en Klein kun je ook bewaren. Knip de rubriek langs de stippellijnen uit en plak hem in bijvoorbeeld een schrift. Aan het einde van het jaar kun je dan precies zien wat er allemaal is gebeurd. En in januari begin je weer opnieuw.

Als je deze kolom naast het verhaal van Kort en Klein ziet staan, let dan extra goed op: je vindt hier tips of iets extra's voor jouw Kort en Klein-verzameling. Veel plezier!

kort en klein

REDACTIE BUITENLAND • BEELD AP

184. VS gaan meer letten op Azië

Twee schepen van de Zevende Amerikaanse Vloot varen in de Stille Oceaan.

De Verenigde Staten zijn machtig. Ze hebben een groot leger en goed materieel. Maar dat is wel te duur.

Volgende week maken president Barack Obama en minister van Defensie Leon Panetta toekomstplannen bekend voor het Amerikaanse leger. Het is de bedoeling dat de kosten voor defensie omlaag gaan. Maar dan wel zonder dat de Amerikaanse militaire macht zwakker wordt.

In de komende tien jaar moet het ministerie van Defensie meer dan 450 miljard dollar bezuinigen. Obama en Panetta willen daarom de Amerikaanse defensie anders gaan organiseren.

Het helpt al een beetje, dat de VS zich hebben teruggetrokken uit Irak en ook steeds meer troepen terughalen uit Afghanistan.

Maar er moet nog meer bezuinigd worden. Daarom gaat het aantal troepen op de grond omlaag. Zo worden er troepen uit Europa weggehaald. Dat vinden de bondgenoten hier niet leuk, want die moeten zelf ook bezuinigen.

Er komen dus minder grondtroepen. Maar de Amerikaanse kracht op zee en in de lucht wordt verstrekt.

Een andere verandering is, dat de Amerikanen minder op het Midden-Oosten gaan letten, en meer op Azië. Want daar ligt China. Dat land wordt snel machtiger. En China wil zich meer gaan bemoeien met het gebied van de Stille Oceaan. China's buurlanden en de VS worden daar een beetje zenuwachtig van.

►►WAT VIND JIJ: De Amerikanen moeten niet doen alsof zij de 'wereldpolitie' zijn.

VRIJDAG 6 JANUARI 2012

TWEETS VAN DE DAG

Marten Visser zendeling: MIJN SCHOONOUERS VINDEN DAT HIER ZOVEEL VOERTUIGEN ZONDER ACHTERLICHT ZIJN. MAAR DAT HEB JE TOCH NIET NODIG ALS JE VOORUIT KIJKT! #THAILAND

Linda Voortman TK-lid Groen Links: NOU, OP A'DAM CS WORDEN IIG GEEN STAKINGSBREKERS INGEZET ;) #ROTZOOI #SCHOONMAKERS #SCHOONGENOEG

Rick Warren predikant: PLANNED PARENTHOOD'S ANNUAL REPORT: GOVT GAVE THEM \$487.4 MILLION OF YOUR TAX DOLLARS & THEY PERFORMED 329,455 ABORTIONS.

IK&MIJNHUIS

bijdragen? achterop@nd.nl

HOUTEN VOET

In de woonkamer ontdekt onze kleinzoon opeens een met de hand gesneden houten voet. 'Wat is dat nou?', vraagt hij aan zijn vader. 'Dat is de voet van onze oude opa. Die heeft hij heel mooi nagemaakt van hout.' Kleinzoon knikt nadenkend. 'Waar is die opa?', wil hij weten. 'Die is gestorven', is het antwoord. 'Aan het kruis?', vraagt hij. 'Nee, dat niet, maar je kunt ook op een andere manier sterven', legt mijn zoon uit. Het kind pakt de zware houten voet op en sjouwt hem naar mij toe. 'Van opa', zegt hij trots. 'Hij is dood. Maar gelukkig hebben we zijn voet nog.'

RECEPT

REINY DE FIJTER nd.nl BEELD NEDERLANDS DAGBLAD / JOANNE VAN BEUSEKOM

Vorige week nam Jolanda Groenendijk afscheid als auteur van de receptenrubriek die iedere vrijdag op de achterpagina staat. In februari starten we een nieuwe receptenrubriek. In de maand januari vier losse receptenbijdragen.

Met het kookboek *De Zwolse Smaakmakers* wil stichting Present Zwolle laten zien hoe maatschappelijke betrokkenheid in Zwolle vorm krijgt. Stichting Present slaat een brug tussen mensen die iets hebben te bieden en mensen die daarmee geholpen kunnen worden. Het boek bestaat uit recepten van werknemers van Zwolse ondernemers en Zwolse maatschappelijke organisaties die actief zijn voor stichting Present. Ze steunen de stichting financieel maar zetten zich via de projecten van Stichting Present ook daadwerkelijk in. Ze bedachten een recept en tijdens een aantal kooksessies kookten ze voor elkaar. Werknemers van de Rabobank bijvoorbeeld. En van het cateringbedrijf Feest & Culinaire. Iemand van Kadera, een organisatie die zich richt op de aanpak van huiselijk geweld en Leon Verborg en Michael van Zijl van brasserie van Equipe in Zwolle. 'Op deze wijze laten we iets zien van wat er allemaal gebeurt op het maatschappelijke speelveld in Zwolle', schrijft Hans Bakker, direc-

teur van Present Zwolle in het voorwoord. Het zijn overigens niet alleen werknemers van de organisaties die actief zijn voor stichting Present die een gerecht kookten. Ook de 'ontvangers' van de projecten van Present deden mee. Zoals Hawa Sillah die in 2003 uit Sierra Leone naar Nederland vluchtte. Hawa kookt graag samen met haar vriendinnen. Het geeft haar een goed gevoel om samen te zijn en te genieten van lekker eten. Birgul Kartal werkt bij totaalBED, een slaapkamerspecialzaak in Noord-Oost-Midden-Nederland. Het bedrijf heeft vijftien winkels. Birgul nam ook deel aan een van de kooksessies die de basis vormden voor het kookboek en maakte Islim Kebabi, pakketjes van gehakt en aubergines.

INGREDIËNTEN

- 500 gram rundergehakt
- 1 glas olie (om in te bakken)
- 1 ui (gesnipperd)
- 1 à 2 eieren (rauw)
- 4 eetlepels paneermeel
- 1 bosje Turkse peterselie
- 1 bosje verse dille
- 4 lange Turkse paprika's
- 1 theelepel zout
- 1 theelepel zwarte peper
- 1 theelepel kimyon (karwij)
- 1 eetlepel tomatensaus
- 4 lange Turkse aubergines
- 4 cherrytomaten

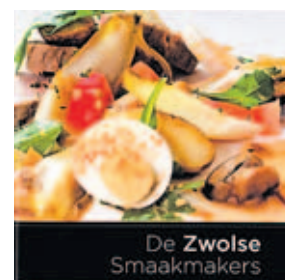
BEREIDING

- Snijd de aubergines in lange repen.
- Bestrooi met zout en laat een half uur liggen.

Islim Kebabi

- Hak de peterselie en dille.
- Was de paprika's, verwijder de zaadlijsten en snijd ze in stukjes.
- Meng het gehakt met ui, paprika, paneermeel, peterselie, dille, zout, peper, kimyon, tomatensaus en ei.
- Kneed het geheel tot een homogene massa. Voeg eventueel water toe.
- Draai niet te grote gehaktballen.
- Bak de gehaktballen kort aan en leg ze even opzij.
- Dep de aubergines droog en rooster de repen in de pan.
- Leg 2 repen aubergine kruiselings op elkaar.
- Plaats een gehaktbal op het kruispunt en vouw dicht.
- Zet bovenop een cherrytomaat en steek er een satéprikker doorheen.
- Gaar de omwikkelde gehaktballen gedurende 20 minuten in de oven op 200 graden.

De Zwolse Smaakmakers. Inspirerende mensen en hun favoriete recepten. STICHTING PRESENT. 124 BLZ., € €14,95.

P.4

JANSONS EN STRAUSS

Een kijkje achter de schermen van het Weense nieuwjaarsconcert

P.8

ZE MOET LEREN VERLIEZEN

Yvonne Keuls wordt tachtig en kreeg daarom een 'Schrijversprentenboek'

CULTUURKORT

REDACTIE BIJLAGEN BEELD ORGELMAKERIJ REIL

Oude viool niet beter dan nieuwe

© PARIJS

Een oude viool klinkt niet per definitie beter dan een nieuwe. Dat stelt een groep wetenschappers van de Universiteit van Parijs. Onder leiding van Claudia Fritz werd aan 21 ervaren violisten gevraagd om in een verduisterde hotelkamer met lasbrillen op zes violen te bespelen. Het betrof twee Stradivariussen, één Guarneri en drie moderne instrumenten. De musici moesten aangeven welke viool het beste klonk, waarbij ze de instrumenten konden beoordelen op zaken als toonkleur en bespeelbaarheid. Ook moesten ze aangeven welke viool ze het eerst en welke het laatst zouden meenemen naar huis. Uit de test bleek dat slechts acht van de 21 violisten de voorkeur aan een oude viool gaven. Zelfs bleek een van de twee violen van Stradivarius als slechtste beoordeeld te zijn. Het experiment is gepubliceerd in de Proceedings van de Amerikaanse Nationale Academie van Wetenschappen.

Kopie oudste orgel bijna klaar

© HEERDE

Een kopie van het oudste orgel van Nederland (uit 1479), gebouwd door orgelmakerij Reil in Heerde, is bijna klaar. Het oorspronkelijke instrument stond tot 1886 in de Nicolaïkerk in Utrecht. Het kwam daarna in het Amsterdamse Rijksmuseum terecht, waaruit de orgelkas met de frontpijpen in 1956 naar de Koorkerk in Middelburg verhuisde. Het binnenwerk werd in een rijksbunker opgeslagen. Daarna is vaak gediscussieerd over de vraag of het instrument gerestaureerd zou moeten worden, maar uiteindelijk durfde niemand dat aan. Enkele jaren geleden werd daarom besloten tot de bouw van een 'studiekopie'. Dit orgel wordt in de komende maanden opgebouwd in het Orgelpark in Amsterdam, waar het op 21 april 2012 officieel in gebruik wordt genomen.

reil.nl

Walen leren talen via website

© LUIK

De Waalse deelregering heeft een 'Marshallplan' opgesteld om de economische situatie in dit Belgische landsdeel te verbeteren. Een van de onderdelen daarvan is het Wallangues-project om de taalvaardigheid van de inwoners te vergroten. Daartoe is een website opgezet, die de inwoners van Wallonië de mogelijkheid biedt Nederlands, Engels, Duits en Frans te leren. Er zijn zowel cursussen voor beginners als voor gevorderden. Door zelfstudie kunnen de cursisten hun luister-, spreek- en schrijfvaardigheden oefenen. Om het initiatief aan de inwoners bekend te maken gaat een 'Wallangues Tour' langs meer dan honderd Waalse gemeenten. Het taalproject kost ongeveer vijf miljoen euro.

wallangues.be

Stadsleven met QR op Wikipedia

© MONMOUTH

De site Wikipedia roept alle inwoners van het stadje Monmouth in Wales op om artikelen te schrijven en foto's te maken en op te sturen. Het gaat daarbij om informatie over gebouwen, kunstwerken, maar ook om de inwoners zelf en andere aspecten van het leven in Monmouth. Via QR-codes op gebouwen en monumenten wordt de informatie toegankelijk gemaakt voor smartphones, waarop dan informatie over het gescande voorwerp te zien zal zijn. Deze informatie komt in 25 talen beschikbaar. De nieuwe site, Monmouthpedia, is een idee van een inwoner van het stadje die een soortgelijk project in een museum heeft gezien. Monmouth telt ongeveer negenduizend inwoners en is een van de oudste steden van Groot-Britannië. en.wikipedia.org/wiki/wikipedia:glam/monmouthpedia

RECENSIE **NON-FICTIE** ROEL SIKKEMA BEELD UIT BESPROKEN BOEK

EEN AANGEHARKT, ZONNIG NEDERLAND

Nederland gezien vanuit een vliegtuig of luchtballon is fascinerend. Dat bewijst ook de populariteit van een programma als 'Nederland van boven'. De bovenkant van Nederland is een boeiend geschenkboek.

links: Zelfs een nogal saai object als een wegkruising kan er van bovenaf fraai uitzien, zoals deze kruising tussen de Keesomstraat en de Laan der Verenigde Naties in Ede. hieronder: Het lijkt op het eerste gezicht een spontaan opgegroeid bos, maar is in werkelijkheid aangelegde natuur: het Hulkesteinse Bos in Flevoland. De kerk in het midden, een jaren vijftig kerk letterlijk omringd door nieuwgebouwde retrohuizen. Stedebouwkundig een mooie oplossing, in werkelijkheid is de kerk aan de eredienst onttrokken, en zijn er woonhuizen in gebouwd. Een van de oude bijgebouwen is nu onderdeel van een tuincentrum. Het gaat om het project Duinbrink in Den Helder.

Karel Tomei is een vermaard luchtfotograaf. Veel van zijn foto's zijn in boekvorm verschenen, met zowel Nederland als andere landen als onderwerp. Toch is er altijd wel ruimte voor een nieuw boek, want zoals Tomei in het woord vooraf schrijft, ons land verandert voortdurend. Er worden gebouwen afgebroken, nieuwe gebouwd. En ook de natuurgebieden veranderen voortdurend van uiterlijk. Opvallend is de ordening van ons land – ook opgemerkt door de makers van 'Nederland van boven' – maar dat is op zich niet nieuw. Nieuw is wel dat de architectuur in Nederland steeds kleurrijker en diverser wordt. In dit boek zijn diverse staaltjes daarvan te zien. We laten hierbij drie van de foto's uit het boek zien. Net als op alle andere foto's van het boek is daarop de ordenende hand van de mens duidelijk zichtbaar, zelfs in er op het eerste gezicht nogal wild uitzien natuurgebieden in Flevoland. Tomei schoot fraaie foto's die Nederland mooi, haast te mooi laten zien. Lelijke bedrijventerreinen die steeds meer snelwegen ontsieren, ontbreken. En op de foto's schijnt ook steeds de zon. De naam van het boek is een beetje merkwaardig. Jaren geleden is bij dezelfde uitgever een boek met deze naam verschenen, daarna nog twee delen met de nummers 2 en 3. Er zou dus nu eigenlijk een 4 op moeten staan, want dit is beslist geen herdruk van het eerste deel. ■

De bovenkant van Nederland/
Holland from the top
KAREL TOMEI. UITG. SCRIPTUM,
SCHIEDAM 2011. 303 BLZ. GEB. € 16,-

redactioneel

ROEL SIKKEMA

Op het moment dat deze regels geschreven worden, giert de wind rond het ND-gebouw. En niet alleen hier natuurlijk. Het hele land leeft mee met de noorderlingen die natte voeten dreigen te krijgen. NOS-Teletekst heeft er een apart item van gemaakt: 'hoogwater', alsof het een nationale ramp of een belangrijk nieuwsfeit als de Arabische Lente betreft.

De weersomstandigheden lijken een uitbeelding van de huidige economische situatie, die met 'tegenwind' kan worden gekarakteriseerd. Zo'n economische tegenwind zijn we niet meer gewend. In de zaterdagse bijlage *Zeven* noemde filosoof Govert Buijs het economisch denken een 'clickfonds'. Elke keer wanneer de economie weer was gegroeid, klikten we ons op die hogere koers vast en vonden we dat we recht op meer hadden. Groei was het devies, en is het meestal nog. Nu is er een einde aan die groei gekomen. Tijdelijk of voor langere tijd, dat is nog in de nevelen van de toekomst gehuld. Als het aan de economen en bankiers ligt, moet die groei wel weer terugkomen, anders raken we een groot deel van onze welvaart kwijt.

Maar is dat een grote ramp, kan het ook anders? Steeds vaker worden juist uit christelijke kring geluiden gehoord die pleiten voor verandering. Voor de 'economie van het genoeg' van Bob Goudswaard bijvoorbeeld. Wil de wereld overleven, dan zullen de rijke landen een stapje terug moeten doen. Ook Buijs liet weten dat we ons moeten instellen op een economie zonder groei. In deze *Gulliver* staat een recensie van het boek *Heerlijk eenvoudig* van Johan ter Beek. Daarin voert hij een pleidooi voor een levensstijl die minder op kwantiteit en meer op kwaliteit is gericht. En dat hoeft helemaal niet karig en kaal te zijn, zo laat hij zien. Hoe absurd sommige uitgaven zijn, illustreert hij met de jaarlijkse defensieuitgaven van de westerse wereld. Het gaat om een bedrag van 1000 miljard euro, waarvan de helft al genoeg zou zijn om de millenniumdoelen, gericht op het terugdringen van onder meer armoede, analfabetisering en ziekten, te bereiken.

Wanneer je daarover nadenkt, ga je je als westerling plaatsvervangend schamen. Wij doen hier al moeilijk over een paar procent economische achteruitgang, terwijl een groot deel van de wereld lijdt onder hongersnood, armoede en slecht onderwijs. En dat, terwijl die problemen financieel oplosbaar zijn. Dat betekent niet dat het eenvoudig is, want je hebt ook te maken met allerlei administratieve en logistieke problemen, met machthebbers die meer op eigen roem en eer uit zijn dan op het welzijn van hun onderdanen. Maar toch...

Vergeleken met de problemen in de derde wereld zijn een paar natte voeten in Groningen en Friesland maar peanuts.

INHOUD

- varia 2

Cultuurkort

Nederland vanuit een vliegtuig

Een aangeharkt landje, gezien door de ogen van Karel Tomeï
- achtergrond 4

Mediaspektakel in driekwartsmaat

Een kijkje achter de schermen bij het wereldberoemde Nieuwjaarsconcert in Wenen
- non-fictie 6

Waar was God in de Eerste Wereldoorlog?

Een bespreking van enkele boeken over deze vreselijke tragedie
- non-fictie 7

Raadsels rond Joop Scheps

Het oorlogsverleden van een christelijke socialist
- achtergrond 8

De dame wordt tachtig, daarom een fraai fotoboek over Yvonne Keuls

De kantlijn

Weg met de oliebol?
- geloof 10

Nooit meer evangeliseren?

Mark de Boer wil leren evangeliseren door het juist niet te doen

Eenvoudig en toch genoeg

Boekenkort
- geloof 11

Snoep of volkorenbrood

Een overzicht van zojuist verschenen kinderbijbels voor alle leeftijdsgroepen
- literatuur 12

Een poëziecanon, kan dat?

Rien van den Berg ziet er zelfs drie!

Lettergrepen

over een cijferlijst van het Mulo-examen in 1954
- literatuur 13

Ziekenhuis als een grote vis

in het Jonasboek van Mark Boog
- films 14

Kopje thee en een gebed

Een verhaal van vriendschap en van een sprankje verlossing

Games

De toekomst bouwen met Anno 2070
- muziek 15

Op muziek gezette melancholie,

dat is de muziek van 'evangelisch agnost' Blaudzun

Cd's
- kunst 16

De Veluwse vondsten van Eduard Zuurdeeg,

nu te zien in het Museum van Oudheden in Leiden

MARCEL S. ZWITSER BEELD MARCEL S. ZWITSER

MEDIASPEKTAKEL IN DRIEKWARTSMAAT

Er zijn van die dingen in het leven waarvan je niet durft te geloven dat ze je ooit te beurt zullen vallen. Voor mij betrof dit de wens het fameuze nieuwjaarsconcert van de Wiener Philharmoniker eens live in de Musikvereinsaal te mogen meemaken. Op zaterdag 13 februari 2011 vond ik echter een enveloppe uit Wenen op de deurmat met daarin een brief waar in stond dat ik tot de gelukkigen behoorde die de Wiener Philharmoniker op 1 januari 2012 in de Musikvereinsaal mochten komen beluisteren.

Degene die zich afvraagt hoe ik het in vredesnaam heb klaargespeeld een kaart voor 's werelds populairste klassieke concert te bemachtigen, meld ik hierbij meteen dat er maar één manier voor is. Gedurende 2 tot en met 23 januari schrijven de Wiener Philharmoniker ('Philharmoniker' betekent 'harmonieliefhebbers' en is dus een meervoudig woord; het is niet de naam van het orkest, maar het betreft de titulatuur van de verzamelde orkestleden) een loterij uit op het internet. Op wienerphilharmoniker.at kun je je opgeven voor één of twee kaarten (meer is niet mogelijk!), waarbij je kunt kiezen uit diverse prijscategorieën. Houd er wel rekening mee dat een kaartje in de beste categorie – 'parterre' recht tegenover het orkest – € 940,- kost. Het kan goedkoper, maar dan zie je veel minder of zelfs helemaal niets. Na intekening is het domweg afwachten of je wordt ingeloot of niet. Ter oriëntatie: voor het nieuwjaarsconcert van 2011 kregen de Wiener Philharmoniker 219.000 (!) verzoeken om kaarten; voor de drie concerten – op 30 en 31 december en op 1 januari – zijn er in totaal ongeveer 2500 kaarten te verloten (de rest is reeds vergeven aan abonneenthouders, sponsors en orkestleden die enkele familieleden blij mogen maken), waarbij er voor de concerten in december meer plaatsen beschikbaar zijn dan voor nieuwjaarsdag. De kans is dus ongeveer een procent. Zelf heb ik vijf jaren achtereenvolgend aan het kortste eind getrokken. De zesde keer had ik geluk...

Concertkaarten die zo onwaarschijnlijk duur zijn, worden je natuurlijk niet toegestuurd, maar die dien je – op vertoon van de je toegezonden brief – af te halen bij het kantoor van de Wiener Philharmoniker aan de Kärntner Ring. Nadat je de kaart hebt ontvangen, wordt je brief geparagrafeerd. Het is dus zaak het kleinood zorgvuldig te bewaren. Ik ben dan ook meteen rechtsomkeert naar mijn hotel gegaan om de kaart in mijn koffer op te bergen. Naar ik heb begrepen, worden alleen de kaarten voor de staanplaatsen achter in de zaal op de dag zelf verhandeld. Maar die kaarten moeten dan wel 330 euro per stuk opbrengen...

opwaardering

Wat ooit begon als een gezellig Weens onderonsje om de *Anschluss* bij nazi-Duitsland een moment te kunnen vergeten, groeide in de loop van de decennia uit tot een mediaspektakel dat alleen kan worden vergeleken met grote sportevenementen als de Olympische Spelen of een WK voetbal. In 1959 zond de Eurovisie het nieuwjaarsconcert voor het eerst gedeeltelijk uit. In de

jaren tachtig voltrok zich de overgang naar het concert zoals we het nu kennen. Het begon allemaal met de jaarlijkse afwisseling in de muzikale leiding. Nadat Lorin Maazel de muzikale leiding van Willy Boskovsky had overgenomen (1980-86) begon de parade van grote dirigenten, te beginnen met Herbert von Karajan (1987), wiens concert door de Wiener Philharmoniker nog altijd als onvergetelijk wordt geroemd, gevolgd door Claudio Abbado (1988, 1991), Carlos Kleiber (1989, 1992), Zubin Metha (1990, 1995, 1998, 2007), Riccardo Muti (1993, 1997, 2000, 2004), Lorin Maazel (1994, 1996, 1999, 2005), Nikolaus Harnoncourt (2001, 2003), Seiji Ozawa (2002), Georges Prêtre (2008, 2010) en Daniel Barenboim (2009).

Voor het concert van 2012 was de chefdirigent van het Koninklijk Concertgebouworkest, Mariss Jansons, opnieuw gevraagd – opnieuw, want hij dirigeerde het nieuwjaarsconcert in 2006 al met groot succes. In 1991 werd voor het eerst het complete concert – ook het kortere deel voor de pauze – op televisie uitgezonden, vanaf 1994 werden de balletbijdragen 'geactualiseerd,' vanaf 2000 werd de uitzending verluchtigd met eerder opgenomen beelden (het betrof toen opnamen van een libelle bij de polka mazur *Die Libelle* van Josef Strauss). De laatste jaren is het vooral extra technisch vernuft dat aan de uitzending is toegevoegd. Dit jaar betrof dit de inzet van een CamCat, een camera die geruisloos (!) over twee gespannen lijnen door de lucht zoeft.

Deze voortdurende opwaardering van het concert leidt tot steeds meer belangstelling uit de wereld. Afgelopen zondag is het nieuwjaarsconcert in 73 landen rechtstreeks of met enkele uren vertraging over de televisie uitgezonden. Ten behoeve van de televisiecommentatoren, maar ook voor de schrijvende pers waren er de voorgaande woensdagmiddag zoals ieder jaar twee persconferenties (een in het Duits en een in het Engels) in het chique Hotel Imperial aan diezelfde Kärntner Ring. Daar trof ik ook Joop van Zijl, die al bijna dertig jaar het commentaar tijdens de NOS-uitzending verzorgt. In de persconferentie namen naast de dirigent dr. Clemens Hellsberg (voorzitter van de Wiener Philharmoniker), Gerald Wirth (dirigent van de Wiener Sängerknaben), Alexander Wrabetz (directeur van de ORF) en Bettina Brinkmann (leidinggevende van de European Broadcasting Union (EBU), die zorg draagt voor de uitzending buiten de Oostenrijkse landgrenzen) zitting aan de tafel.

Het bleek dat Jansons een dringend verzoek had gedaan de wals *Wiener Bürger* van Carl Michael Ziehrer op het programma te mogen zetten.

Aangezien deze wals in 1890 inzet van een heuse walswedstrijd met Johann Strauss jr. in het Rathaus was, leek het Hellsberg – die zich tijdens de persconferentie ontpopte als een groot pleitbezorger voor de status van de Strauss-dynastie in de Europese muziekgeschiedenis en een groot kenner van het repertoire – een geslaagd idee Strauss' bijdrage aan diezelfde wedstrijd, de *Rathaus-Ball-Tänze*, eveneens te programmeren. Daartussenin kwam de polka *Entweder – Oder*. Een ander verzoeknummer van de dirigent was de beroemde *Delirienwalzer* van Josef Strauss, door Jansons als een 'absoloot geniales Meisterwerk' gekwalificeerd. Jansons benadrukte dat na de ervaring van zes jaar geleden de samenstelling van het programma voor hem veel eenvoudiger was, omdat hij veel beter aanvoelde wat de verwachtingen waren. Dat dit jaar voor het eerst muziek van Tsjaikovski te horen was tijdens het Weens nieuwjaarsconcert,

De Wiener Sängerknaben en de Wiener Philharmoniker o.l.v. Mariss Jansons in de *Tritsch-Tratsch* polka.

Midden onder: Mariss Jansons na de *Radetzky-Marsch*

Links: Een kaartje voor het nieuwjaarsconcert 2012.

Hieronder:
Mariss Jansons in gesprek met Joop van Zijl.
Op zoek naar een souvenir...
Mariss Jansons (links) en dr. Clemens Hellsberg tijdens de persconferentie in het Hotel Imperial.

was niet alleen omdat Jansons woonachtig is in Sint-Petersburg en daar decennialang heeft gedoceerd aan het conservatorium. 'Ik wilde dit al veel langer', vertelde Hellsberg mij na afloop van de persconferentie, 'en nu we Jansons weer konden krijgen, nu moest het gewoon.'

veerkracht

In de weken voor ik afreisde naar Wenen had ik alles geprobeerd om toegang tot de repetities voor het concert te krijgen – zonder resultaat. Uit het gesprek met Hellsberg maakte ik echter op dat een deel van de repetities toch voor de pers toegankelijk was. Op de valreep kwam mijn naam nog op een lijstje te staan en zo kwam ik onverwacht toch nog met een paar andere geluksvogels die middag de Musikvereinsaal in om de Wiener Philharmoniker in een nagenoeg lege zaal te horen repeteren.

Het meest opmerkelijke van die middag was te ontdekken hoe snel de klank onder de handen van Jansons veranderde. Klonk Josef Strauss' polka *Feuerfest* aan het begin van de repetitie bijna als een zware klompdans, na een reeks aanwijzingen voor lichtheid en heldere articulatie had het stuk ineens sprankeling en veerkracht. Jansons liet niets aan het toeval over: zelfs het spel met de fluitjes in de *Copenhagener Eisenbahn Dampf Galopp* van de Deense componist Hans Christian Lumbye werd zorgvuldig uitgetoetst, doorgeproefd en afgesproken. Natuurlijk had ik graag alle resterende repetities ook nog meegemaakt, maar de voorzitter van de orkestcommissie schudde met de vriendelijkste glimlach van de wereld van 'nee.'

Wel, Strauss is rond de jaarwisseling ook wel buiten de Musikverein te horen. Er zijn andere Straussconcerten, in restaurants worden cd's met Strausswerken gespeeld (vaak wel in André Rieuachtige versies) en op oudejaarsmiddag werd op het plein bij de Stephansdom zelfs een gratis stoomcursus walsdansen van twee en een half uur gegeven door een Weense dansschool. Ingepakt in dikke jassen, mutsen en handschoenen maakten honderden mensen hun (kennelijk) eerste danspassen op Johann Strauss' *Lagunenwalzer*. Ondanks de waterige kou was het plein voor de kerk een oase vol blije mensen, waarin ook de vele omstanders meebewogen op Strauss' onweerstaanbare muziek. Ondanks dat ze onderhand anderhalve eeuw oud is, heeft deze muziek – ontstaan in een tijd van grote economische malaise in Oostenrijk – duidelijk niets aan kracht ingeboet en kan ze de Weners bij de overgang naar 2012 de eurocrisis even doen vergeten. Bij de feitelijke overgang naar het nieuwe jaar zijn *An der schönen blauen Donau* en de *Radetzky-Marsch* op hetzelfde plein te horen, maar die worden dan nogal overstemd door het knallende vuurwerk en het gejoel op het bijna gevaarlijk volle plein.

warmte

De volgende dag opende het gebouw van de Musikverein om 10.30 uur haar deuren om de

(inclusief staanplaatsen) bijna tweeduizend gelukkigen die in het bezit zijn van een kaart voor het nieuwjaarsconcert binnen te laten. Het verraste me hoe klein de zaal overkomt als die helemaal vol zit. En waar je met je verstand echt niet bij kunt, is hoe onwaarschijnlijk veel mensen meekijken op het moment dat de dirigent om 11.15 uur voor het eerst het podium betreedt. Het orkest klinkt in de zaal anders dan over de televisie. De klank over de televisie (en ook op de geluidsdragers) is het resultaat van het feit dat de microfoons dicht bij de instrumenten staan en de klanken heel direct registreren. In de zaalakoestiek mengen al deze afzonderlijke klanken zich veel meer tot een totaalklank, die wat aan scherpte verliest, maar die een weldadige warmte heeft.

Tot mijn grote vreugde en opluchting werd er gedurende het hele concert aandachtig door het publiek geluisterd. Wat een verschil met de kerstmatinee van het Koninklijk Concertgebouw-orkest van een week eerder. Daar werd zo vaak gehooft dat Haitink tot tweemaal toe blijk gaf van irritatie; geluidstechnici zullen hun handen vol hebben aan knip- en plakwerk om tot een acceptabele registratie te komen. Er waren momenten van zeldzame verstillen, vooral in het 'Panorama' uit Tsjaikovski's ballet *De schone slaapster*. Na een staande ovatie van enkele minuten na de *Radetzky-Marsch* stort het publiek zich op de bloemstukken in de zaal: iedereen wil als souvenir van een onvergetelijk concert een bloem mee naar huis nemen.

Toegegeven, de toegangsprijs voor het nieuwjaarsconcert is exorbitant, maar wat je ervoor krijgt is uniek. Geen orkest ter wereld weet zo goed raad met de Straussmuziek als de Wiener Philharmoniker en de ambiance van een nieuwjaarsconcert is eveneens onvergelijkelijk met alles wat ik tot dusver heb beleefd. Voor wie het allemaal nog eens wil beluisteren – of wil ontdekken wat hij of zij afgelopen zondag heeft gemist: de presentatie van de cd-registratie van het nieuwjaarsconcert staat gepland voor 6 januari, vandaag dus, de dvd- en de blu-rayversie komen later deze maand uit. ■

RECENSIE **NON-FICTIE** HERMAN VEENHOF BEELD AP

WAAR JAHWEH WAS IN WO-I

Verboden gebied
MARY BORDEN. UITG. DE BEZIGE BIJ,
AMSTERDAM 2011. 176 BLZ. € 17,90

Verzet en eendracht. De grote oorlog 1914-1918
ADAM HOCHSCHILD. UITG. MEULENHOF,
AMSTERDAM 2011. 463 BLZ. € 29,95

Post voor mevrouw Bromley
STEFAN BRIJS. UITG. ATLAS, AMSTERDAM
2011. 511 BLZ. € 19,95

Mary Borden (1886-1968) groeide op in Chicago, als telg uit een rijke Amerikaanse familie. Ze ging naar Europa, waar ze zowel in de Eerste als in de Tweede Wereldoorlog veldhospitaal oprichtte, waarin ze zelf ook als verpleegster werkte.

In haar bundel korte verhalen en aantekeningen uit de Eerste Wereldoorlog spreekt vooral de verbijstering waarmee ze in België en Frankrijk aan het front werkt. Achter in het boek zijn een handvol felle gedichten opgenomen, waaronder het priemende 'Waar is Jahweh?' In haar woedend gebed ziet ze hoe God 'een kans mist' om zijn grootheid te laten zien en dit waanzinnige geweld om een paar vierkante meter te stoppen. Het gebeurt niet. Dan maar een zondvloed. 'Mogen uw wateren weer de aarde bedekken en een einde maken aan dit alles – een einde.' Het boek van Borden past bij een uitgave van De Bezige Bij uit 2010, *Het kielzog van de oorlog*, van Ellen La Motte (1873-1961). Ook zij was een Amerikaans verpleegster, uit Louisville, Kentucky, die in 1915 naar Europa kwam en in dienst van Borden werkte. Haar boek werd verboden in haar moederland.

Als je de titel van het boek *Verzet en eendracht. De grote oorlog 1914-1918* op je laat inwerken, verwacht je een standaardwerk over de Eerste Wereldoorlog. Maar dat heeft Adam Hochschild niet geschreven. De auteur woont in New York en wordt dit jaar zeventig. Hij schreef het sublieme *De geest van koning Leopold II en de plundering van Congo*, over de slavernij en de rubberroof van die Belgische koning. Hochschilds boek is wel boeiend in twee aspecten. Hij laat goed zien hoe de geallieerde oorlogspropaganda ook zijn weg vond in de vrije pers van het

Verenigd Koninkrijk en Amerika. Hij geeft een goede doorsnee van de beleving van de oorlog bij de geallieerde legers en burgers, van hoog tot laag. Zo laat hij een Britse onderzoeks-journalist aan het woord, maar ook een toekomstige winnaar van de Nobelprijs voor de Literatuur en een redacteur die een krant op wc-papier uitgaf voor zijn medegevangenen die vanwege hun verzet achter de tralies zaten.

Hochschild schiet tekort als het gaat om de Duitse en Russische kant van de Eerste Wereldoorlog. Hij negeert alle literatuur in die taalgebieden en dat is

jammer, want juist de laatste jaren verscheen er baanbrekend onderzoek dat juist het feilen weergeeft van de militaire operaties aan die Duits-Oostenrijkse kant. De Russische openheid is onder Putin alweer voorbij; ook geschiedschrijvers moeten de natie dienen.

romanvorm

De Eerste Wereldoorlog leidde natuurlijk ook tot romans en gedichten. Bijzonder is *Post voor mevrouw Bromley*, geschreven door de relatief jonge Vlaming Stefan Brijs (42). Hij brak in 2005 door met *De engelenmaker*. Ook dit boek wordt weer flink geprezen. 'Britse epiek in het Nederlands', oordeelde weekblad *Knack*. De lof is terecht. Het boek gaat over twee halfbroers. John Patterson zou in dienst moeten, maar talmt omdat hij geen zin heeft in het front. Hij wendt een succesvol afstuderen voor om de boel te omzeilen. Zijn halfbroer Martin Bromley is nog te jong voor het leger, maar wil graag. Hij mag na een leugen over zijn geboortedatum naar Frankrijk en sneuvelt daar in de loopgraven. Vader Patterson is postbode, maar kan het doodsbericht maar niet bestellen bij de moeder, mevrouw Bromley. Het boek gaat over het hele web van leugens en lafheid die de keerzijde vormt van de fysieke oorlog die alleen maar verwarrend, zinloos, vies en verschrikkelijk is. Het residu voor iedereen, of het nu om lafaards of helden gaat, is schuldgevoel. ■

RECENSIE **NON-FICTIE** PIET H. DE JONG

VERMEEND LEGT HET NOG EENS UIT

Oud-politicus Willem Vermeend maakt zich zorgen. Als internetondernemer ziet hij hoe Nederland op economische ranglijstjes achteruit holt. Hij wil Nederland waarschuwen en richt zich met zijn boodschap vooral op Henk en Ingrid.

Dit oer-Nederlandse stel staat model voor de achterban van de PVV. Als de teloorgang van Nederland voortgaat en de economie niet wordt hervormd zijn de kinderen van Henk en Ingrid de dupe.

Vermeend wil met zijn boek, eigenlijk een vlammend betoog, die mensen de ogen openen. Sterker nog, zijn doel is het 'populistische geschreeuw te ontmaskeren'. Hij wil een politiek en maatschappelijk debat op basis van feiten. Wel erkent hij dat in de politiek ook emoties een niet weg te poetsen factor zijn. Zijn boek heeft een beetje weg van een omgevallen boekenkast. Zijn vlot geschreven betoog wordt op vele bladzijden onderbouwd met 'boxen', waarin statistische gegevens het verhaal moeten ondersteunen.

Vermeend roept de gevestigde middenpartijen op moed te tonen en de dringend noodzakelijke hervormingen in de woning- en huurmarkt en op de arbeidsmarkt niet langer uit te stellen. Als ondernemer ziet Vermeend dat Nederland internationaal imago-schade oploopt. Dat komt door de anti-Europese opstelling van de populist en de naar binnen gerichtheid van deze bevolkingsgroep. Als gevolg daarvan kunnen moderne vakmensen, die internationaal georiënteerd zijn, Nederland links laten liggen, terwijl ons land ze dringend

nodig heeft. 'Henk en Ingrid beseffen het nog niet, maar als Geert Wilders het voor het zeggen krijgt, zullen ze het zeker in hun portemonnee gaan merken.' Vermeend beseft dat zijn boodschap lastig is over te brengen bij mensen die zich vooral laten leiden door gevoelens. Toch is hij optimistisch en ervan overtuigd dat 'uitleggen en nog eens uitleggen', natuurlijk met gebruik van 'social media' en een vleug humor, uiteindelijk zal werken. ■

RECENSIE **NON-FICTIE** PIET H. DE JONG

VREEMD VRIJGEMAAKT VERLEDEN

In het vroege voorjaar van 2009 was er even een Jongelinghausse waar te nemen. Op 31 maart van dat jaar was het honderd jaar geleden dat Pieter Jongeling het levenslicht zag.

Op 1 april was er een uitverkocht congres over de betekenis van dit multi-talent: journalist, politicus en kinderboekenschrijver. Op de congresdag in Kampen presenteerde journalist Herman Veenhof zijn Jongelingbiografie: *Zonder twijfel*.

Het onlangs verschenen boekje over Jongeling bevat de lezingen van dat congres. Gelukkig bevat de bundel meer en dat maakt de nogal prijzige uitgave een stuk aantrekkelijker. Zo is er een dvd bijgesloten, waarin de hoofdpersoon door anderen wordt beschreven afgewisseld met oude zwart-wit beelden van een vroeg tv-portret van Jongeling, gemaakt door Roelof Kiers. De redacteurs werpen de vraag op of de gereformeerde nazaten van het vrijgemaakte boegbeeld, na een kwart

eeuw, nog verwantschap voelen met Jongeling, of dat bij hen een gevoel van vervreemding overheerst. Het is een terechte vraag. Duidelijk is dat Jongeling na 25 jaar geschiedenis is geworden. En dan wordt het tijd om een balans op te maken, ook al is dat een voorlopige.

Vervreemding is er zeker als biograaf Herman Veenhof in een fraai artikel dieper ingaat op Jongelings visie op de veranderende gereformeerde zede in de jaren vijftig en zestig.

In een al even fraai, en zeer persoonlijk getint, essay behandelt de Rotterdamse historicus Jaap Schaeffer de vraag naar de omgang met dit recente vrijgemaakte verleden. Zijn conclusie is ook een oproep aan predikanten en theologen: 'een kerkgemeenschap die 'Bijbelgetrouw' wil zijn moet, ter wille van de eigen geloofwaardigheid tegenover zichzelf en anderen, een open en eerlijke confrontatie met het eigen kerkelijk verleden aangaan en het gesprek daarmee onderhouden.' ■

Verwarring in het land van Henk & Ingrid. Doe eens normaal man!
WILLEM VERMEEND. UITG. EINSTEIN
BOOKS, DEN HAAG 2011. 144 BLZ. € 9,95

Pieter Jongeling. Boegbeeld van de vrijgemaakte wereld
GEORGE HARINCK EN EWOUT KLEI (RED.)
UITG. VUURBAAK, BARNEVELD 2011
(ADCHARTASREEKS NR. 17). 128 BLZ.
MET DVD. € 22,75

RECENSIE **NON-FICTIE** PETER BERGWERFF BEELD NEDERLANDS DAGBLAD / JACO KLAMER

RAADSELS ROND JOOP SCHEPS

Onder het oog van de Duitse bezetter schreef hij tientallen verzetsbrochures, de meeste onder eigen naam. In een totaaloplage van naar schatting 130.000 exemplaren circuleerden ze in het land. En dan hield hij ook nog eens zo'n 1200 toespraken waarin hij de Duitsers niet minder fundamenteel geselde.

De meeste van die toespraken in kleine kring weliswaar, maar al met al bereikte hij er in vier jaar oorlogstijd zo'n 25.000 mensen mee. En toch lieten de Duitsers de christensocialist en het latere PvdA-kamerlid Johannes Hermanus Scheps vrijwel ongemoeid. Geen wonder dat sommigen doorgestoken kaart veronderstelden. Ten onrechte.

De raadsels rond Joop Scheps intrigeerden zijn neef Niek Scheps mateloos. Niet in de laatste plaats omdat hij zich vergaand herkende in de compromisloze levenshouding van zijn oom, maar ook in diens onvermogen het 'voor honderd procent consequent zijn' voor honderd procent vol te houden. De neef herkende zich óók in de dilemma's van zijn oom.

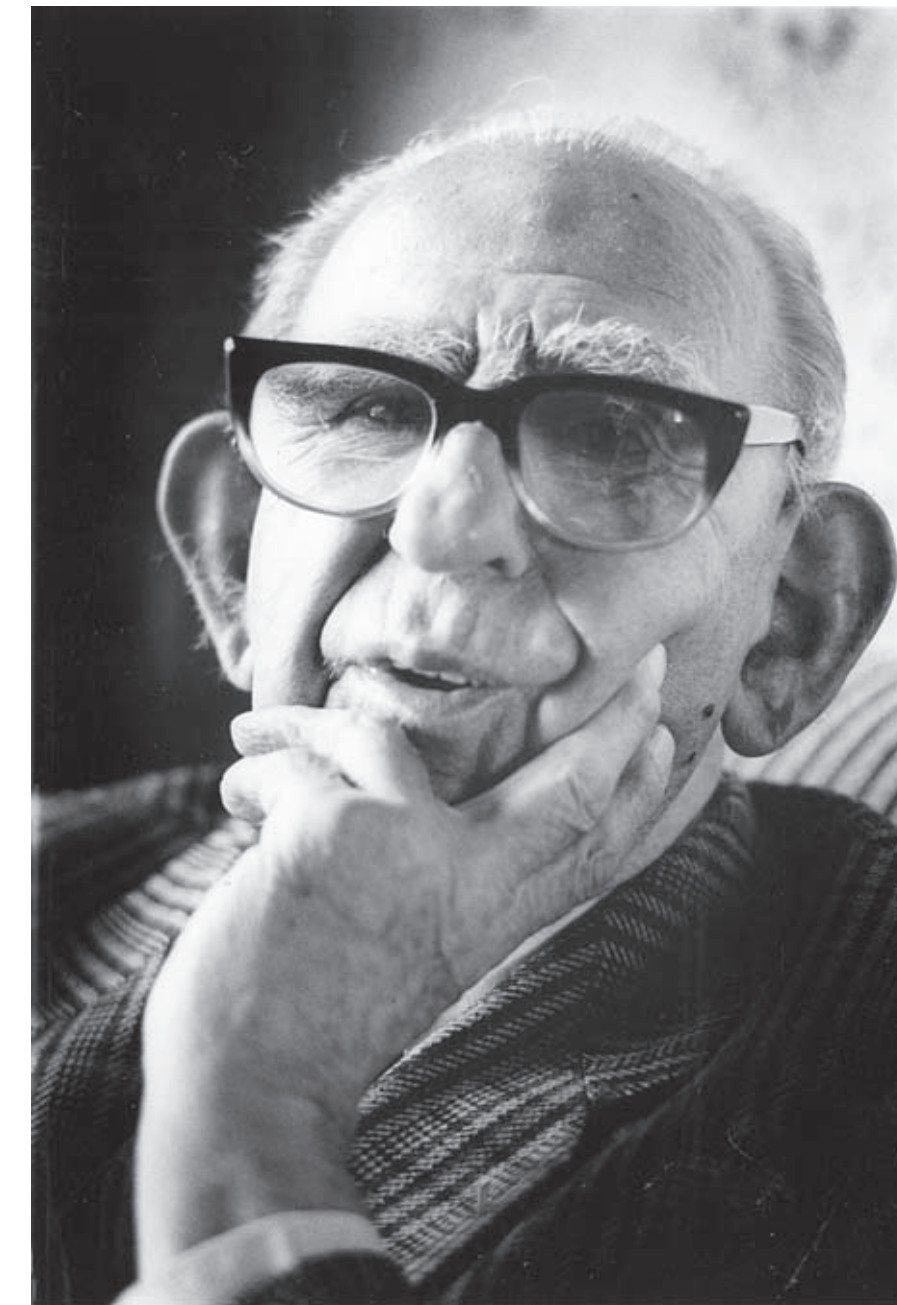
Toen hij besloot tot een promotiestudie naar het verzet van Scheps gedurende de oorlogsjaren begon hij dus in zekere zin ook een zoektocht naar zichzelf. Niek, die bekendheid verwierf als kerkjournalist en redacteur/uitgever van het blad *Kerknieuws* (in de volksmond: 'Kerknieuws van Scheps'), had zijn dissertatie praktisch voltooid, toen hij op 23 juli 2008 in een Nijmeegse supermarkt overleed. Zijn beide dochters en zijn vriendin Rita van der Velden besloten in overleg met Nieks promotor prof. dr. Jac Bosmans de studie na zijn overlijden uit te geven. De archaïsche titel, *Weersta vanaf het begin maar slechts met het geesteszwaard*, geeft exact aan wat Joop Scheps dreef: geen geweld, geen chicanes, geen 'praktische oplossingen', maar alleen het vrije woord moet het doen. Zo trad hij de Duitse bezetter vier jaar lang onverschrokken tegemoet.

waarden boven mensenlevens

Joop Scheps zag het verzet tegen de bezetter als een geestelijke strijd tegen de verderfelijke ideologie van het nationaalsocialisme. Want, zo meende hij, wat als je de oorlog wint, maar de dictatuur niet in zijn geestelijke wortels wordt aangepakt? 'Als het nationaal-socialisme en fascisme alleen met de wapens zouden kunnen worden verslagen en de verderfelijke geest van deze principes niet geestelijk zou kunnen worden vernietigd, zou de militaire overwinning waardeeloos zijn.'

Ten diepste gaf Scheps' denken blijk van een utopisch, soms ook gevaarlijk, optimisme. De strijd moest open en eerlijk gestreden worden. Liegen mocht niet en 'dus' ook niet tegenover de bezetter. 'Dus' ook geen brochures dan onder eigen naam en geen vervalste persoonsbewijzen. Dit consequentisme kon gevaarlijke trekken krijgen. Bijvoorbeeld door de wijze waarop hij het optreden laakte van burgemeesters en wethouders die onder de Duitsers aanbleven met als motief dat zij daardoor kostbare mensenlevens konden redden. 'In diepste zin gaat het niet om het behoud van kostbare mensenlevens. Het gaat om de eeuwige waarden, het gaat om hetgeen boven het vereindigde mensen-bestaan uitgaat. Eeuwige waarden kunnen niet sjacherend in de weegschaal van ons verstandelijk utilisme worden geworpen.'

Dat was de utopische theorie. In de praktijk was ook Scheps' leven soms sterker dan de leer. Op enig moment liet hij zich toch door het verzet overhalen een vals persoonsbewijs te accepteren, omdat hij daardoor de kans op arrestatie en gevaar voor zijn medeverzetstrijders verkleinde. Maar hij worstelde er in geweten mee en wierp het vervalste persoonsbewijs toch weer weg. Ironisch genoeg leidde juist zijn tweede 'toegeven' aan de druk opnieuw een vervalsing aan te

schaffen tot zijn arrestatie. Om dat vervalste persoonsbewijs werd hij veroordeeld tot een verblijf in kamp Amersfoort (zelfs daar organiseerde hij overigens nog toespraken tot zijn medegevangenen!).

onbereikbaar ideaal

Niek Scheps' beoogde proefschrift is – zoals de meeste historische dissertaties – primair beschrijvend. Door de brede citaten uit de brochures van zijn oom krijgt het hier en daar wel iets traags en taais. Scheps probeert uiteraard ook de vraag te beantwoorden waarom de Duitsers zijn oom feitelijk lieten lopen. Hij komt tot de hypothese dat de Duitsers voornamelijk geen energie wilden verspillen aan mensen die zich weliswaar tegen hen verzetten, maar niet opriepen tot gewapend verzet. K. Schilder behoorde tot hen en dus ook

Joop Scheps. Met dit soort mensen zou volgens een instructie van Hitler later, als de oorlog gewonnen zou zijn, wel afgerekend kunnen worden.

Het is een aannemelijke hypothese, maar het zou overtuigender geweest zijn wanneer Scheps haar nader had kunnen onderbouwen. Bijvoorbeeld door onderzoek in nazi-archieven naar eventuele schriftelijk vastgelegde instructies ten aanzien van zijn oom.

Dat neemt niet weg dat de lezer van zijn boek een boeiend inzicht krijgt in de opstelling van een man die consequent wilde zijn tot het uiterste (en daarin ook iets representeerde van een mentaliteit die in de gereformeerde kring waaruit hij afkomstig was, breder werd aangetroffen), maar regelmatig moest concluderen dat deze door hem nagestreefde 'reinheid' hier op een gebroken aarde onbereikbaar is. ■

Weersta vanaf het begin maar slechts met het geesteszwaard. Het verzetswerk van J.H. Scheps 1940-1945
NIEK SCHEPS. UITG. AKSANT, AMSTERDAM
2011. 378 BLZ. € 35,-

RECENSIE **LITERATUUR** RIEN VAN DEN BERG BEELD UIT BESPROKEN BOEK

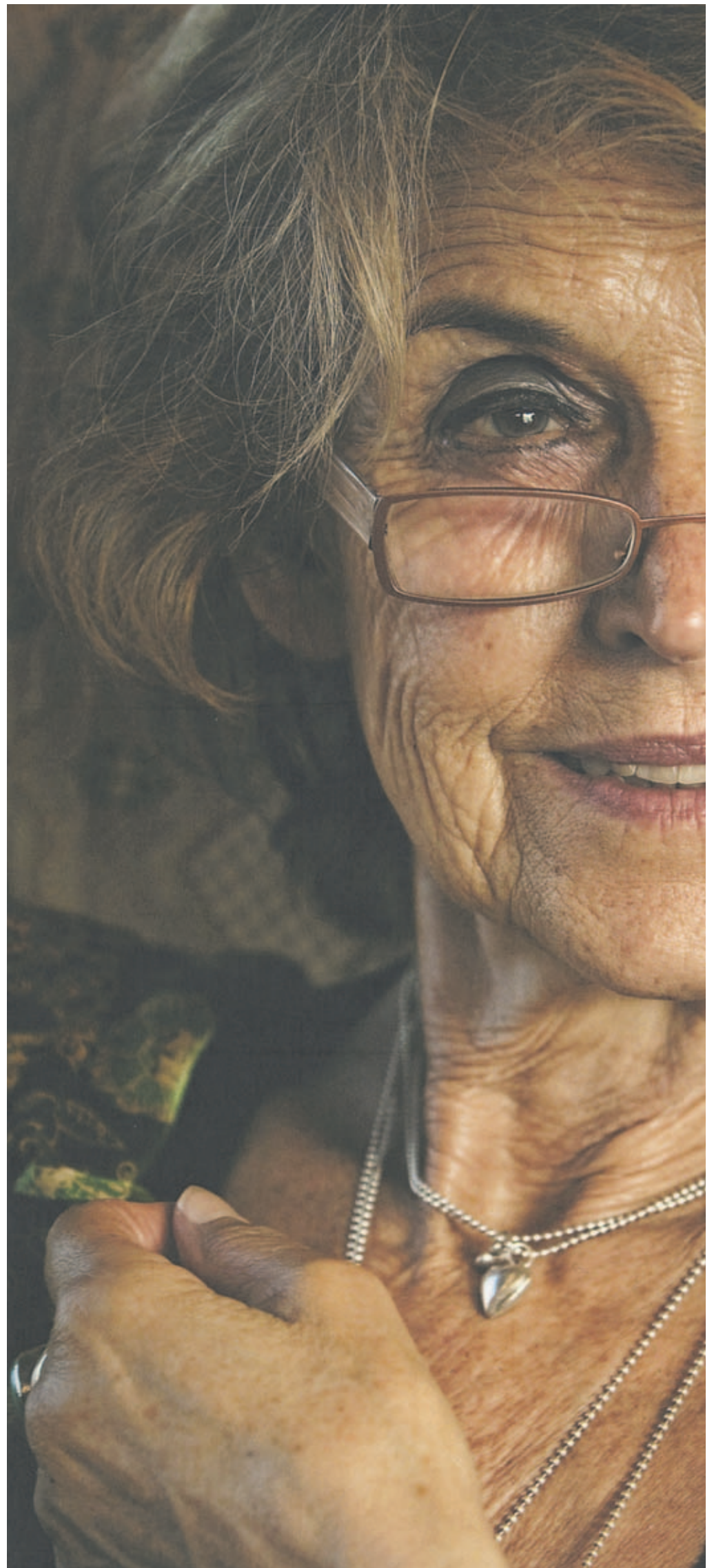
Yvonne Keuls schreef ooit geroemde televisiebewerkingen van klassieke romans uit de Nederlandse literatuur. Ze ging er les over geven op scholen, ontdekte de kloof tussen literatuur en werkelijkheid – en vulde die, onder meer met *De moeder van David S.* en *Het verrotte leven van Floortje Bloem*.

Yvonne Keuls is tachtig jaar geworden. Een mooie aanleiding voor een prachtig gemaakt en goed geschreven *Schrijversprentenboek* – een soort voorschot op een biografie, met veel foto's en een paar essays over het leven en werk van de schrijver die centraal staat. De reeks – hij loopt al sinds 1958 – telt inmiddels enkele tientallen boeken.

Yvonne (dan nog) Bamberg (1931) komt nog voor de oorlog vanuit Indonesië naar Nederland. Ze is dan zeven. Hoewel ze officieel Yvonne heet, blijft haar moeder haar altijd Anqin noemen, 'wind'. De biografische gegevens uit de jonge jaren zijn schokkend. In de oorlog loopt haar vader groot risico, omdat hij Joods is. Maar hij krijgt tbc, hij wordt zieker en zieker en besluit vlak voor het invallen van de hongerwinter dat hij zijn gezin te zeer tot last is. Met een overdosis slaappillen beneemt hij zichzelf het leven. Yvonne is dan twaalf. 'Gemis?', zegt Keuls later tegen Arjan Visser van *Trouw*: 'Nee, helemaal niet. Geen verdriet, geen gemis.' 'We zagen hem voor onze ogen afsterven, we konden niets voor hem doen. Hij was Jood, hij kon zich nergens laten behandelen. Bovendien was er geen eten. Het weinige dat we hadden, spaarde mijn moeder voor hem op. Om aan te sterken.' Maar vader Bamberg was wiskundige. 'Hij bleef een mathematisch denkend mens. Hij bedacht dat hij de winter toch niet door zou komen en dat het dus geen zin had langer te blijven leven.' Yvonne had op dat moment ook al tbc, en hij vreesde dat hij de anderen zou aansteken. 'Nee, niemand wist ervan en niemand was erbij. Hij wilde ons niet met zijn beslissing belasten. In een korte, heldere brief aan mijn moeder en mijn broer heeft hij afscheid genomen en alles uitgelegd. Ik heb die brief nooit gelezen. Ik begreep het wel. Ja echt, ik begreep het.' Zoals haar vader getroffen werd omdat hij op het verkeerde moment nu eenmaal Joods was, zo werd zijn dochter getroffen doordat ze in de verkeerde tijd nu eenmaal vrouw was. Ze had acteertalent, maar de toneelschool was naar het oordeel van haar moeder niets voor een meisje. Ze ging naar de kweekschool, voltooide die en werd juf voor een klas vol naoorlogse babyboomkinderen. Vijftig stuks. Hoe houd je die onder de duim? Nou, door de stof in cadeauverpakking te presenteren. Door liedjes en toneelstukjes te maken van de lesstof. De topografie van de provincie Groningen werd tot een liedje verwerkt, de jaartallen uit de Vaderlandse Geschiedenis ook, met de bijbehorende rollenspelletjes. 'Op een dag

Yvonne Keuls. Gedragen op de wind (schrijversprentenboek)
AAD MEINDERTS, MONICA SOETING,
JAN PAUL BRESSER, JANET LUIS, EDY
SERIESE EN ARJAN VISSER. UITG.
AMBO/ANTHOS (I.S.M. LETTERKUNDIG
MUSEUM), AMSTERDAM/DEN HAAG
2011. 144 BLZ. € 14,95

DE KANTLIJN

GERT VAN DE WEGE

Weg met de oliebol?

Het is een eigenaardige ervaring om op oudejaarsdag in de trein te zitten en te horen omroepen dat er na acht uur 's avonds geen treinen meer rijden. Ook het busvervoer schijnt dan stil te liggen. De publieke diensten trekken er even de stekker uit: een streep onder het feit dat er een eindpunt bereikt is. Pas met nieuwjaarsdag krabbelen we weer uit de put.

Het zou interessant zijn om na te gaan hoe christenen oud en nieuw beleven. In feite hebben zij op 31 december hun oudejaarsdag al achter de rug. De laatste zondag van het kerkelijk jaar valt immers eind november. Met de eerste adventszondag begint de nieuwe jaarkring. Oudejaarsdag is een dag als andere; op nieuwjaarsdag staat Jezus' besnijdenis centraal. Natuurlijk, mensen die 'nergens aan doen' hebben ook behoefte aan een ritme in het jaar, aan momenten van afsluiting en begin. Laat hun die dagen maar, zouden christenen kunnen denken, wij viëren onze eigen feesten wel. Het protestantisme heeft in de vorige eeuw toch niet voor niets zijn liturgisch bewustzijn opgekalefaterd?

Eind november stond er in deze krant een stuk van dominee L.E. Leeftink, gereformerd-vrijgemaakt predikant te Assen. Hij voelt er niet voor om de doden te noemen op de laatste zondag van het kerkelijk jaar – zoals liturgisch bewuste medekerkleden wensen – maar wil dat gewoon blijven doen op 31 december, in de oudejaarsdienst. Zijn argument: we leven als christenen niet bij het kerkelijk jaar, maar bij de christelijke jaartelling. Dat is in haar algemeenheid nogal een krasse bewering, maar zijn punt is duidelijk: op 31 december voelen we nu eenmaal dat het jaar ten einde is en het is niet goed om het geloof van die ervaring los te koppelen.

Is het kerkelijk jaar dan inderdaad een kunstmatige constructie is (zoals Leeftink stelt)? Of zijn christenen te sterk verworteld in het natuurlijke leven, of in de samenleving waarvan ze deel uitmaken? En mag het kerkelijk jaar dan wél los komen te staan van de ervaringen van het dagelijks leven? Het ontbreekt me aan wijsheid en ruimte om op deze vragen in te gaan. Ik stel slechts een gedachte-experiment voor. We verbeelden ons Nederland als een geheel christelijke samenleving. Elke Nederlander is een trouwe zoon of dochter van de Kerk. Ook de overheid neemt haar christelijke roeping serieus, conform artikel 36 NGB. Er komt een commissie van wijze mannen die de overheid voorlicht over mogelijk beleid rond de viering van oud en nieuw. Drie mogelijkheden worden opgesomd:

Weg met de oliebol. Ceremonieel op 31 december wordt verboden en de nieuwjaarsreceptie wordt als een heidens relict strafbaar gesteld.

De liturgische rimram gaat overboord. Speciale zondagen worden afgeschaft, inclusief Kerst, Pasen en Pinksteren. Bid- en dankdagen worden in ere hersteld en de diensten met oud en nieuw moeten blijven.

We blijven laveren tussen tussen het kerkelijk jaar enerzijds en de jaren onzes Heeren anderzijds.

U, lezer, regeert dit Nederland. Spaart u de kool en de geit?

'IK MOET GAAN LEREN VERLIEZEN'

zijn we zomaar begonnen met wat men nu een musical noemt', schreef Keuls later. Niet Keuls maar het hoofd der school kreeg de credits voor de geslaagde uitvoering. Toen ze trouwde met zakenman Rob Keuls, in 1954, werd ze ontslagen. Vrouwelijke ambtenaren kregen in die tijd ontslag als ze trouwden. Dat zou in 1957 veranderen, maar toen had Yvonne Keuls inmiddels twee dochters. De geboorte van de eerste dochter was Keuls overigens opnieuw op een ontslag komen te staan. Nadat ze van school weg moest, had ze een nieuw baantje gevonden bij een verzekeringsmaatschappij, als rekenaar. Maar, zo schrijft Monica Soeting in het *Schrijversprentenboek*: 'Zwangere vrouwen werden op de rekenafdeling niet getolereerd. Keuls stond van de ene op de andere dag zonder getuigenschrift op straat. Tot overmaat van ramp duldde ook de hospita van het echtpaar Keuls geen zwangere huurders. Rob en Yvonne Keuls trokken bij Yvonne's moeder in. Het vooruitzicht is dan, schrijft Soeting, uitermate ongunstig. 'Je kunt je er de jarenvijftigbeelden bij denken: Keuls in een zomerjurk met bollende rok, een zware kinderwagen met twee kinderen voor zich uit duwend. Het is een bedrieglijk vrolijk beeld. Keuls had geen baan, weinig geld en geen uitzicht op verdere ontwikkeling. Als ze de dingen op hun beloop had gelaten in de verwachting dat een betere baan voor haar man ook voor haar en de kinderen een betere toekomst zou opleveren, zou ze niet de enige vrouw zijn geweest die zo dacht.' Keuls zelf ervoer haar leven echter als onaf. Ze liep 'als een motor gekoppeld als een kinderwagen'. Ze besloot te gaan schrijven.

NCRV

Het was de drama-afdeling van de NCRV waar ze uiteindelijk haar kans kreeg. Ze mocht *De boeken der kleine zielen* van Louis Couperus bewerken voor een televisieserie. Het werd het begin van een hele reeks grote literaire werken die ze bewerkte voor televisie. Keuls vroeg zich af of het wel mócht, zo'n literair monument verknippen tot tien tv-afleveringen. Maar de respons was goed, en Keuls kreeg nieuwe opdrachten. *De koperen tuin*, van Simon Vestdijk, *Klaaglied om Agnes* van Marnix Gijsen. De reactie van Wim Hazeu op die laatste bewerking is bewaard gebleven. Hazeu, de latere biograaf van Gerrit Achterberg, J.J. Slauerhoff, M.C. Escher, Simon Vestdijk en (in bewerking) Marten Toonder, was in die tijd hoofd van de afdeling drama bij de NCRV. Hij bekendt maar eerlijk dat hij

zijn twijfels had bij het project. 'Na herlezing van het boek – en de molen was al in werking getreden, met de afspraak met Marnix Gijsen – zag ik de dramaturgische problemen opdoemen. Er blijft in het boek te veel impliciet, er zou veel 'ingevuld' moeten worden.' Maar het resultaat stemde Hazeu goed. 'Alles wat *Klaaglied om Agnes* belangrijk maakt, heb ik erin teruggevonden. Ik vind het de meest maximale bewerking die mogelijk was. Ik ben er erg gelukkig mee.' Begin jaren zeventig ging Keuls terug naar school, om er lezingen te geven ditmaal, over Couperus en Vestdijk. Maar de scholieren die ze ontmoetten waren volstrekt anders dan ze zich had voorgesteld. Keuls: 'Ze waren afwezig, leefden op privé-eilandjes te midden van eigen zorgjes waar ze soms mee op de proppen kwamen. In plaats van een lezing over de Nederlandse literatuur te houden had ik gesprekken met die kinderen over hun leven en toen kwam er een heleboel boven tafel.' Keuls gaf leerlingen haar telefoonnummer en nodigde hen uit bij haar thuis te komen als ze in moeilijkheden zaten. Soeting, met gevoel voor understatement: 'Naar wat er vervolgens precies gebeurde, kunnen we alleen maar raden.' Keuls schrijft er zelf het volgende over: 'Er kwamen er steeds meer bij me thuis en ten slotte liep de hele boel uit de hand.' Keuls gaf haar schrijverij eraan, en richtte in 1973 het jongerenopvangcentrum JOS op, dat een jaar later alweer ter ziele ging. In de jaren daarna werd de schrijfster Yvonne Keuls geboren die we nu kennen: auteur van maatschappelijk betrokken verhalen, vooral over de leefwereld van jongeren. Vooral *Het verrotte leven van Floortje Bloem* (1982), over het leven van een heroïnehoortje, maakte veel los. Keuls was te gast op televisie bij Sonja Barend, de brieven stroomden bij haar binnen, mensen gaven spontaan geld voor het opzetten van hulpverlening en een boze dokter, directeur van de GG&GD in Rotterdam, vond dat Keuls zich te veel met zijn zaken bemoeide. Soeting: 'Een minister beloofde hulp, maar liet het afweten. Keuls besloot voor een tweede keer te stoppen met schrijven.' Twee jaar daarna kreeg ze echter een brief van een heroïneverslaafde jongen, ook hij prostitueerde zichzelf. De jongen hield aan, mobiliseerde lotgenoten en zij vertelden Keuls hoe ze seksueel contact hadden met de kinderrechtster die verantwoordelijk was voor hun welzijn. Zij op hun beurt chanteerden de rechter die hen juist moest beschermen. Keuls werd nog sterker tegengewerkt dan de eerste keer, maar in 1985 verscheen *Annie Berber en het verdriet van een tedere crimineel*.

Wie leest dat ze er daarna persoonlijk opnieuw diep doorheen ging – bijgestaan door de bekende psychiater Huib Drion ditmaal – zal zich verbazen over het feit dat in dit *Schrijversprentenboek* een foto is meegenomen van Keuls die poseert voor het tuinhokje van 'haar huidige woning', compleet met straatnaam.

tien geboden

Terecht heeft de redactie van dit *Schrijversprentenboek* ook het interview opgenomen dat Arjan Visser met haar hield voor het dagblad *Trouw*, in zijn reeks De tien geboden. Keuls laat zich in dit verhaal uit over haar geloof – en verloochent haar felheid en bewegoetheid niet. 'Natúúrlijk ben ik een religieus mens, maar ik ben niet iemand die zich aan een of ander Godsbeeld ophangt, of iemand die bij een bepaald kerkgenootschap wil horen. Er moet een grote Bedenker zijn – zo ver wil ik nog wel gaan. Dat vind ik ook een prettig gevoel: als ik mezelf niet heb bedacht, moet een ander dat gedaan hebben.' In huize Keuls hangt het bordje dat ooit van moeder Bamberg was, met de tekst Marcus 5 vers 36 erop (het is jammer dat de redactie heeft verzuimd dit foutje van Visser even recht te zetten, hij heeft het abusievelijk over vers 26): 'Vrees niet, geloof alleenlijk.' Over de vloeken in haar boeken maakt ze een helder onderscheid: zij vloekt niet. Dat zal ze nooit doen. Maar haar personages doen dat wel. 'Dat keur ik niet goed, maar ik keur het ook niet af; het hoort bij die personages.' Waar ze vilein aan toevoegt: als je hun gevloek wilt veranderen, zul je hun omstandigheden moeten veranderen. Met andere woorden: zeur niet over die vloeken, maar steek je handen uit de mouwen. En vervolgens steekt ze een felle en ongenueanceerde tirade af tegen de ChristenUnie. Principes mag je er best op na houden, maar als die leiden tot achterstelling van de mensen waarvoor Keuls het wil opnemen, ben je bij haar aan het verkeerde adres. 'Mijn gezonde enthousiasme wil weleens uit de bocht vliegen, waardoor het een welhaast ADHD-achtig karakter krijgt. Ik neem geen genoegen met halfbakken dingen. Hoge cijfers, grote ambities. Altijd de beste willen zijn.' En dan vervolgt de inmiddels bejaarde dame: 'Wat dat betreft breken er voor mij lastige tijden aan. Ik moet gaan leren verliezen. Gelukkig gaat alles geleidelijk – ik ben er ook niet bang voor. Ik heb mij tot nu toe in iedere nieuwe situatie kunnen handhaven. Wat er ook gebeurt, ik zal mijn draai wel vinden.' ■

RECENSIE **GELOOF** HENK MESSELINK BEELD NEDERLANDS DAGBLAD

HEERLIJK: NOOIT MEER EVANGELISEREN

'Niet lang geleden kreeg ik een mailtje van collega Ruud met het volgende verhaal. Als schoolleider van de Grote Opdracht School (GOS) had ik per cursusjaar een moment om de groep met enquêtes de straat op te sturen. Daar konden ze punten mee halen. Er was wel een regel die ik ze meegaf: verboden te evangeliseren! Als ik dat zag gebeuren dan was het meteen einde oefening en geen punten voor die dag. Resultaat: mensen kwamen echt in contact met de respondenten.'

Nooit meer evangeliseren
MARK DE BOER. UITG. ARK MEDIA,
AMSTERDAM 2011. 152 BLZ. € 14,95

Een citaat uit het boek *Nooit meer evangeliseren*, van Mark de Boer. Het geeft heel kernachtig aan waar het in dit boek om gaat: evangeliseren door het juist niet te doen. Natuurlijk zit daar een stuk ironie in en dekt de titel van het boek ook niet de hele lading. De Boer heeft er ook oog voor dat het heel goed kan zijn om heel direct vanuit de Bijbel de boodschap van het evangelie te brengen. Het is dus geen alles-oplossende formule. Wat bedoelt de schrijver dan wel? In het Engels: *the medium is the message*. Ofwel: je bent als christen niet zozeer de drager van de boodschap, maar de boodschap zelf. Zoals Paulus ons geen postbodes maar brieven van Christus noemt. De Boer zegt het ook zo: wij zijn getuigen, geen advocaten (laat dat maar aan de Heilige Geest over!). Wij mogen onszelf zijn als christen, ook met onze zwakke en kwetsbare kanten; ook met onze 'ik weet het niet'-antwoorden. Dat maakt het geheel veel meer ontspannen. Ik mag het evangelie uitstralen in mijn leven en hoeft niet voortdurend te preken.

religieuze pretpakketten

Hoe komt De Boer bij deze benadering? Allereerst geeft hij een korte schets van onze tijd. Er is binnen enkele tientallen jaren zoveel veranderd! Levensbeschouwing speelt nog maar een kleine rol in onze samenleving. De kerk is haast verdwenen en er is nauwelijks iets voor in de plaats gekomen. Veel mensen denken niet diep na over de zin van het leven. Anderen pikken overal iets vandaan en shoppen zo hun eigen 'geloof' bij

elkaar. Religieuze pretpakketten, noemt De Boer dat. In elk geval laten mensen zich niets meer gezeggen. En tussen al die moderne mensen leven die ouderwetse christenen. Hoe reageren zij hierop? Je kunt allerlei houdingen aannemen: bevriezen, vechten, vluchten of verliezen. Dat werkt allemaal niet. Je kunt ook een kameleon worden, maar dan eentje die rood is, als de omgeving groen is en groen, als de omgeving rood is. Dat is de weg die De Boer wijst: christenen, die midden in de samenleving staan, tastbaar en zichtbaar anders dan de omgeving. Het goede nieuws van God is maar niet een groot verhaal (dat ook!) maar ook een manier van leven, een leven vol liefde, zorg en gerechtigheid. Gods volk zelf is het levende getuigenis van Gods macht en kracht, liefde en zorg. Evangelisatie is dus verweven met heel je leven.

Maar dat betekent wel dat christenen betrouwbare, eerlijke mensen dienen te zijn, die ook open zijn over hun eigen zwakheden. Op die manier kun je echt verbinding maken met de mensen om je heen, in een uitnodigende, open houding. Zo krijgen mensen om je heen de gelegenheid hun wereldbeeld bij te stellen zodat het bestaan van God en de redding door Jezus steeds aannemelijker worden. Het gaat erom verbanden te stichten, gemeenschappen aan te gaan, 'belonging before believing'. In die gemeenschap is liefde, aanvaarding, genade dus. In die gemeenschap kun je laten merken dat het opgeven van je autonomie en het

zeggen 'Jezus is Heer' voor jezelf net zo moeilijk is als voor de ander. Relatie is dus het sleutelwoord. En dan een eerlijke relatie, zonder verborgen agenda's. Laat vriendschap vooral vriendschap zijn en blijven. Wees maar gewoon aardig en vriendelijk, zonder bijbedoelingen. Daar staat of valt alles mee.

nodig in verlegenheid

Ik heb geprobeerd zo de inhoud van dit boek samen te vatten. Ik ben er heel enthousiast over. Het werkt inderdaad ontspannend en tegelijk stimulerend. Dit is echt een boek 'op tijd', een boek dat we als gelovigen vandaag nodig hebben, juist in onze verlegenheid. Het lijkt in onze tijd haast onmogelijk de blijde boodschap 'kwijt te raken'. Je kunt daarbij zomaar een gevoel van machteloosheid krijgen, dat je verlamt. Dit boek helpt je om uit die houding op te staan en in onze maatschappij christenen te zijn, die leven vanuit Gods liefde. En natuurlijk, dan zijn er ook woorden nodig. De Boer geeft dat ook duidelijk aan. Verkondiging is onmisbaar. Maar die verkondiging is pas overtuigend als de woorden van de spreker zelf eerlijk en doorleefd zijn. Ik ben getuige en wat ik heb met God, kan ik anderen doorgeven. Graag beveel ik dit boek bij u aan. Het is vlot geschreven en voor iedereen gemakkelijk leesbaar. En het komt gewoon heel dichtbij zonder je af te schrikken of bang te maken. Het helpt je om het evangelie uit te pakken en door te geven. ■

RECENSIE **GELOOF** JAN VAN LANGEVELDE

EENVOUDIG EN TOCH GENOEG

Heerlijk eenvoudig
JOHAN TER BEEK. ARK MEDIA,
AMSTERDAM 2011. 94 BLZ. € 9,95

Johan ter Beek schreef een boekje dat op een verrassende en ontdekkende manier inzicht geeft in de diepere verbanden van het dagelijkse leven dat wij vaak zo oppervlakkig en onnadenkend leven.

Ter illustratie noteert hij indringende feiten. Bijvoorbeeld dat wereldwijd jaarlijks 1duizend miljard dollar wordt uitgegeven aan militaire middelen om 'ons', het Westen, veilig te laten voelen. Tervijl eenmalig met minder dan de helft van dat bedrag alle millenniumdoelen gehaald kunnen worden. Toch is het boekje allesbehalve zeurderig van toon. Integendeel. Het 'heerlijk eenvoudige' leven wordt uitnodigend en innerlijk-overtuigend uitgetekend. De schrijver gebruikt voor de weg die mensen door het leven gaan het bekende beeld van de reis. In de complexe wereld die vol keuzemomenten is reikt hij een aantal instrumenten en inzichten aan die helpen om 'heerlijk eenvoudig' te leven.

Daarbij staat 'eenvoudig' voor een levensstijl die zo min mogelijk overtollige ballast kent maar toch 'genoeg' te bieden heeft. Zeven reisgenoten geven daarbij heel praktische, (meestal) haalbare opdrachten en oefeningen. Achter deze virtuele karakters zit de ervaring van duizenden mensen die eenzelfde soort reis hebben ondernomen. Wie dit serieus neemt vindt de juiste richting waarin hij van het leven kan genieten. Het leven wordt 'heerlijk', ook omdat het beantwoordt aan de bedoeling die de Heer ermee heeft. Soms heeft dat wel iets naïefs. Want zo 'eenvoudig' is deze andere manier van leven lang niet altijd, als je omgeving de gemakkelijke weg van consumentisme en individualisme verkiest en zich niet bekommert om de prijs daarvan.

Geïntegreerd ánders leven op het spoor van de Heer geeft dus z'n eigen ballast-ervaring.

Met weinig woorden die ook 'eenvoudig' leesbaar zijn, zegt ter Beek veel. Hij werpt in een boeiende vorm verrassend, integraal licht op complexe vragen met betrekking tot levensheiliging. Daarbij komen ook thema's aan de orde waar christenen te weinig kritisch bij stilstaan en zich te gemakkelijk als kinderen van hun tijd conformeren aan de keuzes van de massa. De alternatieve levensstijl die ter Beek bepleit is overtuigend. Hij zet de lezer aan het werk. Terecht, want deze is een verantwoordelijk mens die zich ook op een goede manier tot de zevende reisgenoot, de Rechter, moet verhouden. ■

RECENSIE **KINDERBIJBELS** JOKE BOSCH BEELD UIT EEN BESPROKEN BOEK

KINDERBIJBELS: SNOEP OF VOLKORENBROOD

Het is met kinderbijbels als met voedsel. Je kunt je laten verleiden door een zak vrolijk gekleurde zoetheid, maar je kunt ook doorlopen naar een volkorenbrood dat je thuis belegt met kaas.

Een bijbel uit de tweede categorie is *Het begon met licht*, een uitgave van de Katholieke Bijbelstichting. Kinderboekenschrijfster en theologe Gerrie Huiberts verstaat de kunst Bijbelverhalen te vertalen naar de werkelijkheid van kinderen zonder kinderachtig te worden of de Bijbel geweld aan te doen. In *Het begon met licht* vertelt zij vooral de bekende verhalen, maar een enkele keer neemt ze een minder bekende geschiedenis. Bijzonder zijn vooral de gedichtjes die Huiberts bij de meeste verhalen maakte. Ze vertalen de kern van de verhalen naar de beleavingswereld van kinderen en laten hen – en de voorlezer – erover nadenken. Bij Noach dichtte ze:

Als ik God was...

Als ik een keer God was
dan zou ik wel even
alle slechte mensen
laten stoppen met leven

mensen die alleen maar
kwaad verzinnen
mensen die zomaar
een oorlog beginnen

mensen die nooit eens
delen kunnen
mensen die dieren
geen leven gunnen

maar ja, God is God
en die gaf ze het leven
en God wil nu eenmaal
zó graag vergeven.

In de gedichtjes wordt de achtergrond en theologische visie van de schrijfster merkbaar. Zo is er een (mooi) gedichtje over een Mariabeeldje en een over de vraag waar God is in het lijden:

dat God ziektes
geeft van boven
is iets wat ik
niet kan geloven

Achter in het boek staan 'tien vragen over de bijbel voor jou en je ouders', zoals: 'Zijn de verhalen echt gebeurd?' met als antwoord: 'De bijbel is geen krant of archief. Het zijn verhalen, die door de eeuwen heen zijn gepolijst, zoals steentjes in een beek. (...)'

Anne Westerduin, die diverse prijzen won voor haar werk, illustreerde de verhalen in haar moderne stijl. Geen gezellige poppetjes in vrolijke kleuren, maar serieuze platen die hun eigen verhaal vertellen. Hopelijk wordt deze uitgave nog uitgebreid, want de 51 verhalen en de gedichtjes zijn snel uit en smaken naar veel meer.

beginnen met Abraham

Ook *Ik zal er zijn* is een kinderbijbel geschreven door een katholiek theologe. Esther Nelemans laat in 87 verhalen niet alleen de Bijbel spreken maar ook haar eigen visie en fantasie. Zij begint met Abraham en geeft de schepping en zondeval een plaats tussen Oude en Nieuwe Testament in een raamvertelling over de Babylonische ballingschap. Nelemans laat haar personages veel dingen doen en zeggen die niet in het oorspronkelijke verhaal staan. Soms levert dat mooie verhalen op, soms ook is het storend. Jezus staat bij haar niet lichamelijk op, maar leeft in de beleving van zijn volgelingen. Ook de hemelvaart wordt beschreven als verbeelding: '(...) Dan gaat Petrus verder: 'We mogen Jezus niet vasthouden. Hij heeft hier genoeg gedaan. Hij mag nu in de wolken zijn, bij

zijn vader God.' Jakobus wordt helemaal stil. Hij staart naar de lucht en zegt dan: 'Je hebt gelijk. We moeten hem niet vasthouden. (...) Ze kijken in stilte naar de prachtige blauwe lucht. Dan zegt Johannes: 'Vandaag gaat Jezus terug naar de hemel. Hij mag voortaan voor altijd in de wolken zijn bij zijn Vader God.' De anderen knikken.'

harde snoepjes voor kleuters

Dit is mijn bijbel is een boek waarvan vorm en inhoud niet op elkaar zijn afgestemd. De tekst is te ingewikkeld en gaat te snel voor peuters. Maar de illustraties en de dikke kartonnen bladzijden lijken wel voor hen bedoeld. Dit is een zak met harde snoepjes die grote kinderen niet lekker vinden en waarin de kleintjes zich verslikken. Aansprekend zijn de illustraties van Roger Langton in *Mijn eerste Bijbelverhalen*, waarvoor Elly Zuiderveld de vertaling leverde. De tekst is knap eenvoudig gehouden, maar gaat wel erg snel voor kleintjes: 'De handelaars namen Jozef mee naar het land Egypte. Daar beleefde hij van alles! Eerst werkte hij als bediende – toen werd hij in de gevangenis gegooid. Maar God zorgde ervoor dat hij de helper van de koning werd.'

Mary Batchelors *Zelf lezen Bijbel* is bedoeld om gelezen te worden door kinderen vanaf groep 4. De bijbel heeft ruim 120 korte verhalen, geschreven in korte zinnen en grote letters. De eenvoudige illustraties zijn paginagroot waardoor deze bijbel ook wat biedt voor kinderen die minder met letters hebben. Kinderen die niet bekend zijn met de Bijbel, hebben meer aan een gewone kinderbijbel met langere verhalen. ■

Het begon met licht, Bijbelverhalen voor groot en klein
GERRIE HUIBERTS EN ANNE WESTERDUIN. UITG. KATHOLIEKE BIJBELSTICHTING, 'S- HERTOGENBOSCH 2010. 191 BLZ. € 29,50 (TOT 1 FEBRUARI € 27,50). 6+

Ik zal er zijn en andere Bijbelverhalen
ESTHER NELEMANS MET ILLUSTRATIES VAN LISELOT RIBBENS. UITG. VALKHOF PERS, NIJMEGEN 2010. 299 BLZ. € 27,50. 6+

Mijn eerste Bijbelverhalen
TIM DOWLEY EN ROGER LANGTON (ILLUSTRATIES), VERTALING ELLY ZUIDERVELD. UITG. VUURBAAK, BARNEVELD 2010. 134 BLZ. € 12,75. 3 – 7 JAAR.

Zelf lezen Bijbel
MARY BACHELOR. UITG. ARK MEDIA, AMSTERDAM 2010. 256 BLZ. € 14,95. AVI-NIVEAU 4-5. 7 – 9 JAAR

Dit is mijn bijbel
CHRISTINA GOODINGS EN JAMIE SMITH (ILLUSTRATIES). UITG. ARK MEDIA, AMSTERDAM 2010. 40 BLZ. € 11,95. 2+

BIJBELSE KINDERBOEKJES

0-5 jaar

★★★★☆ **Bijbelverhalen**
NELLEKE SCHERPBIER (VERTALING). UITG. BENJAMIN, HEERENVEEN 2011. ZES MINIBOEKJES IN CASSETTE. € 5,95.
Simpel geïllustreerde minikartonboekjes met miniverhaaltjes over zes personen uit de Bijbel.

★★★★☆ **Diep, diep, diep als de zee**
BIJBELSE KINDERLIEDJES. ILLUSTRATIES HILDE VERVLOET. UITG. ARK MEDIA, AMSTERDAM 2011. € 9,95
Hilde Vervloet tekende bij twaalf bekende christelijke kinderliedjes sfeervolle, passende tekeningen. Helaas staan de noten niet bij de teksten. Wel staan de melodieën op een website.

Zakbijbeltje voor mij
KAREN WILLIAMSON (ILLUSTRATIES HANNAH WOOD). UITG. ARK MEDIA, AMSTERDAM 2011. € 5,95
Een boekje dat in de zak van je zondagse broek past met veertig snelvertelde en eenvoudig geïllustreerde bijbelverhalen.

★★★★★ **Een zoon komt thuis. Daniël in de leeuwenkuil**
PRENTENBIJBELBOEKJES MET DVD. MARIJKE TEN CATE. UITG. JONGBLOED/NEDERLANDS BIJBELGENOOTSCHAP 2011, HEERENVEEN/HAAARLEM. € 7,95 PER DEEL
Prachtig geïllustreerde en goed vertelde verhalen uit de eerder gepubliceerde *Prentenbijbel* met extra illustraties en een dvd met een animatiefilmpje.

★★★★☆ **Mijn eerste paasverhaal.**
LOIS ROCK EN ALEX AYLIFFE (ILLUSTRATIES). UITG. CALLENBACH, UTRECHT 2011. € 4,95
Een knap geschreven, aansprekend geïllustreerd en mooi uitgevoerd boekje voor kleuters en peuters waarin het paasverhaal wordt verteld van de intocht in Jeruzalem tot en met Pinksteren.

Zeven dagen
VERTALING NELLEKE SCHERPBIER. TWEEDE DEEL IN DE SERIE BEKENDE BIJBELVERHALEN. UITG. BENJAMIN, HEERENVEEN 2011. € 5,95
Simpel boekje over de schepping voor peuters.

4-8 jaar

★★★★☆ **Een minibijbel voor jou.**
SALLY ANN WRIGHT EN HONOR AYRES (ILLUSTRATIES). UITG. CALLENBACH, UTRECHT 2011. € 14,95
Een kleine uitgave van een eerder uitgegeven kinderbijbel met 57 korte, aansprekend geïllustreerde korte Bijbelverhalen. Om voor te lezen aan kleuters of zelf te lezen door kinderen vanaf 7 jaar.

★★★★☆ **101 Bijbelverhalen.**
SALLY ANN WRIGHT EN NELLEKE SCHERPBIER (VERTALING). UITG. CALLENBACH, UTRECHT 2011. € 14,95

In deze bijbel ook minder bekende geschiedenissen van bijvoorbeeld Jeremia, Ezra en Cornelius, al worden ze wel erg summier verteld. De sfeervolle en kleurrijke illustraties uit deze kinderbijbel verdienen uitgebreider en boeiender verhalen.

★★★★☆ **Kinderbijbel.**
RENITA BOYLE NE MELANIE FLORIAN (ILLUSTRATIES). UITG. ARK MEDIA, AMSTERDAM 2011. € 14,50
Elk van de 68 verhalen uit deze kinderbijbel begint met een vraag, zoals deze: Vind jij wachten ook zo vervelend? Noach ook en hij moest heel lang wachten. De verhalen eindigen met een moraal; bij Noach deze: Er is een tijd van wachten en er komt een moment dat het wachten voorbij is. De verhalen zijn aansprekend geïllustreerd, maar te kort om goed begrepen te kunnen worden.

★★★★☆ **40 verhalen over Jezus.**
MARION THOMAS EN FRANK ENDERSBY (ILLUSTRATIES). UITG. ARK MEDIA, AMSTERDAM 2011. € 12,95
De verhalen in dit lichtvoetig geïllustreerde boek zijn wat uitgebreider dan die van bovenstaande kinderbijbels en daardoor beter te begrijpen voor jonge lezers. Ook minder bekende verhalen zoals die over de verzoeking in de woestijn, de zalving door Maria en de opwekking van Lazarus.

★★★★☆ **Bij Jezus in de buurt.**
KLUK- EN ZOEKBOEK. IRIS BOTER. ARK MEDIA, AMSTERDAM 2011. € 14,95
Het idee is niet nieuw maar wel goed: een boek met enkel zoekplaten die zonder woorden toch een heleboel verhalen vertellen. Iris Boter tekende het leven van Jezus in twaalf scènes met daarin verweven de verhalen van personen als Johannes, Maria Magdalena en Zacheüs. Het jongetje dat in Bethlehem graag een vis wil kopen, zit tijdens de bruiloft in Kana naast zijn vriend Johannes een lekkere vis te eten, deelt in de heuvels manden met vis uit en maant bij het huis van Pilatus een haan tot stilte. De jongen in de gele mantel die zomaar een ander kind omver duwt, rolt zakken tijdens de doop van Jezus, overvalt een reiziger die later door een Samaritaan geholpen wordt, belandt in de gevangenis, maar komt vrij tijdens het proces tegen Jezus. En van wie zijn toch die benen die steeds uit een boom bungelen? Vervreemdend is het wel om een verschrikkelijke gebeurtenis als het proces tegen Jezus als zoekplaat getekend te zien, compleet met humoristische details. Kinderen van diverse leeftijden kunnen met dit boek urenlang zoet zijn, met of zonder 'voorlezer'. Wie er zeker van wil zijn niets gemist te hebben, kan via de site van de uitgever een beschrijving downloaden.

7-12 jaar

★★★★☆ **Bizar boeiende bijbelfeiten**
IRENE HOWAT. UITG. ARK MEDIA, AMSTERDAM 2011. € 9,95
Dit boekje is een lookalike van deeltjes uit de serie 'Waanzinig om te weten'. De auteur doet erg haar best om de Bijbel te presenteren als waar, betrouwbaar en echt gebeurd: Onthoud dat Gods beloften feiten zijn – want wat God belooft, zal gebeuren! In 93 'feiten' gaat zij de Bijbel door, waarbij de feiten soms stukjes uit de bijbelse geschiedenissen zijn en dan weer profetieën of achtergrondinformatie. Verder staan er geregeld quizvragen, cartoons en opdrachten in het boekje.

★★★★☆ **Paulus en de apostelen vertellen het goede nieuws**
JOY MELISSA JENSEN. DEEL 2 IN DE SERIE EIGENTIJDS BIJBELVERHALEN. UITG. GIDEON, HOORNAAR 2011. € 9,95
Dit leesboek voor kinderen uit groep 4 en hoger is een vervolg op *Jezus, de Zoon van God*. Het is aantrekkelijk geïllustreerd in animatiestijl en vertelt de verhalen van de apostelen zoals die beschreven zijn in het bijbelboek Handelingen.

RECENSIE POËZIE RIEN VAN DEN BERG

TWEE POËZIECANONS, OF DRIE

'In deze bloemlezing willen wij de canon van de Nederlandse poëzie aanbieden, van de oudste teksten uit de Middeleeuwen tot gedichten van de jongste generatie dichters die hun sporen al hebben nagelaten.' Zo onbekommerd planten Menno Wigman en Rob Schouten hun bloemlezing in de hand van hun lezers. En verdraaid... ze maken het nog waar ook.

Alleen in mijn gedichten kan ik wonen. De bekendste gedichten uit de Nederlandse literatuur
MENNO WIGMAN EN ROB SCHOUTEN. UITG. PROMETHEUS, AMSTERDAM 2011. 312 BLZ. € 15,-

Onvergetelijke verzen. Maar van wie ook weer?
PAUL CLAES. UITG. DE BEZIGE BIJ, AMSTERDAM 2011. 304 BLZ. € 19,90

Het is een recensentenreflex: bij de pretentie dat je hier 'de canon' van de poëzie in handen hebt, kun je de neiging niet onderdrukken in vlam-mend verzet te gaan. Instinctief. *De canon?* Ha, dat zullen we dan nog wel eens zien! Maar kijk dan aan. Wigman en Schouten leggen een bundel op tafel waar welbeschouwd weinig op af te dingen valt. Inderdaad, de grote gedichten staan erin. Natuurlijk mis je dingen. Deïsme bijvoorbeeld, met de fameuze openingsregel 'De mens is voor een tijd een plaats van God', het gedicht waarin Gerrit Achterberg afrekenet met de gedachte dat God een onpersoonlijke, onverschillige instantie zou zijn. Met de klassieke slotregels, waarin de mens als afval langs het pad lag,

Wanneer niet Christus, koopman in oudroest
ons juist in zo'n conditie vinden moest
alsof hij met de Vader had gesmoesd.

Dat Henk van der Waal niet vertegenwoordigd is, bijvoorbeeld met een van de gedichten uit de reeks 'bewaar me niettemin mijn kind', doet even pijn, maar daarna komt de vrede: Van der Waal schrijft geen gedichten die hun duizenden verslaan. Daarom zijn ze me dierbaar. Van C.O. Jellema namen Wigman en Schouten per ongeluk het gedicht 'Tijdopname' op, en niet 'Kerkje van Fransum': 'Bestaat nog god, kleine sarcofaag / van het geloof, [...] als ik naar hem vraag?' De bloemlezers houden per abuis Ilja Leonard Pfeiffer voor een dichter en ze verzuimen van Herman de Coninck het complete verzameld werk op te nemen, of althans op zijn minst daaruit het met een pen vol pijn en liefde geschreven 'Poëzie'. Maar wat blikkie! Hier ligt me toch een mooie bundel zeg. Ongetwijfeld betwistbare, maar zeer rake en ongetwijfeld persoonlijke keuzes schuwen de bloemlezers niet. Zoals het gedicht

'Sneeuwboekhouding' van Peter Ghyssaert, dat zowel een liefdevol portret van zijn ouders is, als een gedicht over het poëtische proces, als een gebed.

*Mijn ouders zitten voor het donkerblauwe raam
van weer een onbestemde winter, en
ik denk, laat ze daar zitten; sneeuw,
dat wemelen genezend als tinctuur
tot aan het koude glas gebracht, zij schrikken
daarvan niet, het tellen is een vrede,
alles wat vertraagd valt neemt hun zacht
en een voor een gedachten af.
Zó doen zij boekhouding in smalle
witte velden voor hun ogen.
Als het straks gaat dooien heb ik dit gedicht
met daarin al de vlokken die zij moeten tellen,
nagemaakt; hun ogen zullen
zonder onderscheid de woorden zien
die telkens worden opgeschud, een reis
die hier beneden zeker maar toch altijd anders
afloopt. Zo beweeg ik nu voor u
dit Lourdes onder een stolp; mijn schrijven
is bewegen is gebed; mijn sneeuw kan
telkens door vijandig water zinken
en bruusk van de grond opstijgen. Straks
wanneer mijn ouders zich ontgoocheld van
het raam wegdraaien mogen zij
in deze kleine chaos binnen, eeuwig
in beweging haperend, maar nu
is dit gedicht voor u - van alle kanten
sneeuwt het, wens ik, op u in;
aan vederlichte last ontkomt u niet.
Tenzij iemand van bovenaf begint.*

En tussen neus en lippen door wordt zelfs het 'In memoriam voor een vriend' van Nel Benschop gecanoniseerd ('Rust nu maar uit - je hebt je strijd gestreden'). Dat is consequent, want ook elders honoreren de samenstellers de bekendheid van het

gedicht, en niet de literaire kwaliteit. De canon van Wigman en Schouten is een prachtige, betwistbare, enthousiaste, creatieve canon.

zelfgemaakt verdrietje
Bovendien: voor wie het minder aanvechtbaar wil, en klassieker (en dus ook minder spannend en minder prikkelend), ligt de *Lyriek der Lage Landen* klaar, de tachtig gedichten die Paul Claes in 2008 uitriep tot 'canon van de Nederlandse poëzie'. Een onvolprezen boek, omdat het behalve een bloemlezing ook een commentaar op de gedichten is. Claes vervolgt nu met een boek dat ook al van een creatieve insteek getuigt. De titel dekt de lading: *Onvergetelijke verzen. Maar van wie ook weer?* Claes sluit in dit boekje aan bij een ervaring die velen hebben: je citeert een prachtige regel uit het hoofd, maar vraagt je gesprekspartner wie dit ooit schreef, dan moet je het antwoord schuldig blijven. Claes zorgt er met dit boek voor dat je de regel kunt terugvinden, het gedicht en de dichter die erbij horen, en ook het boek waarin het gedicht het leven zag. En jawel, ook dit boekje krijgt, hoe langer je erin bladert hoe meer, trekken van een canon. En bij Claes ontbreekt het gedicht 'Poëzie' van Herman de Coninck niet, zodat deze recensie toch nog met een canoniek gedicht mag eindigen:

Zoals je tegen een ziek dochtertje zegt:
mijn miniatuurmensje, mijn zelfgemaakt
verdrietje, en het helpt niet;
zoals je een hand op haar hete voorhoofdje
legt, zo dun als sneeuw gaat liggen,
en het helpt niet:

zo helpt poëzie. ■

LETTERGREPEN 591

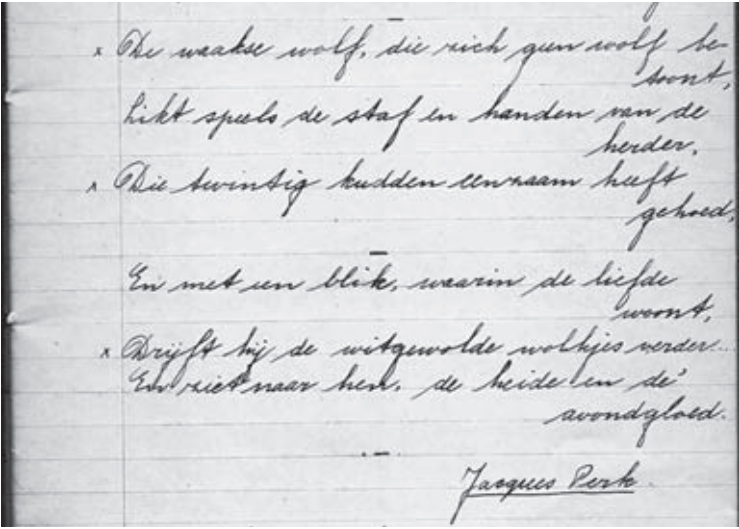
HANS WERKMAN • SCHRIJVER EN LITERATUURCRITICUS. ELKE VEERTIEN DAGEN STAAT OP DEZE PLEK ZIJN COLUMN LETTERGREPEN BEELD HANS WERKMAN

Mulo

Mijn leraar Nederlands heet het boekje dat ik uit de koopjesbak van antiquariaat 'Het Ezelsoor' heb gevist. Zeventien schrijvers over de man of vrouw voor de klas die hun voor het eerst uit *Het uur U* voorlas of de naam van Kafka noemde, of die onder een opstel 'lui geleuter' en een 4 noteerde, waarna de schrijver zich ontwikkelde tot een algemeen geprezen stilist. Kester Freriks denkt met merkbaar genoegen terug aan zijn leraar in wie 'een groot vuur van onvrede brandde' en die eens zei: 'Grammatica is als het eten van asfalt.' Er staat een bewonderend-kritisch verhaal in van Tom Lanoye die de naam van zijn Vlaamse leraar Nederlands niet eens noemt, zo bekend is hij in Vlaanderen: de priester-dichter Anton van Wilderode. Hij zweeg over Reve en Boon, maar las voor uit *De verwondering* van Hugo Claus. 'Je snapte er geen bal van, maar het sloeg je ondersteboven.'

Er bestaat een mythe dat leraren Nederlands je de liefde voor poëzie en verhaal bijbrengen. En leraren fysica voor de kookpuntverlaging van water door de proef van Franklin. Maar ik snap van de proef van Franklin geen moer meer, omdat ik geen gen voor fysica in mij heb. Men kan genen ontwikkelen, maar men moet er wel van tevoren een trosje van bezitten. Ik denk dus dat niet de leraar je warm maakt voor zijn vak, maar dat de vonk al in je zit en dat de leraar daar hooguit de blaasbalg op kan zetten. Dat hoeft niet eens te liggen aan zijn persoonlijkheid, het kan gewoon door het aanbieden van de stof. Mijn eerste

Mulo-examenschrift 1954

leraar Nederlands was tenminste alleen een intermediair tussen de literatuur en mij. Begeestering heb ik bij hem niet ervaren. Hij volgde het programma, en dat was voor mij voldoende.

Ik kom hierop omdat ik mijn Mulo-schriftje heb teruggevonden met de gedichten en de boekenlijst voor mijn mondeling Mulo-examen 1954. Mijn leraar Nederlands was een brede, wat norse zestiger met stekeltjeshaar en verpakt in donkergrijs kostuum met schoudervullingen. Ik herinner me alleen ver en vaag iets van zijn lessen. Maar mijn schriftje toont aan dat hij 'De scheper' van Jacques Perk met ons heeft besproken: 'De waakse wolf, die zich geen wolf betoont, / Likt speels de staf en handen van de herder.' Ik moest

dat op het examen uitleggen. Dat weet ik omdat er een kruisje voor die regels staat. Na het examen heb ik alles aangekruist waarover me iets gevraagd is. Nu ik de regels van Perk overtik komt er weer iets terug van bijna zestig jaar geleden, van die eerste ontroeringen om de vloeiende adem van poëzie. Ik voel weer wat er in me ritselde, maar dat had ik niet van de man met stekeltjes, dat zat in mijzelf. Ik blader verder. 'Veroordeeld als een Seneka', ook dat moest ik uitleggen aan het examentafeltje in Het Tehuis in Groningen. Er stonden meer Vondelgedichten op mijn lijst. 'Bedrukte Rachel, schort dit waren: / Uw kinders sterven martelaren.' 'Wat treurt gij, hooggeleerde Vos, / En fronsst uw voorhoofd van verdriet...'

Het lijstje stopte ver vóór de oorlog, bij *Orpheus in de Dessa* van Augusta de Wit en *Bartje* van Anne de Vries. Buiten beeld bleven *Pastorale 43* van Vestdijk, *Het behouden huis* van Hermans en de gedichten van Willem Barnard, die toch voor of in mijn Mulo-tijd verschenen. Literatuur was identiek aan oud en romantisch. Het geheel andere beeld dat Hermans en Vestdijk van de wereld schetsten, kenden wij niet, en evenmin de taalomwenteling waaraan Barnard deel had. Dat lag niet aan de moeilijkheidsgraad. Wie Vondel leest, kan een makkelijke Vestdijk ook snappen. Waar lag het dan aan? Aan de traagheid van de leraren ongetwijfeld, die hun tijd niet bijhielden. Maar hand in hand daarmee ging hun afkeer van maatschappijkritiek in literatuur. De school beschermde, niet alleen tegen het 'andere', ook tegen de kennismaking daarmee. Maar daar stond iets tegenover. Eens liep ik een oud-Mulogenoot tegen het lijf in Giethoorn, op een vakantiedag. Al gauw kwamen oude regels in hem boven die ook in mijn schriftje staan: 'Krachen und Heulen und berstende Nacht, / Dunkel und Flammen in rasender Jagd...' Van Otto Ernst. Ook de slotregel kenden we nog: 'Sagt Mutter, 's ist Uwe!' Magnifieke romantiek. De rest was weggezakt in het troebele van het brein. Zoals bij mij de kookpuntverlaging van water door de proef van Franklin verdwenen was. Over één ding waren we het daar in Giethoorn eens: onze dorps-Mulo was meer waard geweest dan de hele havo of hoe het tegenwoordig allemaal heette. En we hadden gelijk. Maar we leken op dat moment ook twee mopperende zestigers. Zonder stekeltjeshaar, dat wel. ■

RECENSIE LITERATUUR ELIZABETH KOOMAN BEELD GPD / DAVID VAN DAM, BEWERKING NEDERLANDS DAGBLAD

ERGENS MOEST ER IETS WAAR ZIJN

Van de ene op de andere dag wordt de zevenjarige Jonas doodziek. Wat begint met hoofdpijn en buikpijn mondt uit in epileptische aanvallen en een groeiende plek in zijn gezicht. Drie weken lang is er niets dan twee ouders bij een jongetje in een bed in een kinderziekenhuis.

De uitgever noemt *Het lot valt altijd op Jona* de meest persoonlijke roman van Mark Boog tot nu toe. Zelf opent die zijn boek met het zinnetje 'Elke gelijkenis is toevallig'. Hoe dan ook is het Boog gelukt de beklemming van de situatie weer te geven. Daan en Sandra kijken machteloos neer op hun doodzieke kind. Het perspectief in deze roman ligt grotendeels bij Sandra. In het begin praat ze zichzelf nog moed in: 'Ze vinden uit wat er aan de hand is, behandelen hem, en dan gaan we weer naar huis. Zo simpel.' Maar zo simpel is het niet. Hoe de artsen ook zoeken, ze kunnen niet ontdekken wat Jonas mankeert. Ze behandelen hem, dat wel, maar het is meer uitproberen. Zo wordt dit verhaal een slepende en slopende opeenvolging van epileptische aanvallen, toesnellend verplegend personeel en behandelingen. Dit alles zo nu en dan kort onderbroken door wc-bezoek en het halen van slechte maaltijden bij het restaurant. Boog beschrijft elke dag van de in totaal drie weken die de roman bestrijkt. Uiterst traag, gedetailleerd registrerend is het boek daardoor met name in het begin. Dat heeft Boog knap voor elkaar, want als lezer raak je daardoor betrokken in de medische mallemolen waarin Daan en Sandra met hun zoon beland zijn. Jammer dat hij deze sterke kant afzwakt door te vaak te benoemen wat toch al bleek, met zinnen als 'Elke minuut duurt een eeuwigheid.' Hoe verder het verhaal vordert, hoe meer tijdsprongetjes Boog maakt, en ook dit past weer bij de tijdsbeleving van Sandra. Is in het begin elke verandering nog nieuw, op den duur zijn aanvallen geen verrassing meer, is er een sleur ontstaan die haast vertrouwd is.

ingewanden

Het meest opvallend in deze roman is het intertekstuele spel dat Boog speelt. Jonas heet niet voor niets Jonas, en vanaf het moment dat zijn ouders met hem het ziekenhuis binnenwandelen – ook het moment waarop je als lezer de roman binnenwandelt – ziet Sandra het ziekenhuis als iets levends, iets dierlijks. De organische structuur van het gebouw geeft het ziekenhuis iets onberekenbaars. Je weet nooit precies waar je bent. Al direct denkt Sandra over het ziekenhuis in termen van de muil en de ingewanden van een beest dat hen heeft opgeslokt. Ze hoopt dat ze op een keer kunnen ontsnappen, als het beest ademhaalt bijvoorbeeld. Dat haar zoon Jonas heet, dat Sandra het ziekenhuis al direct ziet als een levend, verslindend dier, is niet realistisch. Hier is auteur Boog aan het construeren. Hij houdt het Bijbelbeeld gedurende heel de roman vol en geeft alle vier de delen van zijn roman een passend citaat uit het boek Jona mee. Zo begint hij bijvoorbeeld met 'Maar Jona was nedergegaan aan de zijden van het schip, en lag neder, en was met een diepen slaap bevangen'. Ook Jonas slaapt. Om hem heen stormt het in zijn ouders en in de doktoren en verpleegsters, maar het grootste deel van de tijd slaapt Jonas verwoed, zoals Boog het treffend verwoordt.

geen kaartjes?

De grote Jonametafoor maakt deze roman tot een eenheid en stoort daardoor niet ook al maakt ze deze verder realistische roman een beetje onrealistisch. Een andere keuze van Boog levert wel bedenkingen op. Hij geeft zijn personages een heel kleine wereld. Niet alleen Jonas, maar ook Sandra komt drie weken lang niet buiten het ziekenhuis. De buitenwereld dringt nauwelijks tot haar door. Die keuze is functioneel want versterkt

de beklemming, maar roept toch vragen op als: is er geen familie die wil komen, of die tenminste toch op de hoogte wil blijven van Jonas' toestand? Komen er geen kaartjes voor Jonas? En wie waren deze drie mensen eigenlijk voordat ze de draaideuren van het ziekenhuis binnenliepen? Soms, heel soms dringt er iets van de buitenwereld door. Wanneer Sandra uit het raam kijkt bijvoorbeeld en ziet dat het weer levenslustig lenteachtig is. Of op de momenten dat Daan terugkomt na overnachting thuis, dan realiseer je je dat ook buiten de deuren van het ziekenhuis geleefd wordt. Ja, Daan gaat na een aantal dagen naar huis om te slapen. Sandra blijft. Het loopt niet lekker tussen die twee. Sandra claimt Jonas voor zichzelf en ergert zich voortdurend aan Daan. Hij neemt de verkeerde kleren mee van huis en maakt de verkeerde opmerkingen. Toch schemert de liefde tussen de ergernissen door. Dan ziet Sandra bijvoorbeeld ineens weer dat ze zijn opgetrokken schouders soms weliswaar irritant vindt, maar toch ook liefheeft. Hoe Daan vanbinnen op Sandra reageert, kom je als lezer niet te weten, want je zit gevangen in Sandra's hoofd. Daardoor blijf je je ook afvragen wie Sandra en Daan zijn. Juist in de relatiestrubbelingen mis je context. Je weet alleen hoe Daan en Sandra zijn als vader en moeder van een zieke Jonas. Wie waren ze voor die tijd, als persoon, als partner, als ouders van een gezond kind? Flashbacks zijn er nauwelijks. Slechts nu en dan heeft Sandra een piepkleine herinnering aan vroeger. Maar er is voor Sandra hoe langer hoe minder vroeger. Alles draait om nu, zelfs toekomst krijgt iets onwerkelijks. 'En hij spuwde Jona uit op het droge', zo staat boven het laatste deel van dit Jonaboek. Dat lijkt hoopgevend, maar tegen die tijd weet Sandra niet meer wat erger is: opgeslokt of uitgespuwd worden.

natuurlijk, maar toch

Sandra kan steeds minder helder nadenken, zo moe is ze. Dat merkt ze als ze over grote vragen nadenkt. Die worden aangewakkerd door een gesprekje met een andere moeder die ze ontmoet in de 'huiskamer' van de afdeling. Die moeder maakt deel uit van een groepje in het zwart geklede vrouwen van wie de ontspannende lach verstomt zodra hun echtgenoten binnenkomen. Tot welke religieuze stroming ze behoren, mag je als lezer zelf bepalen, maar God is belangrijk voor hen, dat blijkt uit de woorden van de moeder die haar zoon aan het verliezen is: 'Het is in Gods handen, natuurlijk, maar toch. Het lot valt altijd op Jona. De bedoeling is soms moeilijk te vinden.' Toch zoekt Sandra die bedoeling. Ze vraagt zich af wie dit lijden op zijn geweten heeft. Ze denkt erover na in termen van beproeving, beloning, schuld, boete, uitverkoren zijn. Heeft Jonas iets fout gedaan? Heeft zij zelf iets fout gedaan en wordt haar zoon daarvoor gestraft? Sandra weet alleen dat het onrechtvaardig is en dat ze boos is. God? Het lot? Sandra gelooft niet dat ze kunnen bestaan als ze om zich heen kijkt, en toch: 'Ergens moest er iets waar zijn, dat kon toch niet anders, maar voorlopig was ze te moe om helder te kunnen denken.' Een Sandra die niet moe is, maakt de lezer in dit boek niet meer mee. Ze komt er dus niet uit. Ze krijgt geen antwoord, en de lezer evenmin. Maar toch, ergens, moet er iets waar zijn, zoveel is zeker. ■

Het lot valt altijd op Jona (roman)

MARK BOOG. UITGEVERIJ COSSEE, AMSTERDAM 2011. 282 BLZ. € 18,90

film

WIM HOUTMAN BEELD WILDBUNCH

KOPJE THEE EN EEN GEBED

Hannah werkt in een twee-dehands winkel voor een goed doel, zoals je die in Engeland veel hebt. Op een ochtend komt er een dronken, gewelddadige man binnen. Hannah weet hem te kalmeren en bidt met hem.

Ze doet dat op een prettige, niet-opdringerige manier. 'Kopje thee?', vraagt ze eerst. Het cliché! De Engelse deken over ieder probleem. Toch lijkt de man echt geholpen door haar aandacht en haar gebed.

Mooi als er van die plekken zijn: een open kerk, een pand waarvan de buurt onbewust weet: daar kun je terecht, daar vind je even rust of een luisterend oor, als je wilt.

Maar een of twee dagen later komt de man terug en scheldt haar met opeengeklemd kaken de huid vol. 'Thee zetten, taartjes bakken, zieltjes redden – wat weet jij nou van het leven?!'

Zij zegt niets; haar lippen trillen en haar ogen vullen zich met tranen. Hannah, de gelovige weldoener, en Joseph, de dronken vechtersbaas, hebben meer gemeen dan ze eerst denken. Hannah heeft helemaal niet zo'n gladjes verlopen christelijk leven; ze zit privé net zo erg in de ellende als Joe. Hij heeft drank en geweld als uitlaatklep, zij heeft haar geloof en haar werk. Maar voor allebei is het op den duur niet vol te houden.

Tyrannosaur vertelt hoe deze twee 'uitersten' elkaar leren kennen en iets voor elkaar gaan betekenen. De film

borduurt voort op het debuut van regisseur Paddy Considine, de korte film *Dog Altogether*. Dat was bedoeld als een verhaaltje 'over een man die zijn hond doodschoot, maar voor wie je als kijker toch iets gaat voelen' (producent Diarmid Scrimshaw). De film hield op na Joe's eerste bezoek aan Hannah's winkel. Daar gaat *Tyrannosaur* verder. Acteur Peter Mullan, ongeschoren, raspende stem, heeft eerder in van die grauwe, Engelse, sociaal-realistische films gespeeld, met name *Trainspotting* (1996). Olivia Colman heeft vooral ervaring met comedy, maar speelt nu een prachtige dramatische rol: een kwetsbare, getergde vrouw, die toch goed wil doen en niemand tot last wil zijn. Hoe Joe aan zoveel onbeheersbare woede komt, wordt in de film niet

uitgediept. Hoe dan ook is zijn leven ontspoord. Sommige mensen hebben dat: ze zijn niet toegerust door 'het leven' om met narigheid om te gaan. Erop losslaan is dan makkelijker dan conflicttherapie. *Conflicthan-tering*, zegt de christelijke conferencier Timzingt. Een excuus is dat niet. Er zijn altijd momenten om anders te kiezen. Iets dergelijks geldt voor Hannah; waarom is zij ooit met die man van haar getrouwd? Ook niet te veel bagage meegekregen, misschien; te veel op de ander gericht, niet geleerd om van zichzelf te houden.

woede

Voor sommige mensen is woede hun laatste restje zelfrespect. De hele

wereld, 'het leven' zelf is tegen hen; als ze iets of iemand kapotmaken die helemaal onder aan de pikorde staat, dan zijn ze tenminste nog iets. Zodat ze ook wat ze dan nog liefhebben, vernielen – zo blijkt uit het verhaal dat Joe over zijn verleden vertelt, en waar de filmtitel vandaan komt (er komt geen dinosaurus in voor).

Joe is ook niet alleen maar slecht; hij neemt het op voor z'n buurjongetje, dat thuis wordt mishandeld. En op de momenten dat hij het kan opbrengen, trekt hij zich Hannah's lot echt aan. Hij vindt moed om andere keuzes te maken, en zij om uit de narigheid te stappen waar ze anders, psychisch én lichamelijk, aan kapot dreigt te gaan – of eigenlijk is ze dat al.

drama ★★★★★

Tyrannosaur

REGIE: PADDY CONSIDINE.

MET PETER MULLAN, OLIVIA COLMAN, EDDIE MARSAN E.A.

91 MINUTEN, LEEFTIJDSCHEURING 16 JAAR. IN 12 BIOSCOPEN

Aan het eind van de film zijn de rollen omgedraaid vergeleken met het begin: Hannah zit nog wat dieper in de sores en nu is er voor Joe een rol als barmhartige Samaritaan.

Maar de film heeft geen mooi afgerond einde. Joe heeft z'n leven niet ineens op de rails. Maar Hannah heeft, denk ik, haar geloof nog. In elk geval laten ze elkaar niet los. Mij ook niet; *Tyrannosaur* is een indrukwekkende film. Het is gewoon een liefdesverhaal, zegt regisseur Paddy Considine. Ik denk dat het méér is: een verhaal van vriendschap en van een sprankje verlossing, omdat hier twee mensen zijn die iets weten van een ander te eten en te drinken geven en in de gevangenis opzoeken. ■

GAMES

MARIEKE WESTERTERP BEELD UBISOFT

Anno 2070

UBISOFT, PC, 7 JAAR EN OUDER, 49,95 EURO
WAARDERING ★★★★★

GEWELD ★★☆☆☆

anno-game.ubi.com/anno-2070/en-GB

TOEKOMST BOUWEN

Als je je afvraagt wat een leuke game is voor een jongen tussen 12 en 15 jaar die je niet richting de schietspellen wilt jagen, dan is *Anno 2070* het antwoord. Waar voorganger *Anno 1440* in de Middeleeuwen was geplaatst, bouw je in deze nieuwe strategiegame een stad in de toekomst. Doordat de mens niet goed omging met het milieu, zijn er alleen eilanden over. Op een daarvan begin je met een paar werknemers, een stadscentrum en een haven. Je kiest tussen een Eco- of Tycoon-dorpie en daarmee geef je aan of je let op milieu of geld bij het bouwen van een stad. De gebouwen en mogelijkheden zijn navenant. Eco's houden van groene steden met windenergie en lekkere thee. De tycoons gaan voor industrie, maar houden ook niet van verontreinigde vis. De stad is op allerlei manieren uit te bouwen. Je moet zorgen dat je eiland genoeg verbouwt en maakt om te verkopen en dat er genoeg spullen binnenkomen om je medewer-

kers tevreden te houden. Via transportroutes laat je dat automatisch lopen en ondertussen bouw je zelf verder. Als je een poosje op weg bent, komt het derde volk, de Techs, om de hoek kijken. Zij helpen je onder water te bouwen. Vervolgens kun je samen met

de techs de technieken verder ontwikkelen.

Daarnaast kun je vrienden en vijanden maken op een vrij intelligente manier via diplomatieke verdragen, door handel en door te kiezen van wie je opdrachten aanneemt. De vijanden kun

je bevechten door je vloot te laten aanvallen. Dat is een zijlijn in het spel. Je hebt keuze te over en dat maakt het soms een moeilijk spel. Gelukkig is er hulp via internet, waar je medespelers om tips kunt vragen. Het strategiespel vraagt veel planning en keuzes. Een beginnening kan het een en ander leren door te kijken hoe de tegenstander de stad opgezet heeft. Ook in de manier waarop je speelt, kun je veel kiezen. Naast de campagne-modus waarbij je het spel leert, is er elke dag een los level te spelen. Die spelwijzen kun je dan ook spelen tegen anderen via internet. Dat maakt het spelen van dit spel eindeloos. Het spel ziet er mooi en gedetailleerd uit. De steden zijn echt levendig. De game werkt prettig; je hoeft niet eindeloos hetzelfde te doen. Het gaat snel genoeg. De muziek is rustig op de achtergrond, alhoewel een enkele keer aanvalsgeluiden klinken, terwijl dat in het spel niet het geval is. Al met al een topgame, waar je uren bezig bent met de uitdaging een mooie, slimme stad te bouwen. ■

MUZIEK

GERARD TER HORST BEELD GPD

BLAUDZUN, MELANCHOLIE ALS HANDELSMERK

De Nederlandse singer-songwriter Blaudzun, pseudoniem voor Johannes Sigmond, brak in 2010 door met *Seadrift Soundmachine*. Komende week verschijnt zijn derde album. Sigmond groeide op in een pinkstergemeente, maar noemt zich nu 'evangelisch agnost'.

Een sobere plaat, met maar één gitaar of banjo, over het einde der tijden – dat was het plan van Johannes Sigmond alias Blaudzun bij het maken van zijn derde album. 'Maar het kwam er gewoon niet uit', vertelt hij aan een tafeltje in café Dudok, hartje Hilversum. 'Ik werk heel intuïtief.' Toch betekent dat geen diskwalificatie van het nieuwe album, *Heavy Flowers*, dat Blaudzun vanavond in het Utrechtse Tivoli presenteert. Laat het dan geen sober-eenvoudige plaat zijn geworden, intens is-ie wel – een intensiteit die als vanzelf meekomt in Blaudzuns geladen gitaar- en banjospel, en meer nog in zijn unieke stemgeluid. Ook zijn grote verschijning is intens: zwart haar boven een volle zwarte baard, en eigenlijk is deze dag bijna alles aan hem zwart: het montuur van zijn bril, de alternatieve muts op zijn hoofd, zijn jas. *Heavy Flowers* gaat over de tijd dat de bloemen zwaar worden en gaan hangen. Over de herfst dus, en daarmee over de eindigheid van het leven. Dat is een centraal thema voor Blaudzun. 'Dat houdt me mijn hele leven al bezig. De herfst, die dit jaar in Nederland fantastisch was, is daar een metafoor voor. Ik zing er graag over. Nou ja, graag – het is haast geen keuze.' Blaudzuns werk is op muziek gezette melancholie. 'Absoluut. Al moet je dat niet verwarren met ongeluk of depressiviteit, hoewel ik met dat laatste niet helemaal onbekend ben. *Heavy*

Flowers gaat over eindigheid. In relaties. Van het leven. Vaak is dat ook weer het begin van iets nieuws. Staat dat niet in de Bijbel? Over bloemen die vandaag doodgaan, maar er de volgende dag weer staan?' Zijn gevoelens over eindigheid wortelen bij dit album in concrete aanleidingen, waarover de zanger niet wil uitweiden. 'Ik heb het afgelopen jaar wel iets te veel meegemaakt. Je verliest soms goede vrienden.'

stervende bladeren

Blaudzun begon in 2006 en brak vier jaar later door met *Seadrift Soundmachine*. Z'n opkomst loopt bijna synoniem met verschillende optredens in De Wereld Draait Door afgelopen jaren. Nog in december overhandigde hij presentator Matthijs van Nieuwkerk een platinaplaat voor het succes van de *DWDD Recordings*. Op die plaat laat Blaudzun zelf een introverte versie van de Tears for Fears hit 'Shout' horen. Evenzeer wordt Blaudzun geassocieerd met wielrennen. Dat zit al in zijn artiestennaam, die is afgeleid van een Deense wielrenner uit de jaren zeventig. Dit najaar verscheen Sigmonds eerste documentaire, *Il Lombardia*, over Nederlands succes in de Ronde van Lombardije. Dat is de laatste wedstrijd van het seizoen, die ook wel 'koers van de stervende bladeren' wordt genoemd

– en weer is daar die melancholie. Sigmond groeide op in een Arnhems pinkstermilieu. 'Ik ben opgegroeid in een blijde, evangelische kerk. Daar is voor mij de liefde voor muziek ontstaan. Je struikelde er op het podium over de mandolines en ukuleles. Ik heb niets meer met die gemeente, maar ik heb ook geen behoefte ertegenaan te trappen.' Zijn geloof heeft Sigmond ingeruild voor niet-weten. 'Ik ben geneigd te zeggen dat ik niet geloof. Noem me "evangelisch agnost", al is dat ook maar een term. Ik heb voor mezelf besloten dat ik er niets van vind.' Hoe definitief is zijn afscheid van het geloof? 'In een romantische bui kan ik nog weleens

gelovig zijn. Maar ik durf geen uitspraak te doen hoe het precies zit. Dat kan ik niet.' In een verder verleden speelde Sigmond in verschillende bandjes, deels in het christelijke popcircuit. Hij spreekt met liefde over gospelveteranen als Larry Norman, Randy Stonehill en Keith Green. Hij is ermee opgegroeid, ze hebben hem geïnspireerd, hij luistert er nog af en toe naar. Ook Johnny Cash en Emmylou Harris noemt hij als inspiraties.

schuld van God

Het heeft Blaudzun alias Sigmond jaren gekost zijn eigen geluid te ontwikkelen,

vertelt hij. Na de rock en de grunge was het zoeken geblazen, vanuit de motivatie 'ik wil dit niet meer, ik wil iets totaal anders. Zo kwam ik uiteindelijk toch weer uit bij dat wat ik als kind al mooi vond.' Zijn stem speelt daarin een centrale rol. 'Dat is de schuld van God', zegt hij met een knipoog. 'Zingen heb ik in de kerk geleerd. Ik heb bijvoorbeeld nooit les gehad, maar zong wel in het kerkkoor, en dat elke week.' Ieder nieuw liedje begint bij hem met zang en akoestische gitaar. 'Het gevaar is dat ik te veel op mijn stem leun. Een liedje moet ook goed zijn wanneer een ander het zingt. Dat heb ik bij dit album geprobeerd voor ogen te houden.' ■

AGENDATIP

BEELD NATUURMUSEUM FRYSLÂN

In het Natuurmuseum Fryslân in Leeuwarden is vanaf 6 januari een tentoonstelling te zien met onder meer kleurrijke schilderijen van varkens, gemaakt door Hendrik Elings

Aankondigingen van concerten, tentoonstellingen en evenementen zijn te vinden op nd.nl/cultuur
Opgaven voor deze agenda muziek@nd.nl

CD'S

GERARD TER HORST EN JOHAN BAKKER • [LUISTER NAAR FRAGMENTEN VAN DEZE CD'S OP ND.NL/MUZIEK](http://nd.nl/muziek)

NEDERPOP ★★★★★
Radio Berlin
Bløf. EMI Music

Na het nogal hoekige rockalbum *Alles Blijft Anders* van begin 2011 komt de Zeeuwse popgroep Bløf nog voor het eind van hetzelfde jaar met een subtiele nabrander in de vorm van een ep: *Radio Berlin*. De ep is duidelijk geënt op het album. De vormgeving tekent dezelfde silhouetten, en opnieuw is daar Berlin. In de Duitse hoofdstad werd ook *Alles Blijft Anders* opgenomen, maar dat vond je op het album niet terug. De ep *Radio Berlin* maakt dat meteen goed, want in het openings- en titelnummer wordt Berlin fraai-existentieel bezongen. Verder twee duetten en ter afsluiting een remix. 'We Doen Wat We Kunnen', nu als akoestisch duet van Paskal Jakobsen met zangeres Krystl, mag wederom een hoogtepunt heten. De lucht en leegte uit Prediker krijgen er een berustende tegenstem op niveau. (GtH)

REFO-FOLK ★★★★★
Yours Truly
Sixteen Horsepower. Glitterhouse / Munich

Zes jaar nadat de Amerikaanse folkband Sixteen Horsepower uiteen viel, verschijnt er als uit het niets een dubbelaar met de beste twaalf nummers, gecombineerd met een cd vol rariteiten. Om kort te gaan, het is een pijnlijk weerzien. Want met het verdwijnen van de Amerikaanse paardekrachten is een unieke band met diepchristelijke roots verloren gegaan. David Eugene Edwards en z'n mannen mengen stijlen als folk, bluegrass en gospel in een ritmische vuurpot waar de dampen van afslaan en voortdurend gloeiende vonken uit springen. Wat een ritmes, wat een energie. Die staan in schril contrast met Edwards sombere visie op mens en cultuur. Met een song als 'Black Soul Choir' is alles in een titel samengevat. Voor wie onbekend is met dit unieke fenomeen, biedt deze dubbelaar kans op een mooie inhaalslag. (GtH)

JAZZ ★★★★★
Tribe
Enrico Rava – ECM

Enrico Rava is inmiddels 72 jaar, maar speelt bij voorkeur met jonge muzikanten. Hij is altijd op zoek naar frisse ideeën en probeert muzikaal niet vast te roesten. Opmerkelijk is dat sommige stukken op zijn nieuwe album *Tribe* al decennia oud zijn. Dat is het mooie van improvisaties; je kunt je eigen composities eindeloos tegen het licht houden en herinterpreteren. Rava verzamelde deze keer om zich heen onbekende, maar veelbelovende muzikanten. Met name de gitaarpartijen van Giacomo Ancillotto geven de muziek een tijdloze spanning. De hoofdmoot van de stukken bestaat uit traag meanderende melodieuze ballads. De stevige aanslag van pianist Giovanni Guidi voorkomt eventuele gezapigheid. Ook het samenspel tussen Rava's eigen trompet en de trombone van Gianluca Petrella creëert een interessante muzikale spanning. *Tribe* bewijst dat er zoiets bestaat als een eigen Europese jazztraditie. (JB)

KAMERMUZIEK ★★★★★
If Grief Could Wait
Giovanna Pessi & Susanna Wallumrød – ECM

Giovanna Pessi is een Zwitserse barok-harpiste, Susanna Wallumrød een Noorse popzangeres. Giovanna Pessi was meteen onder de indruk van de natuurlijk klinkende stem van de zangeres. Toen ze de kans kreeg voor het ECM-label een album te maken vroeg ze de medewerking van Susanne Wallumrød. De liederen op deze cd vormen een interessante vermenging van klassiek en populair materiaal. Zeventiende-eeuwse liederen van Henry Purcell worden afgewisseld met werk van Leonard Cohen en Nick Drake. De twee worden verder begeleid door Marco Ambrosini op de *nyckelharpa* (letterlijk: sleutelharp), een Zweedse viool met klavier, en Jan Achtman op viola da gamba. Het resultaat is goed voorgedragen, laagdrempelige muziek. Het doet een beetje denken aan de manier waarop Sting de muziek van John Dowland interpreteerde. (JB)

RIEN VAN DEN BERG BEELD RIJKSMUSEUM VAN OUDHEDEN

DOE DIT NIET ZELF!

Amateur-schat-graver Eduard Zuurdeeg leverde een belangrijke bijdrage aan de archeologische kennis van de Veluwe. Het Rijksmuseum van Oudheden kreeg zijn verzameling en zet hem in de schijnwerpers. Maar de boodschap is ondertussen ook: doe dit niet zelf!

Onder de vondsten van Zuurdeeg zijn fraaie urnen (boven) die hij vaak eigenhandig uit de talloze brokstukken weer in elkaar paste. De vuurstenen, pijlpunten en andere vondsten maken het grootste deel van de verzameling uit. Linksonder een buisje met hazelnootdoppen.

Hij spendeerde naar schatting honderdduizend uur aan het verleden van de Veluwe, de Edese amateurarcheoloog Eduard Zuurdeeg. In de jaren vijftig, toen zijn hobby al aardig uit de hand begon te lopen, was er aanvankelijk nog geen monumentenwet – en toen die er kwam, was het de eerste tijd een papieren letter. Wie graven wilde, groef.

Maar Zuurdeeg was van een ander slag dan de meeste schatgravers. Hij begon al vroeg nauwkeurig bij te houden wat hij vond, met de coördinaten erbij, en de omstandigheden op de plek van de vondst. Het is vooral daardoor dat zijn collectie zo'n grote waarde heeft gekregen. Luc Amkreutz, conservator archeologie van het Rijksmuseum van Oudheden, benadrukt het in het begeleidende filmpje. En ook de tekst voor een van de vitrines op de bovenste verdieping van het Leidse museum beklemtoont hoe belangrijk het is dat een amateur zijn vondsten niet lukraak uitgraaft en uitstelt. Het gaat om een proces van zoeken, ordenen en registreren. Van die honderdduizend uur bracht Zuurdeeg het grootste deel binnen door, ongeveer zoals een ondernemer voor een belangrijk deel van zijn tijd zijn administratie op orde moet houden. 'Een goede beschrijving en registratie is van essentieel belang. Het bepaalt in grote mate de wetenschappelijke waarde van de collectie: zonder context blijft er weinig verhaal over.'

Toch zijn amateurs onmisbaar. Zij zijn voor de vakarcheologen de 'oren en ogen' in de regio. Vanaf het begin werken de professionals en de amateurs in de archeologie met elkaar samen – hoewel door de nieuwe Europese wetgeving de ruimte voor de amateurs wel heel erg ingeperkt wordt.

tussen urnen crossen

Een beetje wrang is dat wel, want sommige dingen waren misschien onherstelbaar beschadigd als Zuurdeeg er zijn tijd niet in gestoken had. Zo groef hij prachtig pottenbakkerswerk op uit een urnenveld op de Ginkelse Heide, een terrein dat door Defensie als militair oefenterrein gebruikt werd, en door de plaatselijke jeugd als illegaal motorcross-circuit.

Wie de collectie in Leiden bekijkt, zal onder de indruk raken van de vakkennis die amateur

Zuurdeeg zich in de loop van de jaren verwierf. Je moet maar net zien dat die hazelnootdopjes duizenden jaren oud zijn, en dat ze dus hoorden bij het kamp, waarin jager-verzamelaars tijdens een pauze wat nootjes knabbelden!

Er is nog een vaardigheid waarover je als amateurarcheoloog moet beschikken, zo blijkt: het vermogen je niets aan te trekken van vreemde blikken. Er waren vaak wandelaars die wat raar naar dat gravende mannetje keken. 'Zoekt u iets, meneer?' Hoe leg je vervolgens uit dat je, gezien de gesteldheid van het terrein, verwacht archeologische vondsten te doen uit een bepaalde periode – maar voor hetzelfde geld ook het risico liep helemaal niets te vinden? Dan kijken ze je nog raarder aan.

Zuurdeeg besloot dan vaak zelf die rare blik maar te veroorzaken. 'Ja', zei hij op de vraag of hij iets zocht. 'Ik ben hier vorige week een kwartje verloren.' Waarop de mensen hem peinzend aanstaarden, in hun ogen de vraag of hij niet beter iets kon gaan doen met zijn leven. ■

100.000 uur archeologie. Verzamelen op de Veluwe (tentoonstelling)

TE ZIEN TOT 18 NOVEMBER 2012 IN HET RIJKSMUSEUM VAN OUDHEDEN, RAPENBURG, LEIDEN. OPEN: DI–VR 10–17 U, ZA, ZO, FEESTD. 12–17 U. rmo.nl

